

“Expressbank” Açıq Səhmdar Cəmiyyəti

31 dekabr 2019-cu il tarixinə

**Beynəlxalq Maliyyə Hesabatı Standartlarına
uyğun Maliyyə Hesabatları və
Müstəqil Auditorun Hesabatı**

Mündəricat

Müstəqil Auditorun Hesabatı

Maliyyə Hesabatları

Maliyyə vəziyyəti haqqında hesabat	1
Mənfəət və ya zərər və sair məcmu gəlir haqqında hesabat	2
Kapitalda dəyişikliklər haqqında hesabat.....	3
Pul vəsaitlərinin hərəkəti haqqında hesabat	4

Maliyyə hesabatları üzrə qeydlər

1. Bankın əsas fəalliyəti.....	5
2. Bankın əməliyyat mühiti	5
3. Əsas uçot siyasəti	6
4. Uçot siyasətinin tətbiqi zamanı əhəmiyyətli ehtimallar və mülahizələr	15
5. Yeni və ya yenidən işlənmiş standartların və onlara dair şərhlərin tətbiqi	19
6. Yeni uçot qaydaları.....	21
7. Pul vəsaitləri və onların ekvivalentləri.....	23
8. Kredit təşkilatlarından alınacaq vəsaitlər	24
9. Müştərilərə verilmiş kreditlər və avanslar	26
10. Borc qiymətli kağızlara investisiyalar.....	41
11. Əmlak və əvədlər.....	44
12. Qeyri-maddi aktivlər	45
13. İstifadə hüquqlu aktivlər və icarə öhdəlikləri	46
14. Mülkiyyətə keçmiş əmlak.....	46
15. Digər dəyərsizləşmə və ehtiyatlar.....	47
16. Səhr aktivləri və öhdəlikləri	47
17. Müştərilərə ödəniləcək vəsaitlər	48
18. Kredit təşkilatlarına ödəniləcək vəsaitlər	49
19. Səhr borclar	49
20. Vergilər	50
21. Nizamnamə kapitalı	51
22. Təəhhüdlər və şərti öhdəliklər	52
23. Faiz gəlir və xərcləri	53
24. Xalis haqq və komissiya gəlirləri	54
25. Səhr gəlirləri	54
26. Ümumi, inzibati və işçi heyəti ilə bağlı xərclər	54
27. Səhr üzrə mənfəət/(zərər)	55
28. Səhrmentlər üzrə təhlil.....	55
29. Risklərin idarə edilməsi	57
30. Maliyyə alətlərinin ədalətli dəyəri.....	68
31. Əlaqəli tərəflər haqqında məlumatların açıqlanması	70
32. Kapitalın adekvatlığı	73
33. Hesabat tarixindən sonrakı hadisələr	73
34. İxtisarlər.....	75

Müstəqil Auditorun Hesabatı

"Expressbank" ASC-nin Səhmdarlarına və Rəhbərliyinə:

Rəy

Bizim fikrimizcə, hazırkı maliyyə hesabatları bütün əhəmiyyətli aspektlər baxımından "Expressbank" ASC-nin ("Bank") 31 dekabr 2019-cu il tarixinə maliyyə vəziyyətini və həmin tarixdə başa çatan il üzrə maliyyə nəticələrini və pul vəsaitlərinin hərəkətini Beynəlxalq Maliyyə Hesabatı Standartlarına ("BMHS") uyğun olaraq düzgün əks etdirir.

Auditin predmeti

Bankın maliyyə hesabatları aşağıdakılardan ibarətdir:

- 31 dekabr 2019-cu il tarixinə maliyyə vəziyyəti haqqında hesabat;
- həmin tarixdə başa çatan il üzrə mənfəət və ya zərər və sair məcmu gəlir haqqında hesabat;
- həmin tarixdə başa çatan il üzrə kapitalda dəyişikliklər haqqında hesabat;
- həmin tarixdə başa çatan il üzrə pul vəsaitlərinin hərəkəti haqqında hesabat; və
- əsas uçot siyasəti və digər izahedici məlumatlar daxil olmaqla, maliyyə hesabatları üzrə qeydlər.

Rəy üçün əsaslar

Biz auditə Beynəlxalq Audit Standartlarına uyğun aparmışıq. Bu standartlar üzrə bizim məsuliyyət rəyimizin "Maliyyə hesabatlarının auditinə görə auditorun məsuliyyəti" bölməsində əks etdirilir.

Biz hesab edirik ki, əldə etdiyimiz audit sübutları rəyimizi əsaslandırmaq üçün yetərli və münasibdir.

Müstəqillik

Biz Mühasiblərin Beynəlxalq Etika Standartları Şurasının dərc etdiyi Peşəkar Mühasiblərin Etika Məcəlləsinə uyğun olaraq Bankdan asılı olmadan müstəqil şəkildə fəaliyyət göstəririk. Biz Etika Məcəlləsinə uyğun olaraq, etika ilə bağlı digər öhdəliklərimizi yerinə yetirmişik.

Audit yanaşmamız

İcmal

Əhəmiyyətlilik

- Bank üçün ümumi əhəmiyyətlilik: 480,000 mln AZN - ümumi gəlirlərin təxminən 1%-i (yeni faiz gəlirləri və komissiya gəlirləri)

Əsas audit məsələləri

- Müştərilərə verilmiş kreditlər və avanslar üzrə kredit zərərləri üçün ehtiyat

Audit metodologiyamızın bir hissəsi kimi, biz əhəmiyyətlilik dərəcəsini müəyyən etdik və maliyyə hesabatlarının əhəmiyyətli dərəcədə təhrif edilməsi riskini qiymətləndirdik. Xüsusilə, biz rəhbərliyin (məsələn, ehtimalların irəliləməsi və qeyri-müəyyən xarakterli gələcək hadisələrin nəzərdən keçirilməsini özündə ehtiva edən əhəmiyyətli uçot təxminləri) subyektiv mülahizələr tətbiq etdiyi sahələri təhlil etmişik. Bütün audit yoxlamalarımızda olduğu kimi, biz, həmçinin rəhbərlik tərəfindən daxili nəzarət sistemində sui-istifadə riskini nəzərdən keçirmiş, ehtiva da, digər məsələlərlə yanaşı, fırıldaqçılıq hallarına görə əhəmiyyətli təhriflərə səbəb olan qeyri-obyektivlik əlamətlərinin olub-olmadığını təhlil etmişik.

Biz audit prosedurlarının həcmi bütövlükdə maliyyə hesabatlarına dair rəy bildirmək məqsədilə kifayət qədər işləri yerinə yetirmək üçün Bankın strukturunu, uçot proseslərini və nəzarət vasitələrini, habelə Bankın fəaliyyət göstərdiyi sektorun xüsusiyyətlərini nəzərə alaraq müəyyən etmişik.

Əhəmiyyətlilik

Audit prosedurlarının həcmi əhəmiyyətlilik dərəcəsinə asılıdır. Audit maliyyə hesabatlarında əhəmiyyətli təhriflərin olub-olmadığına dair kifayət qədər əminlik əldə etmək üçün nəzərdə tutulur. Təhriflər fırıldaqçılıq və ya səhv nəticəsində yaranı bilər və fərdi və ya məcmu olaraq istifadəçilərin maliyyə hesabatları əsasında qəbul edəcəyi iqtisadi qərarlara təsir göstərmək ehtimalı olduğu halda əhəmiyyətli hesab edilir.

Peşəkar mülahizəmizə əsasən biz kəmiyyət baxımından müəyyən əhəmiyyətlilik dərəcəsinə, həmçinin aşağıdakı cədvəldə göstərilmiş kimi, bütövlükdə maliyyə hesabatları üzrə Bank üçün ümumi əhəmiyyətliliyi müəyyən etmişik. Bu göstəricilər və keyfiyyət amilləri sayəsində biz auditin həcmi, habelə audit prosedurlarının məzmununu, müddətini və həcmi müəyyən etmiş və mümkün təhriflərin fərdi və ya məcmu olaraq bütövlükdə maliyyə hesabatlarına təsirini qiymətləndirmişik.

Bank üçün ümumi əhəmiyyətlilik

480 mln AZN

Əhəmiyyətliliyin müəyyən edilməsi

Bankın ümumi gəlirinin təxminən 1%-i

Tətbiq edilmiş əhəmiyyətlilik dərəcəsinin əsaslandırılması

Biz əsas göstərici kimi "ümumi gəlir" seçmək qərarına gəldik, belə ki, bizim fikrimizcə bu göstərici aşağıdakı səbəblərə görə ümumi əhəmiyyətlilik səviyyəsinin müəyyən edilməsi üçün ən uyğun göstəricidir.

- Qeyri-sabit iqtisadi mühit, əvvəlki dövrlərdəki devalvasiyalar səbəbindən mənfəətin əhəmiyyətli dəyişənliyi dövrləri;
- Bir müddətlik əhəmiyyətli mənfəət və zərərin yaranması;
- Bu, bank fəaliyyətinin geniş yayılmış göstəricisidir.

Ümumi gəlir Bankın faiz gəlirləri, ələcə də haqq və komissiya gəlirləri kimi müəyyən edilir.

Biz bank sektoruna tətbiq edilən kəmiyyət baxımından əhəmiyyətlilik dərəcəsinə uyğun olaraq 1%-lik əmsal seçmişik.

Əsas audit məsələləri

Əsas audit məsələləri bizim peşəkar mülahizəmizə görə cari dövrün maliyyə hesabatlarının audit zamanı ortaya çıxan ən əhəmiyyətli məsələlərdir. Bu məsələlər bütövlükdə maliyyə hesabatlarının audit və hazırkı maliyyə hesabatlarına dair rəyimizin formalaşdırılması zamanı nəzərə alınmış və biz bu məsələlərə dair ayrı rəy bildirmirik.

Əsas audit məsələsi

Əsas audit məsələsinə dair audit prosedurları necə həyata keçirilmişdir.

Müştərilərə verilmiş kreditlər və avanslar üzrə zərər üçün ehtiyat

Gözənilən kredit zərərlərinin (ECL) qiymətləndirilməsi müvafiq metodologiya, modellər və ilkin məlumatlardan istifadə etməklə aparılan əhəmiyyətli hesablamaadır. Gözənilən kredit zərərləri gələcək pul axınlarındakı azalmaların ehtimal ilə ölçülmüş cari dəyərin qiymətləndirilməsidir (yəni, müəyyən müddət ərzində çekl qismində müvafiq defolt riskləri istifadə olunmaqla kredit zərərlərinin orta çəkisidir). Gözənilən kredit zərərlərinin qiymətləndirilməsi obyektiv olub, mümkün nəticələrin miqyasını qiymətləndirməklə müəyyən edilir.

ECL-in qiymətləndirilməsi Bank tərəfindən istifadə olunan dörd parametrlə əsasında həyata keçirilir: defolt ehtimalı ("PD"), defoltda məruz qalan dəyər ("EAD"), defolt baş verəcəyi halda itirilməsi gözlənilən məbləğ ("LGD") və diskont dərəcəsi ("DR"). Bank gözlənilən kredit zərərləri üzrə ehtimallar və faktiki kredit zərərləri arasındakı fərqlərin azaldılması məqsədilə modellər və modellər üzrə məlumatları müntəzəm olaraq təhlil edir və təsdiqləyir.

Bank risklər, kredit qalığı, risklərin azaldılması üsulları, ehtimalda gələcək təxmin edilən hadisə və şərait bərdə ətraflı məlumatlara əsasən gözlənilən kredit zərərləri üzrə təxminlərdən istifadə edir.

Audit riskinin səviyyəsini, müştərilərə verilmiş kreditlər və avansların əhəmiyyətini, ECL-in qiymətləndirilməsində tətbiq olunan mürəkkəblilik və yüksək mülahizə dərəcəsinə nəzərə alaraq, müştərilərə verilmiş kreditlər və avanslar üzrə zərər üçün ehtiyat əsas audit məsələsi hesab edilmişdir.

Bax: Qeyd 3 "Əsas uçot siyasəti", Qeyd 4 "Uçot siyasətinin tətbiqi zamanı əhəmiyyətli ehtimallar və mülahizələr", Qeyd 9 "Müştərilərə verilmiş kreditlər və avanslar" və Qeyd 29 "Risklərin idarə edilməsi".

Biz Bankda ECL-in hesablanması prosesini təhlil etmişik. Bu təhlil ECL üzrə hesablamaların müəyyən edilməsində Bank tərəfindən istifadə edilən əsas məlumatları və sistemləri əhatə edir. Biz, həmçinin ECL-in hesablanması üçün Bankın tətbiq etdiyi əhəmiyyətli mülahizələr, belə mülahizələri təsdiqləyən məlumatların qənaətbəxşliliyi, ehtimalda bu mülahizələr ilə bağlı qeyri-müəyyənliyin dərəcəsi bərdə məlumat əldə etmişik.

Biz rəhbərlik tərəfindən hazırlanan və tətbiq edilən ECL metodologiyasının uyğunluğunu nəzərdən keçirmişik. Bu proses model riski üzrə parametrlər (PD, LGD və EAD), proqnoz məlumatları, müvafiq çekl əmsalları, mərhələlərin təhlili və ECL-in hesablanması kimi komponentlər daxildir.

Biz aşağıdakılar vasitəsilə PD, LGD və EAD-nin uyğunluğunu qiymətləndirmişik:

- metodologiya və fərziyələrə dair ətraflı məlumatların əldə edilməsi;
- kredit portfelinin segmentlərə bölünməsinə dair Bankın yanaşmasının uyğunluğunun yoxlanılması;
- məlumatların keyfiyyətini, açılma və bağlanma tarixlərini, gecikmə günləri və ödəniş cədvəllərini nəzərdən keçirməklə 12 aylıq PD və bütöv müddət üzrə PD-nin yaradılmasında istifadə edilən Bankın modeləşdirmə metodologiyasının, ehtimalda proqnoz məlumatların modelə tətbiq edilməsinin uyğunluğunun qiymətləndirilməsi;
- pul şəklində geri qaytarmanın uyğunluğunun qiymətləndirilməsi;
- BMHS 9-a uyğun istifadə edilən statistik metodologiyanın uyğunluğunun qiymətləndirilməsi;
- LGD modeləşdirməsi və kreditlərin ödənilməsinə dair prosedurların yerinə yetirilməsi üçün portfel/segmentlər üzrə defolt məlumatlarının qənaətbəxşliliyinin müəyyən edilməsi.

Biz müvafiq proqnoz ssenariləri, təyin edilmiş çekl əmsalları, istifadə edilmiş dəyişənlər və əsas ssenarilərlə bağlı ssenarilərin təhlil edilməsi üçün rəhbərlik tərəfindən tətbiq edilən metodologiya bərdə ətraflı məlumat əldə etmişik.

Biz ECL-in hesablanmasında diskontlaşdırma üçün effektiv faiz dərəcəsi (EIR) istifadə edilməsi məntiqinə dair məlumat əldə etmişik.

Biz müştərilərə verilmiş kreditlər və avanslar üzrə kredit zərəri üçün ehtiyatlara dair maliyyə hesabatlarına qeydlərdə açıqlanmış məlumatları nəzərdən keçirmişik.

Maliyyə hesabatlarına görə rəhbərliyin və korporativ idarəetmə üzrə cavabdeh olan səlahiyyətli şəxslərin məsuliyyəti

Rəhbərlik maliyyə hesabatlarının BMHS-ə uyğun olaraq hazırlanması və düzgün təqdim edilməsi, ələcə də fırıldaqçılıq və yaxud səhv nəticəsində yaranmasından asılı olmayaraq, əhəmiyyətli təhriflər olmayan maliyyə hesabatlarının hazırlanması üçün rəhbərliyin zəruri hesab etdiyi daxili nəzarət sistemine görə məsuliyyət daşıyır.

Maliyyə hesabatlarının hazırlanması zamanı rəhbərlik Bankı ləğv etmək və ya fəaliyyətini dayandıрмаq niyyətində olmadığı yaxud bunu etməkdən başqa münasib alternativ olmadığı halda, Bankın fasiləsiz fəaliyyət göstərmək qabiliyyətinin qiymətləndirilməsinə, müvafiq hallarda fəaliyyətin fasiləsizliyinə dair məlumatların açıqlanmasına və fəaliyyətin fasiləsizliyi prinsipinin istifadə edilməsinə görə məsuliyyət daşıyır.

Korporativ idarəetmə üzrə cavabdeh olan səlahiyyətli şəxslər Bankın maliyyə hesabatlarının hazırlanması prosesinə nəzərə görə məsuliyyət daşıyır.

Maliyyə hesabatlarının auditinə görə auditorun məsuliyyəti

Bizim məqsədimiz bütövlükdə maliyyə hesabatlarında fırıldaqçılıq və ya səhv nəticəsində əhəmiyyətli təhriflərin olub-olmadığına dair kifayət qədər əminlik əldə etmək və rəyimizin daxil olduğu auditor hesabatını təqdim etməkdir. Kifayət qədər əminlik əminliyinin yüksək səviyyəsidir, lakin Beynəlxalq Audit Standartlarına uyğun olaraq auditin aparılması zamanı mövcud olan bütün əhəmiyyətli təhriflərin həmişə aşkar olunacağına zəmanət vermir. Təhriflər fırıldaqçılıq və ya səhv nəticəsində yaranma bilər və fərdi və ya məcmu olaraq istifadəçilərin maliyyə hesabatları əsasında qəbul edəcəyi iqtisadi qərarlara təsir göstərmək ehtimalı olduğu halda əhəmiyyətli hesab edilir.

Beynəlxalq Audit Standartlarına uyğun aparılan auditin bir hissəsi olaraq, biz audit zamanı peşəkar mülahizə tətbiq edirik və peşəkar skeptisizm nümayiş etdiririk. Biz həmçinin:

- Maliyyə hesabatlarında fırıldaqçılıq və ya səhv nəticəsində əhəmiyyətli təhriflərin olması riskini müəyyən edir və qiymətləndirir, həmin risklərə qarşı audit prosedurlarını hazırlayır və həyata keçirir və rəyimizi əsaslandırmaq üçün yetərli və münasib audit sübutlarını əldə edirik. Fırıldaqçılıq nəticəsində yaranmış əhəmiyyətli təhriflərin aşkar edilməməsi riski səhvlər nəticəsində yaranmış əhəmiyyətli təhriflərin aşkar edilməməsi riskindən daha yüksəkdir, çünki fırıldaqçılığa gizli sövdeleşmə, saxtakarlıq, məlumatların bilərəkdən göstərilməməsi, yanlış təqdimat və ya daxili nəzarət sistemində sul-istifadə halları daxil ola bilər.
- Bankın daxili nəzarət sisteminin effektivliyinə dair rəy bildirmək üçün deyil, şəraitə uyğun audit prosedurlarını işləyib hazırlamaq üçün daxili nəzarət sistemi üzrə məlumat əldə edirik.
- Rəhbərlik tərəfindən istifadə edilən uçot siyasətinin uyğunluğunu, habelə uçot texminləri və müvafiq açıqlamaların münasibliyini qiymətləndiririk.
- Fəaliyyətin fasiləsizliyi prinsipinin rəhbərlik tərəfindən istifadə edilməsinin uyğunluğuna və əldə edilən audit sübutları əsasında Bankın fasiləsiz fəaliyyət göstərmək imkanını ciddi şübhə altına qoya bilən hadisə və şəraitlə bağlı əhəmiyyətli qeyri-müəyyənliyin mövcud olub-olmadığına dair qənaətə gəlirik. Əhəmiyyətli qeyri-müəyyənliyin mövcud olduğu qənaətinə gəldikdə, auditor rəyimizdə maliyyə hesabatlarındakı müvafiq məlumatların açıqlanmasına diqqət yetirməli və ya belə məlumatların açıqlanması yetərli olmadıqda, rəyimizdə dəyişiklik etməliyik. Nəticələrimiz auditor hesabatımızın tarixində əldə edilən audit sübutlarına əsaslanmalıdır. Lakin sonrakı hadisələr və şəraitlər Bankın fasiləsiz fəaliyyətinin dayandırılmasına səbəb ola bilər.
- Məlumatların açıqlanması da daxil olmaqla, maliyyə hesabatlarının ümumi təqdimatını, strukturunu və məzmununu, habelə əsas əməliyyatların və hadisələrin maliyyə hesabatlarında düzgün təqdim edilib-edilmədiyini qiymətləndiririk.

Biz korporativ idareetmə üzrə cavabdeh olan səlahiyyətli şəxslərə digər məsələlərlə yanaşı, planlaşdırılan audit prosedurlarının həcmi və müddəti, habelə əhəmiyyətli audit nəticələri, o cümlədən audit zamanı daxili nəzarət sistemində aşkar etdiyimiz əhəmiyyətli çatışmazlıqlar barədə məlumat veririk.

Biz, həmçinin korporativ idareetmə üzrə cavabdeh olan səlahiyyətli şəxslərə müstəqillik ilə bağlı müvafiq etik normalara riayət etdiyimiz barədə bəyanat verir və müstəqilliyimizə təsir etməsi əsaslandırılmış şəkildə güman edilən bütün münasibətlər və digər məsələlər, habelə zəruri hallarda müvafiq ehtiyat tədbirləri barədə məlumat veririk.

Korporativ idareetmə üzrə cavabdeh olan səlahiyyətli şəxslərin nəzərinə çatdırılmış məsələlər arasında biz cari dövrün maliyyə hesabatlarının auditini üçün ən əhəmiyyətli və bu səbəbdən də əsas audit məsələlərini müəyyən edirik. Bu məsələnin ictimaiyyətə açıqlanmasına qanun və ya qaydalarla yol verilmədiyi və ya çox nadir hallarda, məsələ haqqında rəyimizdə açıqlamanın verilməsinin mənfi təsirlərinin onun ictimaiyyət üçün faydalarından çox olacağı əsaslandırılmış şəkildə güman edilədiyi hallar istisna olmaqla, bu məsələni rəyimizdə təsvir edirik.

Audit nəticəsində dərc olunan hazırkı müstəqil auditor hesabatına görə cavabdeh layihə üzrə partnyor Adam Çelinskidir.

PricewaterhouseCoopers Audit Azerbaijan LLC

Bakı, Azərbaycan Respublikası

22 may 2020-ci il

"Expressbank" ASC
Maliyyə vəziyyəti haqqında hesabat

Min Azərbaycan manatı ilə	Qeyd	31 dekabr 2019	31 dekabr 2018
AKTİVLƏR			
Pul vəsaitləri və onların ekvivalentləri	7	52,911	139,401
Kredit təşkilatlarından alınacaq vəsaitlər	8	2,673	2,787
Müştərilərə verilmiş kreditlər və avanslar	9	220,470	231,437
Amortizasiya olunmuş dəyərle ölçülən borc qiymətli kağızlara investisiyalar	10	46,503	2,402
Ədalətli dəyərinin dəyişməsi sair məcmu gelirə aid olunan borc qiymətli kağızlara investisiyalar	10	-	511
Əmlak və avadanlıqlar	11	10,073	11,397
Qeyri-maddi aktivlər	12	3,266	3,869
Mülkiyyətə keçmiş əmlak	14	569	1,444
İstifadə hüquqlu aktivlər	13	5,600	-
Təxirə salınmış mənfəət vergisi aktivi	20	381	-
Sair aktivlər	16	6,144	6,966
CƏMI AKTİVLƏR		348,590	400,214
ÖHDƏLİKLƏR			
Müştərilərə ödəniləcək vəsaitlər	17	182,949	243,677
Kredit təşkilatlarına ödəniləcək vəsaitlər	18	3,410	3,660
Sair borclar	19	28,553	20,724
Cari mənfəət vergisi öhdəliyi		1,979	-
İcarə öhdəlikləri	13	4,909	-
Sair öhdəliklər	16	8,323	8,564
CƏMI ÖHDƏLİKLƏR		230,123	276,625
KAPİTAL			
Nizamname kapitalı	21	112,545	137,257
Əmlak və avadanlıqların yenidən qiymətləndirilməsi üzrə ehtiyat (Yığılmış zərər)/bölüşdürülməmiş mənfəət		761	685
		5,161	(14,353)
CƏMI KAPİTAL		118,467	123,589
CƏMI ÖHDƏLİKLƏR VƏ KAPİTAL		348,590	400,214

22 may 2020-ci il tarixində Bankın İdarə Heyəti adından təsdiqlənmiş və imzlanmışdır:

Mehman Məmmədov
İdarə Heyətinin Sedri

Həsən Həsənov
Maliyyə Departamentinin Direktoru

Sevda Fətayeva
Baş Mühəsib

"Expressbank" ASC**Mənfəət və ya zərər və sair məcmu gəlir haqqında hesabat**

<i>Min Azərbaycan manatı ilə</i>	Qeyd	2019	2018
Falız gəlir	23	36,202	31,824
Falız xərci	23	(10,646)	(8,875)
Sair oxşar xərcələr	23	(585)	-
Xalis falız gəlir		24,971	22,949
Kredit zərərləri üzrə ehtiyat	9	18,776	(16,307)
Kredit zərərləri üzrə ehtiyatın yaradılmasından sonra xalis falız gəlir		43,747	6,642
Xalis haqq və komissiya gəlir	24	10,868	8,433
Xarici valyuta ilə əməliyyatlar üzrə zərər çıxılmaqla gəlir		3,206	3,761
Xarici valyuta mövqeyinin yenidən qiymətləndirilməsi		(7)	5
Üzrə xalis gəlir		964	365
Sair gəlir	25		
Qeyri-falız gəlir		15,031	12,584
Haqq və komissiya xərci	24	(5,993)	(3,857)
İşçi heyəti ilə bağlı xərclər, ümumi və inzibati xərclər	26	(31,035)	(30,540)
Digər dəyərsizləşmə və ehtiyatlar	15	(657)	(854)
Qeyri-falız xərci		(37,685)	(35,251)
Vergidən əvvəlki mənfəət/(zərər)		21,093	(16,045)
Mənfəət vergisi xərci	20	(1,579)	(688)
İL ÜZRƏ MƏNFƏƏT/(ZƏRƏR)		19,514	(16,733)
Sair məcmu gəlir			
Nəqliyyat vasitələrinin yenidən qiymətləndirilməsi	11	95	66
Mənfəət vergisinin effekti	20	(19)	(13)
İl üzrə sair məcmu gəlir		76	53
İL ÜZRƏ CƏMI MƏCMU GƏLİR/(ZƏRƏR)		19,590	(16,680)
Bankın səhmdarlarına aid olan mənfəət/(zərər) ilə əlaqədar səhm üzrə əsas və azaldılmış mənfəət/(zərər) (bir səhm üzrə AZN ilə)	27	57	(45)

"Expressbank" ASC
Kapitalda dəyişikliklər haqqında hesabat

	Qeyd	Nizamname kapitalı	Bölüşdürülməmiş mənfəət	Əmlak və avadanlıqların yenidən qiymətləndirilməsi üzrə ehtiyat	Cəmi kapital
<i>Min Azərbaycan manatı ilə</i>					
31 dekabr 2017-ci il tarixinə qalıq		137,257	6,004	702	143,963
BMHS 9-a keçid: - gözlənilən kredit zərərlərinin yenidən ölçülməsi, vergi çıxılmaqla		-	(3,694)	-	(3,694)
1 yanvar 2018-ci il tarixinə düzəlişdən sonrakı qalıq		137,257	2,310	702	140,269
II üzrə zərər		-	(16,733)	-	(16,733)
II üzrə sair məcmu gəlir		-	-	53	53
II üzrə cəmi məcmu gəlir/(zərər)		-	(16,733)	53	(16,680)
Əmlak və avadanlıqlar üzrə yenidən qiymətləndirmə ehtiyatının bölüşdürülməmiş mənfəətə köçürülməsi		-	70	(70)	-
31 dekabr 2018-ci il tarixinə qalıq		137,257	(14,353)	685	123,589
II üzrə mənfəət		-	19,514	-	19,514
II üzrə sair məcmu gəlir		-	-	76	76
II üzrə cəmi məcmu gəlir		-	19,514	76	19,590
Xəzine səhmləri: - Alışlar	21	(24,712)	-	-	(24,712)
31 dekabr 2019-cu il tarixinə qalıq		112,545	5,161	761	118,467

"Expressbank" ASC
Pul vəsaitlərinin hərəkəti haqqında hesabat

<i>Mln Azərbaycan manatı ilə</i>	<i>Qeyd</i>	2019	2018
Əməliyyat fəaliyyəti üzrə pul vəsaitlərinin hərəkəti			
Alınmış faizlər		65,050	21,389
Ödənilmiş faizlər		(10,250)	(9,397)
Alınmış haqq və komissiyalar		10,886	9,389
Ödənilmiş haqq və komissiyalar		(5,993)	(3,857)
Xarici valyuta ilə əməliyyatlar üzrə zərər çıxılmaqla reallaşdırılmış gəlir		3,206	3,761
Alınmış digər gəlirlər		879	5,121
Ödənilmiş əmək haqqı xərcləri		(17,239)	(16,187)
Ödənilmiş ümumi və inzibati xərclər		(8,999)	(10,463)
Ödənilmiş mənfəət vergisi		-	-
Əməliyyat aktiv və öhdəliklərində dəyişikliklərdən əvvəl əməliyyat fəaliyyəti üzrə daxil olan/(istifadə edilən) pul vəsaitlərinin hərəkəti		37,540	(244)
<i>Əməliyyat aktivlərində xalis azalma/(artım):</i>			
Kredit təşkilatlarından alınacaq vəsaitlər		109	(1,412)
Müştərilərə verilmiş kreditlər və avanslar		667	(56,484)
Sair aktivlər		264	5,172
<i>Əməliyyat öhdəliklərində xalis (azalma)/artım:</i>			
Müştərilərə ödəniləcək vəsaitlər		(60,832)	90,357
Kredit təşkilatlarına ödəniləcək vəsaitlər		(249)	238
Sair öhdəliklər		(902)	1,911
Əməliyyat fəaliyyəti üzrə (istifadə edilən)/daxil olan xalis pul vəsaitləri		(23,403)	39,538
İnvestisiya fəaliyyəti üzrə pul vəsaitlərinin hərəkəti			
Ədalətli dəyərinin dəyişməsi sair məcmu gəlirə aid edilən borc qiymətli kağızların alınması		-	(511)
Ədalətli dəyərinin dəyişməsi sair məcmu gəlirə aid edilən qiymətli kağızların satışından və ödənilməsindən daxilolmalar		510	-
Amortizasiya olunmuş dəyərle qeydə alınan borc qiymətli kağızlara investisiyaların əldə edilməsi		(320,540)	(33,701)
Amortizasiya olunmuş dəyərle qeydə alınan borc qiymətli kağızların ödənilməsindən daxilolmalar		276,670	31,301
Əmlak və avadanlıqların alınması		(1,265)	(4,049)
Əmlak və avadanlıqların satışından daxilolmalar		342	813
Bankın mülkiyyətinə keçmiş girovların satışından daxilolmalar		18	120
Qeyri-maddi aktivlərin əldə edilməsi		(106)	(1,252)
İnvestisiya fəaliyyəti üzrə istifadə edilən xalis pul vəsaitləri		(44,371)	(7,279)
Maliyyələşdirmə fəaliyyəti üzrə pul vəsaitlərinin hərəkəti			
Sair borclardan daxilolmalar		16,840	21,817
Sair borcların ödənilməsi		(9,032)	(11,785)
Borclar ilə əlaqədar alınmış subsidiyalar		791	-
İcarə öhdəliklərinin əsas hissəsinin ödənilməsi		(2,320)	-
Xəzine səhmlərinin alınması	21	(24,712)	-
Maliyyələşdirmə fəaliyyəti üzrə (istifadə edilən)/daxil olan xalis pul vəsaitləri		(18,433)	10,032
Məzənnə dəyişikliklərinin pul vəsaitləri və onların ekvivalentlərinə təsir		(283)	(575)
Pul vəsaitləri və onların ekvivalentlərində xalis (azalma)/artım		(86,490)	41,716
İlin əvvəlinə pul vəsaitləri və onların ekvivalentləri	7	139,401	97,685
İlin sonuna pul vəsaitləri və onların ekvivalentləri	7	52,911	139,401

5-75-ci səhifələrdə əlavə edilən qeydlər hazırkı maliyyə hesabatlarının tərkib hissəsidir.

1. Bankın əsas fəaliyyəti

"Expressbank" ASC ("Bank") 21 iyun 1992-ci il tarixində "Azərneqliyyatbank" Kommersiya Bankı kimi təsis edilmişdir və Azərbaycan Respublikasının qanunları əsasında fəaliyyət göstərir. 11 mart 2005-ci ildə Bankın hüquqi strukturu dəyişərək, açıq səhmdar cəmiyyəti olmuşdur. 5 mart 2010-cu ildə Bank adını "Azərneqliyyatbank" Açıq Səhmdar Kommersiya Bankından "Expressbank" Açıq Səhmdar Cəmiyyətinə dəyişmişdir. Bank Azərbaycan Respublikasının Mərkəzi Bankının ("ARMB") 30 dekabr 1992-ci ildə verdiyi 119 sayılı bank lisenziyası əsasında fəaliyyət göstərir.

Bank əhalidən əmanətlər alır və kreditlər verir, Azərbaycanın daxilində və xaricə ödənişləri köçürür, valyuta mübadiləsi aparır, fiziki və hüquqi şəxslərə digər bank xidmətlərini göstərir. Bankın baş ofisi Bakıda yerləşir və Bakıda və Azərbaycanın digər şəhərlərində 16 filialı vardır. Bankın hüquqi ünvanı belədir: Azərbaycan Respublikası, Bakı şəh., AZ 1130, Atatürk prospekti, Y.Çəmənzəminli küçəsi, 134C.

7 avqust 2007-ci ildən başlayaraq Bank əmanətlərin sığortalanması fondunun üzvüdür. Bu sistem "Əmanətlərin sığortalanması haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanununa ("Qanun") və digər normativ aktlara əsaslanır və Azərbaycan Əmanətlərin Sığortalanması Fondu tərəfindən idarə olunur. 2 mart 2016-cı il tarixindən etibarən Əmanətlərin Sığortalanması Fonduna üzv banklarda qəbul edilən əmanətlər illik faiz dərəcəsi xarici valyuta üzrə 3 faiz və milli valyuta üzrə 15 faiz olmaqla 3 (üç) il müddətində tam sığortalanır. 19 fevral 2019-cu il tarixində hökumət Qanuna dəyişiklik edərək bu müddəti 3 (üç) ildən 4 (dörd) ilə uzatmışdır. Azərbaycan Əmanətlərin Sığortalanması Fondu Mərkəzi Bankla razılaşdırılmaqla 1 iyul 2019-cu il tarixindən etibarən xarici valyutada olan qorunan əmanətlər üzrə illik faiz dərəcəsinin yuxarı həddini 2.5%, milli valyutada isə 10% müəyyən etmişdir.

30 dekabr 2019-cu il tarixində Bank Bakı Fond Birjası ilə listing müqaviləsi bağlayıb və 7 yanvar 2020-ci il tarixindən etibarən rəsmi olaraq standart bazar segmenti üzrə listingə daxil edilmişdir.

31 dekabr 2019 və 2018-ci il tarixinə Bankın nizamnamə kapitalında səhmdarların iştirak payları aşağıdakı kimi olmuşdur:

Səhmdar	2019 (%)	2018 (%)
"AZENCO Group" MMC	40.00	40.00
Xammədov Hikmət	16.00	25.00
"EnerqoServis" MMC	17.69	17.69
Seyidov Hafiz	8.00	17.00
"Avtoneqliyyatservis" MMC	0.31	0.31
Xəzine səhmləri	18.00	-
Cəmi	100.00	100.00

31 dekabr 2019 və 2018-ci il tarixinə səhmdarlardan heç biri ayrı-ayrılıqda Banka nəzarət etməmişdir.

2. Bankın əməliyyat mühləti

Azərbaycan iqtisadiyyatında inkişaf etməkdə olan bazarlara xas müəyyən xüsusiyyətlər müşahidə edilir. Azərbaycan iqtisadiyyatının mövcud və gələcək inkişafı və sabitliyi hökumətin həyata keçirdiyi iqtisadi, maliyyə və monetar tədbirlərin effektivliyindən, eləcə də xam neftin qiymətlərindən və Azərbaycan manatının sabitliyindən əhəmiyyətli dərəcədə asılıdır.

Neft qiymətlərindəki azalma və milli valyutanın əsas xarici valyutalara qarşı devalvasiyasının nəticəsi olaraq 2016-cı ildə kəskin iqtisadi böhrandan sonra hökumət uzunmüddətli iqtisadi sabitliyi və dayanıqlığı təmin etmək üçün islahatları sürətləndirmişdir. İnstitusional dəyişiklikləri ehtə edən iqtisadi islahatlara əsasən inflyasiya aşağı birrəqəmli səviyyədə sabitləşmiş, iqtisadi artım pozitiv zonada qalmaqda davam etmiş, milli valyutanın məzənnəsi dayanıqlı olmuş və xarici sektorda müsbət tendensiyalar yaranmışdır.

Bir sıra qeyri-sabit sistem risklərinə baxmayaraq, borcların ödənilməsi ilə yanaşı bank sektorunun sabitliyi də təmin edilmişdir. "Fiziki şəxslərin problemlı kreditlərinin həlli ilə bağlı əlavə tədbirlər haqqında" Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Fərmanının icrası fiziki şəxslərin borclarının ödənilməsi və vaxtı keçmiş kredit borclarının restrukturizasiyasına gətirib çıxarmış, eləcə də bank sektorunda problemlı kreditlər məsələsinin həllini təmin etmişdir.

2019-cu il ərzində beynəlxalq reyting agentlikləri Azərbaycanın kredit reytingini sabit saxdayıb. İyul ayında Moody's agentliyi Azərbaycanın bank sistemi üzrə proqnozunu "sabit"-dən "müsbət" səviyyəyə yüksəldib. Agentlik Azərbaycanın iqtisadi artımının və evezsiz dövlət dəstəyinin bank sektoruna müsbət proqnoz verilməsinə təsir edən əsas amillər hesab edir. Dünya Bankının "Doing Business 2020" hesabatına əsasən "Biznes qurmağın asanlığı" indeksi üzrə Azərbaycanın mövqeyi 34-ə yüksəlib.

2. Bankın əməliyyat mühləti (davamı)

Bankın rəhbərliyi mövcud iqtisadi mühitdə baş verən prosesləri müşahidə edir və Bankın yaxın gələcəkdə fəaliyyətinin dayanıqlığını və inkişafını təmin etmək üçün qabaqlayıcı tədbirlər görür. Buna baxmayaraq, mövcud iqtisadi vəziyyətin gələcək təsirini qabaqcadan proqnozlaşdırmaq nisbətən mürəkkəb olduğuna görə rəhbərliyin iqtisadi mühitlə bağlı cari proqnozları və təxminləri faktiki nəticələrdən fərqli ola bilər.

3. Əsas uçot siyasəti

Maliyyə hesabatlarının tertibatının əsasları. Hazırkı maliyyə hesabatları maliyyə alətlərini ilkin olaraq ədalətli dəyərle tanımaqla, əmlak və avadanlıqları yenidən qiymətləndirməklə, eləcə də maliyyə alətlərini ədalətli dəyərinin dəyişməsi mənfəət və ya zərəre aid olunan ("FVTPL") və ədalətli dəyərinin dəyişməsi salır məcmu gəlirə aid olunan kateqoriyalara təsnifləşdirməklə, ilkin dəyər metoduna əsasən hazırlanmışdır. Hazırkı maliyyə hesabatlarının hazırlanmasında istifadə edilən əsas uçot siyasətləri aşağıda göstərilir. 1 yanvar 2019-cu il tarixindən BMHS 16-ya (*icare*) keçidlə əlaqədar uçot siyasətində baş verən dəyişikliklərdən başqa, həmin uçot siyasəti başqa cür göstərilmədiyi hallarda, təqdim edilən bütün dövrlərə müvafiq şəkildə tətbiq edilmişdir (Qeyd 5).

Maliyyə alətləri - əsas qiymətləndirmə üsulları. Ədalətli dəyər qiymətləndirmə tarixində bazar iştirakçıları arasında könüllü şəkildə əməliyyat həyata keçirilərkən aktiv satmaq üçün alınacaq və öhdəliyi ötürərkən ödəniləcək dəyərdir. Ədalətli dəyər ən yaxşı olaraq feal bazarda alınıb satıla bilən qiymət ilə təsdiqlənir. Feal bazar qiymətlər haqqında davamlı olaraq məlumat əldə etmək üçün aktiv və öhdəliklər üzrə əməliyyatların kifayət qədər tez müddətdə və həcmdə həyata keçirildiyi bazardır. Feal bazarda alınıb satılan maliyyə alətlərinin ədalətli dəyəri ayrı-ayrı aktiv və ya öhdəliklərin bazar qiymətinin müəssisənin istifadəsində olan aktiv və ya öhdəliklərin miqdarına hasili nəticəsində alınan məbləğ kimi ölçülür. Bu hal hətta bazarın normal gündəlik ticarət dövrü müəssisənin istifadəsində olan aktiv və öhdəliklərin qarşılınması üçün kifayət qədər olmadıqda və bir əməliyyat üzrə mövqələrin satılması üçün sifarişlərin yerləşdirilməsi bazar qiymətinə təsir etdikdə baş verir.

Əməliyyatın qiyməti haqqında bazar məlumatı olmayan maliyyə alətlərinin ədalətli dəyərini müəyyən etmək üçün pul axınlarının diskontlaşdırılması modelindən, həmçinin bazar şərtləri ilə həyata keçirilən analoji əməliyyatlar haqqında məlumatlara və ya investisiya olunan müəssisələrin cari dəyərinə əsaslanan modellərdən istifadə edilir. Ədalətli dəyərin qiymətləndirilməsi nəticələri aşağıda göstəriləndiyi kimi ədalətli dəyər iyerarxiyasının səviyyəsinə görə təhlil edilir: (i) 1-ci Səviyyəyə oxşar aktivlər və ya öhdəliklər üçün aktiv bazarlarda kotirovka olunan (düzəliş edilməyən) qiymətlər ilə qiymətləndirmələr aiddir, (ii) 2-ci Səviyyəyə aktiv və ya öhdəlik üçün birbaşa (yeni, qiymətlər) və ya dolayısı ilə (yeni, qiymətlər əsasında hesablananlar) müşahidə edilə bilən əhəmiyyətli ilkin məlumatların istifadə edildiyi qiymətləndirmə üsulları ilə qiymətləndirmələr aiddir (iii) 3-cü Səviyyəyə aid olan qiymətləndirmələr yalnız müşahidə oluna bilən bazar məlumatlarına əsaslanır (yeni, qiymətləndirmə üçün əhəmiyyətli həcmdə müşahidə oluna bilməyən ilkin məlumatlar tələb edilir). Ədalətli dəyər iyerarxiyasının səviyyələri arasında köçürmələr hesabat dövrünün sonunda baş vermiş hesab edilir. Təkrarlanan ədalətli dəyər qiymətləndirmələri maliyyə vəziyyəti haqqında hesabatda hər bir hesabat dövrünün sonunda mühasibat uçotu standartları ilə tələb edilən və ya icazə verilən qiymətləndirmələrdir. Qeyd 30-a baxın.

Əməliyyat xərcləri əlavə xərcləri əks etdirir və birbaşa olaraq maliyyə alətinin alışı, buraxılması və ya satışı ilə əlaqəlidir. Əlavə xərc əməliyyat həyata keçirilmədiyi təqdirdə yaranmayan xərclərdir. Əməliyyat xərclərinə agentlərə (satış üzrə agentlər kimi fəaliyyət göstərən işçilər daxil olmaqla), məsləhətçilərə, brokerlərə və dillərə ödənilmiş haqq və komissiyalar, tənzimləyici orqanlar və fond birjalalarına ödəmələr, eləcə də mülkiyyət hüququnun köçürülməsi üzrə vergilər və rüsumlar daxildir. Əməliyyat xərclərinə borc öhdəlikləri üzrə mükafat və ya diskontlar, maliyyələşdirmə xərcləri, daxili inzibati və ya saxlama xərcləri daxil edilmir.

Amortizasiya olunmuş dəyər (AC) əsas məbləğ üzrə ödənişlərin çıxılmasından və hesablanmış faizlərin əlavə edilməsindən, maliyyə aktivləri üçün isə gözlənilən kredit zərərləri üzrə ehtiyatın çıxılmasından sonra maliyyə alətinin ilkin tanınma zamanı qeydə alınan dəyəridir. Hesablanmış faizlərə ilkin tanınma zamanı təxirə salınmış əməliyyat xərclərinin və effektiv faiz dərəcəsi metodundan istifadə etməklə ödənilməli məbləğ üzrə hər hansı mükafat və ya diskontun amortizasiyası daxildir. Hesablanmış faiz gəlirləri və faiz xərcləri, o cümlədən hesablanmış kupon gəlirləri və amortizasiya edilmiş diskont və ya mükafat (o cümlədən təqdim olunma zamanı təxirə salınmış komissiyalar, əgər varsa) ayrıca göstərilir və maliyyə vəziyyəti haqqında hesabatda müvafiq maddələrin balans dəyərində əks olunur.

3. Əsas uçot siyasəti (davamı)

Effektiv faiz metodu maliyyə alətinin balans dəyəri üzrə sabit faiz dərəcəsinin (effektiv faiz dərəcəsi) təmin edilməsi üçün faiz gəlirləri və ya xərclərinin müvafiq dövr ərzində uçota alınması metodudur. Effektiv faiz dərəcəsi gələcək pul ödənişləri və ya daxilolmalarını (kreditlər üzrə gələcək zərərler istisna olmaqla) maliyyə alətinin fəaliyyət müddəti və ya daha qısa müddət ərzində maliyyə alətinin ümumi balans dəyərinə diskontlaşdırılan dərəcədir. Effektiv faiz dərəcəsi maliyyə alət üçün nəzərdə tutulan dəyişən faiz dərəcəsi üzrə kredit spreadni əks etdirən mükafatlar və ya diskont və yaxud bazar qiymətlərindən asılı olaraq müəyyən edilməyən digər dəyişən amillər istisna olmaqla, faiz dərəcələrinin növbəti dəyişdirilmə tarixinə qədər dəyişən faizli alətlər üzrə pul vəsaitlərinin hərəkətini diskont etmək üçün istifadə edilir. Belə mükafatlar və ya diskontlar maliyyə alətinin gözənilən tədavül müddəti ərzində amortizasiya edilir. Diskont dəyərinin hesablanmasına müqavilə tərəfləri arasında ödənilmiş və ya alınmış effektiv faiz dərəcəsinin tərkib hissəsini təşkil edən bütün komissiyalar daxildir.

Maliyyə alətlərinin ilkin tanınması. FVTPL kateqoriyasında ölçülən maliyyə alətləri ilkin olaraq ədalətli dəyərle tanınır. Bütün digər maliyyə alətləri əməliyyat xərcləri də daxil olmaqla, ilkin olaraq ədalətli dəyərle tanınır. İlkin tanınma zamanı ədalətli dəyər ən yaxşı olaraq əməliyyat qiyməti ilə təsdiqlənir. İlkin tanınma zamanı gəlir və ya zərər yalnız ədalətli dəyər ilə əməliyyat qiyməti arasında fərq olduqda qeydə alınır. Əməliyyat qiyməti eyni maliyyə aləti ilə aparılan digər müşahidə oluna bilən cari bazar əməliyyatları və ya əsas məlumat kimi yalnız müşahidə edilə bilən bazarların məlumatlarını istifadə edən qiymətləndirmə modeli ilə təsdiqlənir. İlkin tanınmadan sonra amortizasiya olunmuş dəyərle qiymətləndirilən maliyyə aktivləri və ədalətli dəyərin dəyişməsi sair məcmu gəlirə aid edilən ("FVOCI") borc alətlərinə investisiyalar üzrə gözənilən kredit zərərləri üçün ehtiyat tanınır və bu da aktivin ilkin tanınmasından dərhal sonra zərərin tanınması ilə nəticələnir.

Qanunvericilik və ya ümumi qəbul edilmiş bazar qaydaları ilə müəyyən edilmiş vaxt çərçivəsində təchiz olunması nəzərdə tutulan maliyyə aktivlərinin bütün digər alış və satışları ("standart şərtlər" əsasında alış və satışlar), Bankın maliyyə aktivini almaq və ya satmaq öhdəliyini qəbul etdiyi əməliyyat tarixində qeydə alınır. Alış üzrə bütün digər əməliyyatlar Bankın həmin maliyyə aləti üzrə müqavilə tərəfi olduğu halda tanınır.

Maliyyə aktivlərinin təsnifləşdirilməsi və sonrakı dövrdə qiymətləndirilməsi: qiymətləndirmə kateqoriyaları. Bank maliyyə aktivlərini aşağıdakı kateqoriyalarda təsnifləşdirir: FVTPL, FVOCI və AC. Borc maliyyə aktivlərinin təsnifləşdirilməsi və sonrakı dövrdə ölçülməsi: (i) müvafiq aktivlər portfelinin idarə olunması üçün Bankın biznes modelindən və (ii) aktiv üzrə pul axınlarının xüsusiyyətindən asılıdır.

Maliyyə aktivlərinin təsnifləşdirilməsi və sonrakı dövrdə qiymətləndirilməsi: biznes model. Biznes model Bankın pul axınları əldə etməsi məqsədilə portfelin idarə edilməsi üçün istifadə etdiyi metodu əks etdirir və Bankın məqsədinin: (i) aktivlərdən yalnız müqavilə üzrə pul axınlarının əldə edilməsi ("müqavilə üzrə pul axınlarının əldə edilməsi üçün aktivin saxlanması") və ya (ii) müqavilədə nəzərdə tutulan və aktivlərin satışından yaranan pul axınlarının əldə edilməsi ("müqavilə üzrə pul axınlarının əldə edilməsi və maliyyə aktivlərinin satılması üçün aktivlərin saxlanması") olub-olmadığını müəyyən edir. (i) və (ii) bəndlər tətbiq edilmədikdə, maliyyə aktivləri "digər" biznes modellərə aid edilir və FVTPL kateqoriyasında ölçülür.

Biznes model qiymətləndirmə tarixində mövcud olan portfel üzrə müəyyən edilmiş məqsədlərə nail olmaq üçün Bankın həyata keçirməyi planlaşdırdığı fəaliyyətə dair bütün müvafiq sübutlar əsasında aktivlər qrupu (portfel səviyyəsində) üçün müəyyən edilir. Biznes modelin müəyyən edilməsi zamanı Bankın nəzərə aldığı amillərə portfelin məqsədi və tərkibi, müvafiq aktivlər üzrə pul axınlarının əldə edilməsi ilə bağlı keçmiş təcrübə, risklərin qiymətləndirilməsi və idarə edilməsi üzrə yanaşmalar və aktivlər üzrə gəlirliliyin qiymətləndirilməsi üsulları daxildir. Bankın öz maliyyə aktivləri üçün biznes modellərin müəyyən edilməsi zamanı istifadə etdiyi əsas mülahizələr Qeyd 4-də göstərilir.

Maliyyə aktivlərinin təsnifləşdirilməsi və sonrakı dövrdə qiymətləndirilməsi: pul axınlarının xüsusiyyətləri. Biznes model müqavilə üzrə pul axınlarının əldə edilməsi və ya müqavilə üzrə pul axınlarının əldə edilməsi və maliyyə aktivlərinin satılması üçün aktivlərin saxlanılmasını nəzərdə tutduqda, Bank nağd pul axınlarının yalnız əsas borc və faiz ödənişlərindən ibarət olub-olmadığını qiymətləndirir (SPPI təhlili).

Müqavilə şərtləri əsas kredit sazişinin şərtlərinə uyğun olmayan riskə və ya dəyişənliyə məruz qalmanı nəzərdə tutduqda, müvafiq maliyyə aktivləri FVTPL kateqoriyasında təsnifləşdirilir və qiymətləndirilir. SPPI təhlili aktivin ilkin tanınması zamanı həyata keçirilir və sonradan yenidən qiymətləndirilmir. Bankın öz maliyyə aktivləri üçün SPPI təhlili həyata keçirdiyi zaman istifadə etdiyi əsas mülahizələr Qeyd 4-də göstərilir.

Maliyyə aktivlərinin yenidən təsnifləşdirilməsi. Maliyyə aktivlərinin idarə edilməsi üzrə biznes model tam dəyişdirildikdə, bütün maliyyə alətləri yenidən təsnifləşdirilir. Aktivlərin yenidən təsnifləşdirilməsi perspektiv qaydada - biznes modeldəki dəyişiklikdən sonrakı ilk hesabat dövrünün əvvəlindən tətbiq edilir. Bank cari və müqayisəli dövr ərzində öz biznes modelini dəyişdirməmiş və maliyyə aktivlərini yenidən təsnifləşdirməmişdir.

3. Əsas uçot siyasəti (davamı)

Maliyyə aktivlərinin dəyersizləşməsi: gözlənilən kredit zərərləri üzrə ehtiyat. Bank amortizasiya olunmuş dəyərle və FVOCI kateqoriyasında ölçülmüş borc alətləri, ələcə də kredit öhdəlikləri və maliyyə zəmanəti müqavilələrindən yaranan risklər üzrə gözlənilən kredit zərərlərini (ECL) proqnozlar əsasında qiymətləndirir. Bank hər bir hesabat tarixində gözlənilən kredit zərərlərini qiymətləndirir və kredit zərərləri üzrə ehtiyatı tanıyır. Gözlənilən kredit zərərlərinin qiymətləndirilməsi aşağıdakıları özündə əks etdirir: (i) bir sıra mümkün nəticələrin qiymətləndirilməsi yolu ilə müəyyən edilmiş obyektiv və ehtimal ilə ölçülmüş məbləğ, (ii) pulun zaman dəyəri və (iii) hesabat tarixində keçmiş hadisələr, cari şərtlər və proqnozlaşdırılan gələcək iqtisadi vəziyyət haqqında artıq xərc çəkmədən və ya çalışmadan əldə edilə bilən əsaslandırılmış və təsdiqlənmiş məlumat.

Amortizasiya olunmuş dəyərle ölçülən borc alətləri gözlənilən kredit zərərləri üzrə ehtiyat çıxılmaqla, maliyyə vəziyyəti haqqında hesabatda göstərilir. Kredit öhdəlikləri və maliyyə zəmanətləri üzrə gözlənilən kredit zərərləri üçün maliyyə vəziyyəti haqqında hesabatda öhdəliyin tərkibində ayrıca ehtiyat tanınır. FVOCI kateqoriyasında qiymətləndirilən borc alətlərinin amortizasiya olunmuş dəyərində dəyişikliklər gözlənilən kredit zərərləri üçün ehtiyat çıxılmaqla mənfəət və ya zərərde tanınır. Balans dəyərindəki digər dəyişikliklər sair məcmu gəlirlərdə FVOCI kateqoriyasında qiymətləndirilən borc alətləri üzrə "zərər çıxılmaqla gəlir" kimi tanınır.

Bank maliyyə aktivlərinin ilkin tanınmasından etibarən kredit keyfiyyətindəki dəyişikliklərə əsaslanaraq üç mərhələli dəyersizləşmə modeli tətbiq edir. İlkin tanınma zamanı dəyersizləşməmiş maliyyə alət 1-ci Mərhələyə təsnifləşdirilir. 1-ci Mərhələdə maliyyə aktivləri üzrə gözlənilən kredit zərərləri növbəti 12 ay ərzində və ya müqavilədə nəzərdə tutulan ödəniş tarixinə qədər (12 ay bitənə qədər) baş verə bilən defolt hadisələri nəticəsində yaranmış bütöv müddət üçün gözlənilən kredit zərərləri ("12 aylıq gözlənilən kredit zərərləri") məbləğində qiymətləndirilir. Bank ilkin tanınma vaxtından etibarən kredit riskində əhəmiyyətli dərəcədə artımın ("SICR") baş verdiyini müəyyən edərsə, aktiv 2-ci Mərhələyə köçürülür və həmin aktiv üzrə gözlənilən kredit zərərləri bütöv müddət üçün gözlənilən kredit zərərləri əsasında, yeni müqavilədə göstərilən ödəmə tarixinə qədər, lakin gözlənilən hər hansı qabaqcadan ödənişləri nəzərə almaqla ("bütöv müddət üçün gözlənilən kredit zərərləri") qiymətləndirilir. Kredit riskində əhəmiyyətli dərəcədə artımın baş verməsinin Bank tərəfindən müəyyən edilməsi qaydası Qeyd 29-da təqdim edilir. Bank maliyyə aktivinin dəyersizləşməsinə müəyyən edərsə aktiv 3-cü Mərhələyə köçürülür və həmin aktiv üzrə gözlənilən kredit zərərləri bütöv müddət üçün gözlənilən kredit zərərləri kimi qiymətləndirilir. Deyersizləşmiş aktivlərin və defolt hadisəsinin Bank tərəfindən müəyyən edilməsi qaydası Qeyd 29-da izah edilir. Həmin Qeyddə gözlənilən kredit zərərlərinin qiymətləndirilməsində istifadə edilən ilkin məlumatlar, fərziyyələr və hesablaşma üsulları haqqında məlumat, ələcə də Bank tərəfindən proqnoz məlumatlarının gözlənilən kredit zərərləri modellərinə daxil edilməsi qaydası göstərilir.

Kredit və istifadə olunmamış kredit xəttindən ibarət olan kredit kartları kimi müəyyən maliyyə alətləri üzrə istisna olaraq kredit zərərləri Bankın kredit riskinə məruz qaldığı müddət, yeni belə kredit zərərlərinin kredit riskinin idarə edilməsi tədbirləri vasitəsilə azaldılmasına qədər olan dövr ərzində (bu dövr kredit müqaviləsinin maksimum müddətindən artıq olsa belə) qiymətləndirilir. Bu, kreditin ödənilməsinin tələb edilməsi və istifadə olunmamış kredit xəttinin ləğv edilməsinə görə kredit zərərinə məruz qalan məbləğin müqavilədə nəzərdə tutulan bildiriş müddəti ilə məhdudlaşmaması ilə əlaqədardır.

Maliyyə aktivlərinin silinməsi. Maliyyə aktivlərini bərpa etmək üçün Bankın bütün praktiki imkanları tükəndikdə və Bank belə aktivlərin bərpasına dair gözləntilərin əsaslandırılmadığı qənaətinə gəldikdə, maliyyə aktivləri tam və ya qismən silinir. Aktivlərin silinməsi tanınmanın dayandırılmasını əks etdirir. Bank müqaviləyə əsasən ödənilməli məbləğləri bərpa etməyə cəhd etdikdə, lakin həmin məbləğlərin bərpası ilə bağlı əsaslandırılmış gözləntiləri olmadıqda, bəzində hələ də məcburi bərpa tədbirləri görülməli maliyyə aktivlərini silə bilər.

Maliyyə aktivlərinin tanınmasının dayandırılması. Bank aşağıdakı hallarda maliyyə aktivlərinin tanınmasını dayandırır: (a) aktivlər geri alındıqda və ya bu aktivlərlə əlaqədar pul vəsaitlərinin hərəkəti üzrə hüquqların müddəti başa çatdıqda və ya (b) Bank maliyyə aktivlərindən daxil olan pul vəsaitlərinin axını üzrə mülkiyyət hüququnu ötürdükdə və ya ötürülmə haqqında müqavilə bağladıqda və bu zaman (i) həmin aktivlərin mülkiyyət hüququ ilə əlaqədar bütün risk və faydaları əsas etibarilə başqa tərəfə ötürdükdə və ya (ii) bu aktivlərin mülkiyyət hüququ ilə əlaqədar bütün risk və faydaları əsas etibarilə ötürmədikdə və ya saxlamadıqda, lakin, həmin aktivlər üzrə nəzarət hüququnu özündə saxlamadıqda. Qarşı tərəf satışa məhdudiyetlər qoymadan aktiv tam olaraq əlaqəli olmayan üçüncü tərəfə satmaq imkanına malik olmadıqda nəzarəti özündə saxlayır.

3. Əsas uçot siyasəti (davamı)

Maliyyə aktivlərinin modifikasiyası. Bank bəzən maliyyə aktivləri üzrə müqavilə şərtlərinə yenidən baxır və ya onları dəyişdirir. Bu zaman Bank aşağıdakı amilləri nəzərə alaraq, müqavilə üzrə pul axınlarının modifikasiyasının əhəmiyyətli olduğunu qiymətləndirir: aktivin risk profilinə əhəmiyyətli dərəcədə təsir göstərən hər hansı yeni müqavilə şərtləri (məsələn, mənfəətdə pay və ya kapital üzrə gəlirlilik), faiz dərəcəsinə əhəmiyyətli dəyişikliklər, valyutada dəyişikliklər, aktivlə bağlı kredit riskinə əhəmiyyətli dərəcədə təsir göstərən yeni və ya əlavə kredit təminatının yaranması və ya borcalanın maliyyə çətinliyi olduqda kreditin müddətinin əhəmiyyətli dərəcədə artırılması.

Yeni şərtlər əhəmiyyətli dərəcədə fərqləndikdə əvvəlki aktiv üzrə pul axınlarını əldə etmək hüququ başa çatdığına görə Bank əvvəlki maliyyə aktivinin tanınmasını dayandırır və yeni aktivə ədalətli dəyərle tanıyır. Müqavilə şərtlərinə yenidən baxılması tarixi növbəti dəyersizləşmənin hesablanması, o cümlədən kredit riskinin əhəmiyyətli dərəcədə artması faktının müəyyən edilməsi üçün ilkin tanınma tarixi hesab edilir.

Bundan əlavə, Bank yeni kreditin və ya borc alətinin SPPI meyarına uyğunluğunu qiymətləndirir. Tanınması dayandırılmış ilkin aktivin balans dəyəri ilə əhəmiyyətli dərəcədə modifikasiya edilmiş yeni aktivin ədalətli dəyəri arasındakı hər hansı fərq (fərqin mahiyyəti səhmdarlarla həyata keçirilən kapital əməliyyatına aid edilmədiyi təqdirdə) mənfəət və ya zərərde tanınır.

Müqavilə şərtlərinə qarşı tərəfin maliyyə çətinlikləri və əvvəlcədən razılaşdırılmış ödənişləri həyata keçirə bilməməsi səbəbindən yenidən baxılarsa, Bank aktiv üzrə risklərin və faydaların müqavilə şərtlərinin dəyişdirilməsi nəticəsində əhəmiyyətli dərəcədə fərqləndiyini müəyyən etmək üçün aktivlər üzrə ilkin və düzəliş edilmiş gözlənilən nağd pul axınlarını müqayisə edir. Risklər və faydalar dəyişmədikdə, modifikasiya edilmiş aktiv ilkin aktivdən əhəmiyyətli dərəcədə fərqlənmir və bu modifikasiya tanınmanın dayandırılmasına gətirib çıxarmır. Bank modifikasiya edilmiş müqavilə üzrə pul axınlarını ilkin effektiv faiz dərəcəsi ilə diskontlaşdırmaqla, ümumi balans dəyərini yenidən hesablayır və modifikasiya nəticəsində yaranan gəlir və ya zərəri mənfəət və ya zərərde tanıyır.

Mümkün olduqda Bank girova yiyələnmək əvəzinə kredit şərtlərini dəyişdirməyə çalışır. Buna müqavilə ilə nəzərdə tutulmuş ödəniş müddətlərinin uzadılması və yeni kredit şərtlərinin razılaşdırılması daxildir.

Bu restrukturizasiyanın uçot qaydası aşağıda təqdim olunur:

- Kreditin valyutası dəyişmişdirsə, köhnə kredit uçotdan çıxarılır və yeni kredit tanınır.
- Əgər kredit şərtlərinin dəyişməsi borcalanın maliyyə çətinlikləri ilə bağlı deyilsə, yeni şərtlər müəyyən edildikdən sonra, kredit artıq vaxtı keçmiş hesab olunmur.
- Əgər kredit şərtlərinin dəyişməsi borcalanın maliyyə çətinlikləri ilə bağlıdırsa və şərtlər dəyişdirildikdən sonra kredit dəyersizləşsə, Bank ilkin effektiv faiz dərəcəsinə istifadə etməklə diskontlaşdırılmış yeni pul vəsaitlərinin hərəkətinin cari dəyəri ilə şərtlər dəyişdirildikdən əvvəl balans dəyəri arasındakı fərqi dövr üzrə ehtiyat ayırmalarında tanıyır. Kreditin şərtləri dəyişdirildikdən sonra kredit dəyersizləşmərsə, Bank effektiv faiz dərəcəsinə yenidən hesablayır.

Bütün meyarların qarşılınması və gələcək ödənişlərin mümkünliyindən əmin olmaq məqsədilə Bankın rəhbərliyi restrukturizasiya edilmiş kreditləri dalm nəzərdən keçirir. Belə kreditlər fərdi və ya ümumi qaydada dəyersizləşməyə məruz qalmaqda davam edir və onların ödənilən dəyəri kredit üzrə ilkin və ya cari effektiv faiz dərəcəsi istifadə etməklə hesablanır.

Maliyyə öhdəliklərinin qiymətləndirilmə kateqoriyaları. Maliyyə öhdəlikləri aşağıdakılar istisna olmaqla, sonradan amortizasiya olunmuş dəyərle təsnifləşdirilir: (i) FVTPL kateqoriyasında qiymətləndirilən maliyyə öhdəlikləri və; (ii) maliyyə zəmanəti müqavilələri və kredit öhdəlikləri.

Maliyyə öhdəliklərinin tanınmasının dayandırılması. Maliyyə öhdəliyinin tanınması öhdəlik icra edildiyi halda dayandırılır (yeni, müqavilədə göstərilən öhdəlik yerinə yetirildikdə, ləğv edildikdə və ya icra müddəti başa çatdıqda).

Bank ilə onun əvvəlki kreditorları arasında şərtləri əhəmiyyətli dərəcədə fərqli olan borc alətlərinin mübadiləsi, ələcə də mövcud maliyyə öhdəliklərinin şərtlərinin əhəmiyyətli dərəcədə dəyişdirilməsi ilkin maliyyə öhdəliyinin icrası və yeni maliyyə öhdəliyinin tanınması kimi uçota alınır. Şərtlər o halda əhəmiyyətli dərəcədə dəyişmiş hesab olunur ki, alınmış və ilkin effektiv faiz metodu ilə diskontlaşdırılmış bütün ödənilmiş komissiyalar daxil olmaqla, yeni şərtlərə əsasən nağd pul axınlarının diskontlaşdırılmış cari dəyəri ilkin maliyyə öhdəliyi üzrə qalan nağd pul axınlarının diskontlaşdırılmış cari dəyərindən ən azı 10% fərqlənsin. Bundan əlavə, alətin ifadə edildiyi valyuta, faiz dərəcəsinin növündə dəyişikliklər, alətin konvertasiyası ilə bağlı yeni şərtlər və kredit üzrə xüsusi şərtlərdə dəyişikliklər kimi digər keyfiyyət amilləri nəzərə alınır. Borc alətlərinin mübadiləsi və ya şərtlərinin dəyişdirilməsi öhdəliyin icrası kimi nəzərə alınarsa, bütün xərclər və ya ödənilmiş komissiyalar öhdəliyin icrası üzrə mənfəət və ya zərərde tanınır.

3. Əsas uçot siyasəti (davamı)

Borc alətinin mübadiləsi və ya şərtlərinin dəyişdirilməsi öhdəliyin icrası kimi nəzərə alınmadıqda, bütün xərclər və ya ödənilmiş komissiyalar öhdəliyin balans dəyərində düzəliş kimi əks etdirilir və modifikasiya edilmiş öhdəliyin qalan müddəti ərzində amortizasiya edilir.

Öhdəliklərin icrası ilə nəticələnməyən dəyişikliklər əvvəlki tarixlə məcmu amortizasiyanın hesablanması metodu ilə təxmini göstəricinin dəyişməsi kimi uçota alınır və bu zaman gəlir və ya zərər balans dəyərindəki fərqlə iqtisadi mahiyyəti səhmdar ilə kapital əməliyyatlarına aid edilmədiyi təqdirdə, mənfəət və ya zərərdə əks etdirilir.

Pul vəsaitləri və onların ekvivalentləri. Pul vəsaitləri və onların ekvivalentləri pul vəsaitlərinin əvvəlcədən məlum olan məbləğinə asan çevrilə bilən və dəyərin cüzi dəyişməsi kimi riskə məruz qalan qısamüddətli qoyuluşlardır. Pul vəsaitləri və onların ekvivalentlərinə nağd pul, məcburi ehtiyatlar istisna olmaqla, Azərbaycan Respublikası Mərkəzi Bankından alınacaq vəsaitlər, müxtəlif hesablar üzrə məhdudiyət qoyulmamış vəsaitlər, ələcə də overnəyət depozitləri və ilkin ödəniş müddətli üç aydan az olan depozitlər daxildir. Verilmə tarixində istifadəsi üç aydan çox müddətə məhdudiyət qoyulmuş vəsaitlər maliyyə vəziyyəti və pul vəsaitlərinin hərəkəti haqqında hesabatlarda pul vəsaitləri və onların ekvivalentlərinə aid edilmir. Pul vəsaitləri və onların ekvivalentləri aşağıdakı səbəblərə görə amortizasiya olunmuş dəyərlə qeydə alınır: (i) müqavilə üzrə nağd pul axınlarını əldə etmək məqsədilə saxlanılır və həmin nağd pul axınları yalnız əsas borc və faiz ödənişlərindən ibarətdir, və (ii) FVTPL kateqoriyasında qiymətləndirilmir.

Mərkəzi Bankdakı məcburi ehtiyatlar. Mərkəzi Bankdakı məcburi ehtiyatlar amortizasiya olunmuş dəyərlə uçota alınır və Bankın gündəlik əməliyyatlarının maliyyələşdirilməsi üçün nəzərdə tutulmayan faizsiz məcburi ehtiyat depozitlərini əks etdirir və bu səbəbdən pul vəsaitlərinin hərəkəti haqqında hesabatın tərtib edilməsi məqsədilə pul vəsaitləri və onların ekvivalentlərinə aid edilmir.

Kredit təşkilatlarından alınacaq vəsaitlər. Kredit təşkilatlarından alınacaq vəsaitlər Mərkəzi Bankdakı məcburi ehtiyatlardan və digər banklarda və kredit təşkilatlarında yerləşdirilmiş ilkin ödəmə müddəti üç aydan artıq olan depozitlərdən ibarətdir. Kredit təşkilatlarından alınacaq vəsaitlər (i) müqavilə üzrə pul axınlarını əldə etmək məqsədilə saxlanıldıqda və həmin pul axınları yalnız əsas borc və faiz ödənişlərini əks etdirdikdə, və (ii) FVTPL kateqoriyasında qiymətləndirilmədikdə amortizasiya olunmuş dəyərlə uçota alınır.

Borc qiymətli kağızlara investisiyalar. Biznes modelə və pul axınlarının xüsusiyyətinə əsasən Bank borc qiymətli kağızları AC, FVOCI və ya FVTPL kateqoriyaları üzrə təsnifləşdirir. Borc qiymətli kağızları müqavilə üzrə pul axınlarını əldə etmək məqsədilə saxlanıldıqda, həmin pul axınları yalnız əsas borc və faiz ödənişlərini əks etdirdikdə və uçot uyğunsuzluğunu əhəmiyyətli dərəcədə azaltmaq üçün FVTPL kateqoriyasında qiymətləndirilmədikdə amortizasiya olunmuş dəyərlə uçota alınır.

Borc qiymətli kağızları müqavilə üzrə pul axınlarını əldə etmək və satmaq üçün saxlanıldıqda, həmin pul axınları yalnız əsas borc və faiz ödənişlərini əks etdirdikdə və FVTPL kateqoriyasında qiymətləndirilmədikdə FVOCI kateqoriyasında uçota alınır. Bu aktivlər üzrə faiz gəlirləri effektiv faiz dərəcəsi metodu ilə hesablanır və mənfəət və ya zərərdə tanınır. Gözlənilən kredit zərərləri modellə əsasən müəyyən edilmiş dəyersizləşmə ehtiyatı ilə üzrə mənfəət və ya zərərdə tanınır. Balans dəyərindəki bütün digər dəyişikliklər sair məcmu gəlirdə qeydə alınır. Borc qiymətli kağızların tanınması dayandırıldıqda əvvəl sair məcmu gəlirdə tanınan məcmu gəlir və ya zərər sair məcmu gəlirdən mənfəət və zərəre yenidən təsnifləşdirilir.

Borc qiymətli kağızlara investisiyalar amortizasiya olunmuş dəyərlə qiymətləndirilən və ya FVOCI kateqoriyasına aid olunan maliyyə aktivləri üzrə tanınma meyarlarına cavab vermədikdə, FVTPL kateqoriyasında uçota alınır. Bank, həmçinin ilkin tanınma zamanı yenidən təsnifləşdirmə hüququ olmadan öz mülahizəsinə əsasən borc qiymətli kağızlara investisiyaları FVTPL kateqoriyasına təsnifləşdirə bilər (əgər bu, fərqli uçot metodları ilə tanınan və ya qiymətləndirilən maliyyə aktivləri və öhdəlikləri arasında uçot uyğunsuzluğunu əhəmiyyətli dərəcədə azaldarsa).

Müştərilərə verilmiş kreditlər və avanslar. Müştərilərə verilmiş kreditlər və avanslar müştərinin kreditini almaq və ya müştəriyə kredit vermək məqsədilə Bank tərəfindən müştərilərə avans şəklində nağd pul verildiyi zaman uçota alınır. Biznes model və pul axınlarının xüsusiyyətini nəzərə alaraq, Bank müştərilərə verilmiş kreditləri və avansları aşağıdakı kateqoriyalardan birinə təsnifləşdirir: (i) AC: kreditlər müqavilə üzrə pul axınlarını əldə etmək məqsədilə saxlanıldıqda, həmin pul axınları yalnız əsas borc və faiz ödənişlərini əks etdirdikdə və könüllü olaraq FVTPL kateqoriyasına aid edilmədikdə və (ii) FVTPL: kreditlər SPPI, AC və ya FVOCI kateqoriyasında qiymətləndirmə meyarlarına uyğun olmadıqda FVTPL kateqoriyasında ölçülür.

Deyersizləşmə üzrə ehtiyatlar gözlənilən kredit zərərləri üzrə proqnoz modellərə əsasən müəyyən edilir. Gözlənilən kredit zərərlərinin qiymətləndirilməsində istifadə edilən ilkin məlumatlar, fərziyyələr və hesablama üsulları haqqında məlumat, ələcə də Bank tərəfindən proqnoz məlumatlarının gözlənilən kredit zərərləri modellərinə daxil edilməsi qaydası Qeyd 29-da göstərilir.

3. Əsas uçot siyasəti (davamı)

Maliyyə zəmanətləri. Maliyyə zəmanətləri müəyyən debitorun borc əleti üzrə ilkin və ya dəyişdirilmiş şərtlərə əsasən ödənişləri vaxtında həyata keçirə bilmədiyi halda zəmanət sahibinə dəymiş zərərin əvəzinin ödənilməsinə Bankdan tələb edir. Maliyyə zəmanətləri ilkin olaraq adətən alınan komissiya məbləğinə bərabər olan ədalətli dəyərle tanınır. Bu məbləğ zəmanətin müddəti ərzində düz xətt metodu ilə amortizasiya edilir. Hər bir hesabat dövrünün sonunda zəmanətlər aşağıdakı məbləğlərdən daha yüksək olanı ilə qiymətləndirilir: (i) zəmanət üzrə zərər məbləği üçün gözlənilən zərər modeli ilə müəyyən edilən ehtiyat və (ii) ilkin tanınma zamanı amortizasiya olunmamış məbləğin qalığı. Bundan əlavə, maliyyə vəziyyəti haqqında hesabatda aktiv kimi tanınan alınacaq komissiyalar üçün gözlənilən kredit zərərləri üzrə ehtiyat tanınır.

Vergilər. Hazırkı maliyyə hesabatlarında mənfəət vergisi qüvvədə olan və ya hesabat dövrünün sonuna qüvvəyə minmiş qanunvericiliyin tələblərinə uyğun olaraq əks etdirilir. Mənfəət vergisi xərci cari və təxirə salınmış mənfəət vergisindən ibarət olub, il üzrə mənfəət və ya zərərde tanınır. Lakin həmin və ya başqa dövrdə sair məcmu gəlirdə və ya birbaşa kapitalda tanınan əməliyyatlara aid olan vergilər sair məcmu gəlirdə və ya birbaşa kapitalda tanınır. Cari il üzrə mənfəət vergisi xərci/gəliri Azərbaycan Respublikası qanunvericiliyinə uyğun olaraq hesablanır.

Təxirə salınmış mənfəət vergisi öhdəlik metodundan istifadə etməklə keçmiş illərin vergi zərərləri və maliyyə hesabatlarında aktiv və öhdəliklərin vergi bazası və balans dəyəri arasında yaranan müvəqqəti fərqlər üçün hesablanır.

İlkin tanınma zamanı istisna hal olaraq, əgər əməliyyat maliyyə mənfəəti və vergiyə cəlb edilən mənfəətə təsir göstərmərsə, aktiv və öhdəliyin ilkin qeydə alınması nəticəsində yaranan müvəqqəti fərqlər üzrə təxirə salınmış vergi hesablanır (müəssisələrin birləşməsi halları istisna olmaqla). Təxirə salınmış mənfəət vergisi aktiv və öhdəliklər, hesabat tarixinə qüvvədə olan və ya əsas etibarilə qüvvədə olan vergi dərəcələri və vergi qanunları əsasında aktivlərin satıldığı və ya öhdəliklərin yerinə yetirildiyi müddətdə tətbiq edilən vergi dərəcələri ilə ölçülür.

Gəlirdən çıxılan müvəqqəti fərqlər üzrə təxirə salınmış vergi aktivləri və keçmiş illərin vergi zərərləri vergi tutulan gələcək gəlirlərin yaranması və bu gəlirlər üzrə çıxılmaların istifadə edilməsi ehtimalını nəzərə alaraq tanınır.

Bundan əlavə, Bankın əməliyyatları ilə bağlı Azərbaycanda müxtəlif əməliyyat vergiləri, məsələn ƏDV, əmlak vergisi, mənbədə tutulan vergi və s. tutulur. Bu vergilər digər əməliyyat xərclərinin tərkibinə daxil edilir.

Əmlak və avadanlıqlar. Avadanlıqlar, gündəlik xidmət xərcləri istisna olmaqla, yığılmış köhnəlməni və hər hansı tanınmış dəyersizləşmə zərərlərini çıxmaqla ilkin dəyərle tanınır. Tanınma meyarına uyğun gələndə, avadanlıqların bir hissəsinin əvəz edilməsi xərcləri yarandıqı zaman həmin dəyərə daxil edilir.

Rəhbərlik hər bir hesabat dövrünün sonunda əmlak və avadanlıqlar üzrə dəyersizləşmə əlamətlərinin mövcudluğunu qiymətləndirir. Əgər bu cür əlamətlər mövcud olarsa, rəhbərlik bərpa edilə bilən dəyəri təxmin edir. Aktivin bərpa edilə bilən dəyəri onun satış üzrə məsrəfləri çıxılmaqla ədalətli dəyəri və istifadə dəyərindən daha yüksək olan dəyəridir. Aktivin balans dəyəri onun bərpa edilə bilən dəyərinə qədər azaldılır və dəyersizləşmə zərəri il üzrə mənfəət və ya zərərde kapitalda göstərilən əvvəlki ilin yenidən qiymətləndirmə ehtiyatından artıq olan hissəsi qədər tanınır. Aktivin istifadə dəyərini və ya satış üzrə məsrəflər çıxılmaqla ədalətli dəyərini müəyyən etmək üçün istifadə edilmiş təxminlərdə dəyişiklik baş verdiyi təqdirdə, əvvəlki illərdə tanınmış dəyersizləşmə zərəri bərpa edilir.

Aktivlərin silinməsindən yaranan mənfəət və ya zərər gəlirin məbləği ilə balans dəyəri arasındakı fərq kimi müəyyən edilir və il üzrə mənfəət və ya zərərde sair gəlirin tərkibində tanınır.

İlk olaraq ilkin dəyərle tanındıqdan sonra neqliyyat vasitələri yenidən qiymətləndirilmiş dəyərle uçota alınır. Həmin yenidən qiymətləndirilmiş dəyər yenidən qiymətləndirmə tarixində ədalətli dəyərən sonradan yığılmış köhnəlməni və sonradan yığılmış dəyersizləşmə zərərlərini çıxmaqla müəyyən edilir. Qiymətləndirmə ələ tezlikdə aparılır ki, yenidən qiymətləndirilən aktivin ədalətli dəyərinin balans dəyərindən çox fərqli olmaması təmin olunsun.

Yenidən qiymətləndirmə tarixinə yığılmış köhnəlmə aktivin ümumi balans dəyərindən silinir və xalis məbləğ aktivin yenidən qiymətləndirilmiş dəyərinə aid edilir. Yenidən qiymətləndirmə üzrə hər hansı əlavə vəsait sair məcmu gəlirə daxil edilmiş əmlak və avadanlıqlar üçün yenidən qiymətləndirmə ehtiyatına aid edilir. Lakin yenidən qiymətləndirmə üzrə hər hansı əlavə vəsait əvvəllər mənfəət və ya zərərde əks etdirilmiş həmin aktivin dəyərinin yenidən qiymətləndirmə nəticəsində azalmasını ləğv etdiyi halda, bu artma mənfəət və ya zərərde əks etdirilir. Yenidən qiymətləndirmə üzrə kəsir mənfəət və ya zərərde əks etdirilir, lakin bu halda həmin aktiv üzrə əvvəlki əlavə vəsaitlə birbaşa əvəzləndirilən kəsir əmlak və avadanlıqlar üçün yenidən qiymətləndirmə ehtiyatında əlavə vəsaitlə birbaşa əvəzləndirilir. Satış zamanı satılan konkret aktivə aid olan hər hansı yenidən qiymətləndirmə ehtiyatı bölüşdürülməmiş mənfəətə köçürülür.

3. Əsas uçot siyasəti (davamı)

Aktiv istifadəyə hazır vəziyyətə gətirildikdə onun üçün amortizasiya hesablanır. Amortizasiya aktivlərin balans dəyərini aşağıda göstərilən ehtimal edilən istifadə müddələri üzrə bərabər hissələrə bölməklə hesablanır:

	II
Binalar	40-50
Mebel və avadanlıqlar	4-7
Kompüterlər və digər ofis avadanlığı	4-5
Nəqliyyat vasitələri	4-7
Digər əsas vasitələr	5
İcarəyə götürülmüş aktivlərin əsaslı təmiri	5

Aktivlərin qalıq dəyəri, istifadə müddəti və metodlarına hər maliyyə ilinin sonunda yenidən baxılır və lazım olduqda dəyişdirilir.

Təmir və rekonstruksiya xərcləri çəkilərkə xərce silinir və kapitallaşdırılmalı olduğu hallar istisna olmaqla, digər əməliyyat xərclərinə daxil edilir.

Tikilməkdə olan aktivlərə hal-hazırda Bank tərəfindən tikilməkdə olan aktivlər və tamamlanmamış, lakin təyinatı üzrə istifadəyə hazır olmayan aktivlər aiddir. Aktivlər "Tamamlanmamış aktivlər" kateqoriyasından müvafiq "Əmlak və avadanlıqlar" kateqoriyasına köçürülür və həmin aktivlər üzrə köhnəlmə aktivlər istifadəyə verildə hesablanmağa başlayır.

Mülkiyyətə keçmiş əmlak. Bank ümitsiz kreditlər qarşılığında mülkiyyətə aldığı və satmağa hazır olduğu uzunmüddətli aktiv mülkiyyətə keçmiş əmlak kimi o halda təsnif edilir ki, onların balans dəyərinin əsas etibarilə istifadə zamanı deyil, satış əməliyyatı nəticəsində ödənilməsi planlaşdırılsın.

Bank mülkiyyətə keçmiş əmlakı balans dəyərinin və ya satış xərclərini çıxmaqla ədətli dəyərin ən aşağı məbləği ilə eks etdirir. Aktivin balans dəyərinin dəyersizləşməsinə işarə edən hər hansı hadisə və ya şəraitin dəyişməsi baş verərsə, Bank, satış xərclərini çıxmaqla, dəyərin ədətli dəyərə qədər ilkin və ya sonrakı silinməsi zamanı dəyersizləşmə zərərini eks etdirir.

Qeyri-maddi aktivlər. Qeyri-maddi aktivlər kompüter proqramlarından və lisenziyalardan ibarətdir. Ayrıca alınmış qeyri-maddi aktivlər ilk olaraq ilkin dəyərle ilə tanınır. İkinci tanımadan sonra qeyri-maddi aktivlər yığılmış amortizasiya və yığılmış dəyərən düşmə zərərini çıxmaqla ilkin dəyərle eks etdirilir. Qeyri-maddi aktivlərin istifadə müddələri məhdud və ya qeyri-müəyyən müddətlər kimi müəyyən edilmişdir. Məhdud istifadə müddəti olan qeyri-maddi aktivlərə 10 illik istifadə müddəti üzrə amortizasiya hesablanır və həmin qeyri-maddi aktivlər üzrə mümkün dəyərən düşmə əlamətləri mövcud olanda dəyərən düşmə baxımından qiymətləndirmə aparılır. Qeyri-müəyyən istifadə müddəti olan qeyri-maddi aktivlərlə bağlı amortizasiya müddəti və metodları ən azından hər maliyyə ilinin sonunda yenidən baxılır.

1 yanvar 2019-cu il tarixindən Bankın icarəyə götürən qismində çıxış etdiyi icarə müqavilələrinin uçotu. Bank ofis sahələri icarəyə götürür. İcarə müqavilələri Bankın icarəyə götürülmüş aktivləri istifadə etdiyi tarixə müvafiq öhdəliklə birlikdə istifadə hüquqlu aktivlər kimi tanınır. Hər bir icarə ödənişi öhdəlik və maliyyə xərcləri arasında bölüşdürülür. Maliyyə xərcləri hər bir dövr üçün öhdəliyin qalığı üzrə sabit olaraq müntəzəm falz dərəcəsinə təmin etmək üçün icarə müddəti ərzində mənfəət və ya zərərə aid edilir. İkinci dəyərle tanınan istifadə hüquqlu aktiv onun faydalı istifadə və ya icarə müddəti ərzində (bu müddətlərdən hansı daha tez başa çatarsa) düz xətt metodu ilə amortizasiya edilir.

İcarə müqaviləsi üzrə yaranan öhdəliklər ikinci olaraq cari dəyərle qiymətləndirilir. İcarə öhdəliklərinə aşağıdakı icarə ödənişlərinin xalis cari dəyəri daxildir:

- icarə üzrə alınacaq həvəsləndirici ödənişlər çıxılmaqla, sabit ödənişlər (məhiyyətə sabit ödənişlər daxil olmaqla);
- indeks və ya dərəcələrdən asılı olan dəyişən icarə ödənişləri;
- zəmanətli son qalıq dəyəri üzrə icarəyə götürən tərəfindən ödənilməsi gözlənilən məbləğlər;
- icarəyə götürənin əsaslandırılmış şəkildə əmin olduğu halda alış hüququnun istifadə ediləcəyi qiymət; və
- icarə müddəti ərzində icarəyə götürən icarəni ləğv etmə hüququnu istifadə edərsə, icarənin ləğv edilməsi ilə bağlı cərimə ödənişləri.

3. Əsas uçot siyasəti (davamı)

İcarə ödənişləri icarə müqaviləsində nəzərdə tutulan faiz dərəcəsi ilə diskontlaşdırılır. Bu faiz dərəcəsinin müəyyən edilməsi mümkün olmadıqda icarəyə gətürənin borc kapitalı üzrə artan faiz dərəcəsi istifadə edilir. Borc kapitalı üzrə artan faiz dərəcəsi icarəyə gətürənin oxşar iqtisadi mühitdə istifadə hüquqlu aktivin dəyərində oxşar məbləğdə aktiv əldə etməsi üçün eyni müddət və şərtlərlə zəruri olan vəsaitlərin cəlb edilməsi zamanı ödəməli olduğu faiz dərəcəsidir.

İstifadə hüquqlu aktivlər aşağıdakılar nəzərə alınmaqla, ilkin dəyərle qiymətləndirilir:

- icarə öhdəliyinin ilkin qiymətləndirmə məbləği;
- icarə üzrə həvəsləndirici ödənişlər çıxılmaqla, icarə müqaviləsinin başlanma tarixindən əvvəl aparılmış bütün icarə ödənişləri;
- bütün ilkin birbaşa xərclər; və
- bərpə xərcləri.

İstisna hal kimi, Bank qısamüddətli icarələri və azdəyərli aktivlərin icarəsinin uçotunu icarə ödənişlərini düz xətt metodu ilə əməliyyat xərcləri kimi tanımaqla aparır.

İcarə müddətini müəyyən edərkən Bankın rəhbərliyi icarənin uzadılması və ya icarənin ləğv edilməsi hüquqlarının istifadəsi üçün iqtisadi stimulyaradan bütün fakt və şərtləri nəzərə alır. İcarənin uzadılması hüquqları (və ya icarənin ləğv edilməsi hüququnun istifadəsi müddətindən sonrakı dövrlərin) yalnız müqavilənin müddətinin uzadılacağına (və ya ləğv edilməyəcəyinə) əsaslı şəkildə əminlik olduqda icarə müddətinə daxil edilir.

Qiymətləndirməyə təsir edən mühüm hadisə baş verdikdə və ya şəraitdə əhəmiyyətli dəyişiklik olduqda və belə hallar icarəyə gətürənin nəzarəti altında olduqda qiymətləndirmə yenidən nəzərdən keçirilməlidir.

1 yanvar 2019-cu il tarixinə qədər Bankın icarəyə gətürən qismində çıxış etdiyi əməliyyat icarəsi müqavilələrinin uçotu. Bank aktivin mülkiyyət hüququ ilə bağlı bütün risk və faydaların əsas etibarilə icarəyə verəndən Banka ötürülməsini nəzərdə tutmayan icarə müqaviləsində icarəyə gətürən qismində çıxış etdikdə, ümumi icarə ödənişləri icarə müddəti ərzində düz xətt metoduna əsasən il üzrə mənfəət və ya zərər (icarə xərcləri kimi) tanınır. Əməliyyat icarəsinə mənzillər, avtomobillər, bankomatlar və ödəniş terminaları üçün 1 m² sahənin icarəsi daxildir.

Digər müqavilələrdən yaranan icarələr aşağıdakı hallarda ayrılır: (a) müqavilənin icrası müəyyən aktiv və ya aktivlərin istifadəsindən asılı olduqda və (b) müqavilə ilə aktivdən istifadə hüququ ötürüldükdə.

İcarə obyektlərinin mülkiyyət hüququ ilə bağlı risk və faydalar icarəyə verən tərəfindən Banka ötürülmədikdə, belə aktivlərin icarəsi əməliyyat icarəsi hesab olunur. Əməliyyat icarəsi əsasında ödənişlər icarə müddəti ərzində düz xətt metoduna əsasən ümumi və inzibati xərclərin tərkibinə daxil edilir.

Müştərilərə və kredit təşkilatlarına ödəniləcək vəsaitlər. Buraxılmış maliyyə alətləri və ya onların komponentləri o halda öhdəlik kimi təsnif edilir ki, müqavilə razılaşması Bankın üzərinə aşağıdakı öhdəliklərdən birinin qoyulması ilə nəticələnsin: sahibə pul vəsaitləri və ya öhdəliyi müəyyən məbləğdə pul vəsaitinin və ya digər maliyyə aktivinin müəyyən sayda xüsusi kapital alətlərinə mübadilə etməkdən fərqli olan yolla ödəmək. Belə alətlərə müştəri hesabları, ələcə də fiziki və hüquqi şəxslər, dövlət və kredit təşkilatlarının müddətli depozitləri daxildir. Bu məbləğlər qeyri-törəmə öhdəlikləri əks etdirir və amortizasiya olunmuş dəyərle qeydə alınır.

Sair borclar. Sair borclara dövlət təşkilatlarından, o cümlədən Azərbaycan Respublikasının Mərkəzi Bankı, Azərbaycan Respublikasının İpoteka və Kredit Zəmanət Fondu və Kənd Təsərrüfatı Nazirliyi yanında Aqrar Kredit və İnkişaf Agentliyindən cəlb edilmiş borclar daxildir. Bu maliyyə alətləri ilkin olaraq əməliyyat xərcləri çıxılmaqla ədalətli dəyərde, sonradan isə effektiv faiz metoduna əsasən amortizasiya olunmuş dəyərde tanınır.

Ehtiyatlar. Öhdəliklər və məsrəflər üzrə ehtiyatlara qeyri-müəyyən müddət və ya məbləğə malik olan öhdəliklər daxildir. Bank keçmiş hadisələr nəticəsində hüquqlu və ya işgüzar praktikadan irəli gələn öhdəliklərə malik olduqda, bu öhdəliklərin yerinə yetirilməsi üçün iqtisadi resursların sərf olunmasının ehtimalı böyük olduqda və öhdəliklərin məbləği kifayət qədər dəqiq ehtimal edilə bəldikdə ehtiyatlar uçota alınır.

Nizamnamə kapitalı. Adi səhmlər nizamnamə kapitalı kimi təsnif edilir. Biznesin birləşməsi istisna olmaqla, yeni səhmlərin buraxılması ilə birbaşa bağlı olaraq üçüncü tərəflərə ödənişlərə çəkilən xərclər kapitalın tərkibində həmin emissiya nəticəsində əldə edilmiş məbləğin azalması kimi əks etdirilir. Əldə edilmiş vəsaitlərin ədalətli dəyərinin buraxılmış səhmlərin nominal dəyərindən artıq olan hissəsi əlavə kapital kimi əks etdirilir.

3. Əsas uçot slyaseti (davamı)

Xəzine səhmləri. Bank pay alətlərini geri aldıqda mənfəət vergisi çıxıldıqdan sonra birbaşa əməliyyata aid olan əlavə xərclər daxil olmaqla ödənilmiş məbləğ kapital alətləri yenidən dövriyyəyə buraxılana, satılana və ya ləğv olunana qədər Bankın səhmdarlarına aid olan kapitaldan çıxılır. Belə səhmlər sonradan satıldıqda və ya yenidən dövriyyəyə buraxıldıqda, əldə olunmuş məbləğ kapitalla aid edilir.

Dividendlər. Dividendlər elan olunub təsdiqləndiyi dövrdə kapitalda qeydə alınır. Hesabat dövründən sonra, lakin maliyyə hesabatlarının təsdiqlənməsindən əvvəl elan edilmiş dividendlər haqqında məlumat “hesabat tarixindən sonrakı hadisələr” qeydində açıqlanır. Mənfəətdən dividendlər və digər ödənişlər Bankın yerli qanunvericiliyə uyğun hazırlanmış maliyyə hesabatlarına əsasən həyata keçirilir.

Şerti öhdəliklər. Şerti öhdəliklər maliyyə vəziyyəti haqqında hesabatda əks etdirilmir, lakin onların ödənilməsi üçün ehtiyatların xərclənməsi ehtimalı az olanda, maliyyə hesabatlarında açıqlanır. Şerti aktivlər maliyyə vəziyyəti haqqında hesabatda əks etdirilmir, lakin onlarla bağlı iqtisadi faydaların daxil olması ehtimal edildikdə maliyyə hesabatlarında açıqlanır.

Gəlir və xərclərin tanınması. Gəlirlər Bank tərəfindən iqtisadi səmərənin əldə edilməsi ehtimal edildikdə və xərclər etibarlı şəkildə ölçülə bildikdə tanınır.

Faiz və oxşar gəlir və xərclər. FVTPL kateqoriyasına aid olan maliyyə alətləri istisna olmaqla, bütün borc alətləri üzrə faiz gəlirləri və xərcləri effektiv faiz metoduna əsasən hesablaşma metodu ilə qeydə alınır. Bu metoda əsasən faiz gəlirləri və xərclərinə müqavilə tərəfləri arasında ödənilmiş və ya alınmış və effektiv faiz dərəcəsinin tərkib hissəsi olan bütün komissiya və haqlar, əməliyyat xərcləri, ələcə də bütün digər mükafat və ya güzəştlər daxildir.

Effektiv faiz dərəcəsinə aid olan komissiya haqlarına maliyyə aktivinin yaradılması və ya alınması, yaxud maliyyə öhdəliyinin (məsələn, ödəmə qabiliyyətinin qiymətləndirilməsi, zəmanətlərin və ya girovun dəyərləndirilməsi və qeydə alınması, maliyyə alətinin təqdim edilməsi şərtlərinin razılaşdırılması və əməliyyat sənədlərinin hazırlanması haqları) buraxılması ilə əlaqədar alınmış və ya ödənilmiş komissiya haqları daxildir. Bazar faiz dərəcələri ilə kreditlərin verilməsi üzrə öhdəlik üçün Bank tərəfindən alınmış komissiya haqları, Bankın xüsusi kredit müqaviləsini imzalayacağı ehtimal edildikdə və kreditin verilməsindən sonra qısa müddət ərzində onun realizasiyasını planlaşdırmadıqda effektiv faiz dərəcəsinin tərkib hissəsi hesab edilir. Bank kreditlərin verilməsi üzrə öhdəlikləri FVTPL kateqoriyasına aid olunan maliyyə öhdəlikləri kimi təsnifləşdirmir.

Faiz gəlirləri dəyersizləşmiş maliyyə aktivləri (3-cü Mərhələ) istisna olmaqla, maliyyə aktivlərinin ümumi balans dəyərində effektiv faiz dərəcəsinə tətbiq etməklə hesablanır. Belə aktivlər üzrə faiz gəlirlərini hesablayarkən dəyersizləşmə üzrə ehtiyat çıxılmaqla, aktivin amortizasiya olunmuş dəyərində effektiv faiz dərəcəsi tətbiq edilir.

Haqq və komissiya gəlirləri. Bank haqq və komissiya gəlirlərini müştərilərə göstərdiyi xidmətlərdən əldə edir. Haqlardan əldə edilən gəlir aşağıdakı iki kateqoriyaya bölünə bilər:

- **Müəyyən zaman anında göstərilmiş xidmətlərdən komissiya gəliri**
Haqq və komissiya gəlirləri müştərinin Bank tərəfindən göstərilən xidmətlərin faydasını eyni anda qəbul və istifadə etdiyi müəyyən dövr ərzində düz xətt metodu ilə tanınır. Müəyyən müddətdə göstərilmiş xidmətlərdən komissiya gəliri həmin müddət ərzində hesablanır. Bu haqlara komissiya gəliri daxildir. Kreditlərin verilməsi öhdəlikləri ilə bağlı haqlar (bu kreditlərin istifadə edilməsi ehtimalı yüksək olanda) və kreditlərlə bağlı digər haqlar (hər hansı əlavə xərclərlə birlikdə) gələcək dövrlərə aid edilir və kredit üzrə faktiki faiz dərəcəsinə düzəliş kimi tanınır.
- **Əməliyyat xidmətlərinin göstərilməsindən komissiya gəliri**
Haqq və komissiya gəlirləri Bank öz icra öhdəliyini yerinə yetirdiyi anda, adətən müvafiq əməliyyatı həyata keçirdikdən sonra tanınır. Alınmış və ya alınacaq haqq və komissiya məbləği fərqli icra öhdəlikləri kimi müəyyən edilmiş xidmətlər üzrə əməliyyat qiymətini əks etdirir. Üçüncü tərəf adından hər hansı əməliyyat və ya danışıqlarda iştirak müvafiq əməliyyat başa çatdıqdan sonra tanınır. Müəyyən gəlirlilik göstəriciləri ilə bağlı olan haqlar və ya haqqın komponentləri müvafiq meyarlar yerinə yetirildikdən sonra tanınır.

Xarici valyutaların alqı-satqısı və konvertasiyası. Bank xarici valyutaların alqı-satqısı və mübadiləsi üzrə əməliyyatları kassa və bank hesabları vasitəsilə həyata keçirir. Əməliyyatlar Bank tərəfindən müəyyən edilən və əməliyyat tarixlərində rəsmi məzənnədən fərqli olan məzənnə ilə aparılır. Rəsmi məzənnə ilə Bankın müəyyən etdiyi məzənnə arasındakı fərqlər müəyyən icra öhdəliyi yerinə yetirildiyi anda xarici valyuta mövqeyinin yenidən qiymətləndirilməsi üzrə zərər çıxılmaqla gəlir kimi tanınır.

3. Əsas uçot siyasəti (davamı)

Xarici valyutanın çevrilməsi. Hazırkı maliyyə hesabatlarındakı məbləğlər Bankın əməliyyat və təqdimat valyutası olan Azərbaycan manatı ilə ("AZN") təqdim edilir. Xarici valyutada aparılan əməliyyatlar ilk öncə əməliyyat tarixində qüvvədə olan valyuta məzənnəsindən istifadə etməklə funksional valyutada qeydə alınır. Xarici valyuta ilə olan monetar aktivlər və öhdəliklər hesabat tarixinə qüvvədə olan məzənnədən istifadə etməklə funksional valyutaya yenidən çevrilir. Xarici valyutada olan əməliyyatların çevrilməsindən yaranan bütün gəlirlər və zərərlər mənfəət və ya zərər və sair məcmu gəlir haqqında hesabatda xarici valyuta mövqeyinin yenidən qiymətləndirilməsi üzrə xalis gəlir (zərər) sətir maddəsi kimi tanınır. Xarici valyuta ilə olan və maya dəyəri ilə qiymətləndirilən qeyri-monetar maddələr ilkin əməliyyatların tarixlərinə mövcud olan məzənnə ilə çevrilir. Xarici valyuta ilə olan və ədalətli dəyərle qiymətləndirilən qeyri-monetar maddələr ədalətli dəyərin təyin edildiyi tarixdə mövcud olan məzənnə ilə çevrilir.

Xarici valyuta ilə aparılan əməliyyatın müqavilə üzrə valyuta məzənnəsi ilə Mərkəzi Bankın əməliyyat tarixində qüvvədə olan məzənnəsi arasında fərqlər xarici valyuta ilə dilinq əməliyyatları üzrə gəlir/zərərin tərkibində əks etdirilir.

31 dekabr tarixinə Bank hazırkı maliyyə hesabatlarının hazırlanması üçün aşağıdakı rəsmi xarici valyuta məzənnələrindən istifadə etmişdir:

	2019	2018
1 ABŞ dolları	1.7000 AZN	1.7000 AZN
1 Avro	1.9035 AZN	1.9468 AZN

Səhm üzrə mənfəət. Səhm üzrə mənfəət Bankın səhmdarlarının payına düşən mənfəət və ya zərəri hesabat illərində dövrüyyədə olan adi səhmlərin orta çəkili sayına bölməklə hesablanır.

İşçi heyəti ilə bağlı xərclər və müvafiq ayırmalar. Əmək haqları, Azərbaycan Respublikası Dövlət Sosial Müdafiə Fonduna ödənişlər, məzuniyyət və xəstəlik vərəqələri üzrə illik ödənişlər, mükafatlar və pul şəklində olmayan imtiyazlar Bankın işçiləri tərəfindən müvafiq xidmətlər göstərildikdə hesablanır. Bankın yerli qanunvericiliyə uyğun müəyyən edilmiş haqlar üzrə ödənişlərdən başqa pensiya və analoji ödənişləri həyata keçirmək üçün hər hansı hüquqi və ya işgüzar praktikadan yaranan öhdəliyi yoxdur.

Səqmentlər üzrə hesabat. Səqmentlər haqqında məlumat daxili hesabat qaydalarına əsasən hazırlanır və Bankın fəaliyyətlə bağlı qərar qəbul edən səlahiyyətli şəxsinə təqdim edilir. Gəlirləri, maliyyə nəticələri və ya aktivləri bütün səqmentlərin on faizini və ya artıq hissəsini təşkil edən səqmentlər ayrıca şəkildə açıqlanır.

Dövlət subsidiyası. Dövlətdən bazar faiz dərəcəsinə aşağı faizlə cəlb edilmiş kreditlər üzrə gəlir BMS 20-yə uyğun olaraq dövlət subsidiyası kimi uçota alınır. BMHS 9-a əsasən belə kreditlər üzrə gəlir kreditin ilkin balans dəyəri ilə daxil olan pul vəsaitləri arasında fərq kimi ölçülür. Bu gəlir məbləği Bank tərəfindən təxire salınır və sair öhdəliklər kimi tanınır (Qeyd 16). Bu məbləğ sonradan mənfəət və zərər haqqında hesabatda effektiv faiz dərəcəsi metodu ilə hesablanmış faiz xərclərinə proporsional olaraq tanınır.

"Azərbaycan Respublikasında fiziki şəxslərin problemlə kreditlərinin həlli ilə bağlı əlavə tədbirlər haqqında" Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Fərmanına uyğun olaraq dövlətdən alınmış kompensasiya vəsaitləri birbaşa olaraq mənfəət və zərər hesabatında tanınır (Qeyd 25).

4. Uçot siyasətinin tətbiqi zamanı əhəmiyyətli ehtimallar və mülahizələr

Bank maliyyə hesabatlarında uçota alınan məbləğlərə və aktiv və öhdəliklərin balans dəyərinə növbəti maliyyə illərində təsir göstərən ehtimallar və mülahizələr irəli sürür. Həmin ehtimallar və mülahizələr müntəzəm olaraq rəhbərliyin təcrübəsinə və digər amillərə, həmçinin rəhbərliyin fikrincə mövcud şəraitə uyğun olaraq əsaslandırılmış gələcək hadisələr üzrə təxminlərə əsasən təhlil edilir. Uçot siyasətinin tətbiqi zamanı rəhbərlik, həmçinin peşəkar ehtimallar və təxminlər irəli sürür. Maliyyə hesabatlarında əks etdirilən məbləğlərə daha çox təsir göstərən peşəkar mülahizələr və növbəti maliyyə illərində aktiv və öhdəliklərin balans dəyərinə əhəmiyyətli düzəlişlərin edilməsinə səbəb olan təxminlərə aşağıdakılar daxildir:

Fəaliyyətin fasiləsizliyi. Rəhbərlik hazırkı maliyyə hesabatlarını fəaliyyətin fasiləsizliyi prinsipi əsasında hazırlamışdır. 31 dekabr 2018-ci il tarixinə Bankın kredit portfelində iki əlaqəli tərəfə verilmiş kreditlərin cəmi 105,150 min AZN təşkil etmişdir. Bu konsentrasiya 31 dekabr 2018-ci il tarixinə və 2019-cu ilin yeddi aylıq dövrü ərzində Maliyyə Bazarlarına Nəzarət Palatasının (Palata) müəyyən etdiyi bezi prudensial normativlərin yerinə yetirilməsinə gətirib çıxarmışdır:

4. Uçot siyasətinin tətbiqi zamanı əhəmiyyətli ehtimallar və mülahizələr (davamı)

a) Kredit tələblərinin təminatının bazar dəyəri bu kredit tələbinin məbləğinin 100 faizindən, daşınmaz əmlakla təmin olunmuş kreditlər üzrə isə girovun bazar dəyəri kreditin 150%-dən az olduğu halda bir borcalan və ya bir-biri ilə əlaqədar borcalanlar qrupu üzrə risklərin maksimum həddi bankın 1-ci dərəcəli kapitalının 7 faizindən artıq olmamalıdır, və

b) Banka aidliyyəti olan şəxslərə və onların adından hərəkət edən şəxslərə verilmiş kreditin maksimum məbləğinin bankın məcmu kapitalına nisbəti 20 faizdən artıq olmamalıdır.

c) Banka aidliyyəti olan bir ən mühüm hüquqi şəxsə verilmiş kreditin maksimum məbləğinin bankın məcmu kapitalına nisbəti 10 faizdən artıq olmamalıdır.

Rəhbərlik hesab edir ki, Bank 2019-cu ilin avqust ayından başlayaraq yuxarıda qeyd olunan prudensial normativləri yerinə yetirmişdir. 31 dekabr 2019-cu il tarixinə Bankın normativləri müvafiq olaraq 9.7% (2018: 77.75%), 9.7% (2018: 78.9%) və 6.24% (2018: 39.5%) olmuşdur. A) bəndi üzrə artıq belə normativ mövcud deyil.

Gözənilən kredit zərərlərinin qiymətləndirilməsi. Gözənilən kredit zərərlərinin qiymətləndirilməsi müvafiq metodologiya, modellər və ilkin məlumatlardan istifadə etməklə aparılan əhəmiyyətli hesablamadır. Gözənilən kredit zərərlərinin qiymətləndirilməsi metodologiyasına dair ətraflı məlumat Qeyd 29-da təqdim edilir. Aşağıdakı komponentlər kredit zərərləri üzrə ehtiyata əhəmiyyətli dərəcədə təsir göstərir: defolt anlayışı, kredit riskinin əhəmiyyətli dərəcədə artması (SICR), defolt ehtimalı (PD), defolta məruz qalan dəyər (EAD), defolt baş verəcəyi halda itirilməsi gözlənilən məbləğ (LGD), eləcə də makroiqtisadi ssenarilər. Bank gözlənilən kredit zərərləri üzrə ehtimallar və faktiki kredit zərərləri arasındakı fərqlərin azaldılması məqsədilə modelləri və modellər üzrə məlumatları müntəzəm olaraq təhlil edir və təsdiqləyir. ECL səviyyəsinə uyğun olan proqnoz fərziyyələri və onların çəki əmsalları əhəmiyyətli olmamışdır. ECL-in qiymətləndirilməsi və proqnoz məlumatların ECL modellərinə daxil edilməsi haqqında ətraflı məlumat Qeyd 29-da açıqlanır.

Əsas proqnoz makroiqtisadi fərziyyələri üzrə təyin edilmiş çəki əmsalının 15% pisləşməsi 31 dekabr 2019-cu il tarixinə gözlənilən kredit zərərləri üzrə ehtiyatın 435 mln AZN çox olmasına gətirib çıxarardı. Müvafiq çəki əmsalının yüksəlməsi 31 dekabr 2019-cu il tarixinə gözlənilən kredit zərərləri üzrə ehtiyatın 133 mln AZN az olmasına gətirib çıxarardı.

Defolt ehtimalının hesablanması 15%-lik artım və ya azalma 31 dekabr 2019-cu il tarixinə gözlənilən kredit zərərləri üzrə cəmi ehtiyatların 370 mln AZN çox və ya az olmasına gətirib çıxarardı. LGD-nin hesablanması 15%-lik artım və ya azalma 31 dekabr 2019-cu il tarixinə gözlənilən kredit zərərləri üzrə cəmi ehtiyatların 1,362 mln AZN çox və ya az olmasına gətirib çıxarardı.

Bərpa olunan kreditlər (məs: kredit kartları, overdraftlar) üzrə borc qalığı. Müəyyən kredit mexanizmləri üzrə Bankın məruz qaldığı kredit riskinin həcmi kredit müqaviləsinin maksimum müddətindən artıq ola bilər. Bu istisna kredit və istifadə olunmamış kredit komponentindən ibarət olan müəyyən bərpa olunan kreditlərə, eləcə də Bankın müqavilə üzrə kreditin ödənişini tələb etməsi və istifadə olunmamış kredit komponentini ləğv etməsi ilə əlaqədar kredit zərərləri üzrə məruz qaldığı riski məhdudlaşdırmadığı hallara tətbiq edilir.

Belə kredit mexanizmləri üçün Bank gözlənilən kredit zərərlərini kredit riskinə məruz qaldığı dövr ərzində qiymətləndirir və ECL-lər kredit riskinin idarə edilməsi tədbirləri hesabına azalmır. Bu istisnanın tətbiq edilməsi mülahizəyə əsaslanır. Rəhbərlik bu istisnanın tətbiq edildiyi fərdi və kommersiya kreditləri kimi kredit mexanizmlərinin müəyyən edilməsi üçün mülahizə irəli sürmüşdür. Bank bu istisnanı aşağıdakı xüsusiyyətlərə malik kredit mexanizmlərinə tətbiq etmişdir: (a) sabit ödəmə müddəti və ya strukturunun olmaması, (b) müqaviləyə müqavilədə nəzərdə tutulan qaydada xitam verilməsi imkanının kredit riskinə məruz qalmanın gündəlik idarə edilməsi məqsədilə istifadə edilməməsi və yalnız ayrıca kredit mexanizmi səviyyəsində kredit riskinin artması Banka məlum olduqda müqaviləyə xitam verilməsi, və (c) risklərin qrup şəklində idarə edilməsi. Bundan əlavə, Bank ECL-in qiymətləndirilməsi dövrünün, o cümlədən risklərə məruz qalmanın başlanma və gözlənilən başa çatma tarixinin müəyyən edilməsi üçün mülahizə irəli sürmüşdür.

Bank əvvəlki dövrlər üzrə məlumat və təcrübə ilə bağlı aşağıdakıları nəzərdən keçirmişdir: (a) Bankın analoji alətlər üzrə kredit riskinə məruz qaldığı dövr, o cümlədən kredit riskindəki əhəmiyyətli dərəcədə artımın qiymətləndirildiyi dövrün başlanğıcını müəyyən edən kredit mexanizmindəki son əhəmiyyətli modifikasiya tarixi (b) kredit riskinin əhəmiyyətli dərəcədə artmasından sonra analoji maliyyə alətləri üzrə defolt hallarının baş verə biləcəyi müddət və (c) kredit riskinin idarə edilməsi tədbirləri (məs: istifadə edilməmiş kredit limitlərinin azaldılması və ya ləğv edilməsi), vaxtından əvvəl ödəniş əmsalı və kreditlərin gözlənilən ödəmə müddətinə təsir göstərən digər amillər. Bu amillərdən istifadə edərkən Bank bərpa edilən kredit mexanizmləri portfellerini alt-gruplara bölür və əvvəlki dövrlərin məlumatları və təcrübəsinə, eləcə də proqnoz məlumatlarına əsasən ən uyğun amilləri tətbiq edir.

4. Uçot siyasətinin tətbiqi zamanı əhəmiyyətli ehtimallar və mülahizələr (davamı)

Kredit riskinin əhəmiyyətli dərəcədə artması. Kredit riskinin əhəmiyyətli dərəcədə artması ilə bağlı qiymətləndirmə aparmaq üçün Bank hesabat və ilkin tanınma tarixlərinə maliyyə aktivləri üzrə hesablanmış müvafiq defolt risklərini müqayisə edir. Qiymətləndirmə zamanı hesabat tarixinə kredit riskinin müəyyən səviyyəsi deyil, kredit riskinin nisbətən artması nəzərdən keçirilir. Bank əldə olunması əlavə xərc tələb etməyən dəstəkləyici və əsaslandırılmış məlumatları, o cümlədən müəyyən müştəri portfellerinin davranış aspektləri daxil olmaqla, bir sıra amilləri nəzərə alır. Bank defolt anına qədər kredit riskinin artması ilə bağlı davranış əlamətlərini müəyyən müəyyən edir və müvafiq proqnoz məlumatlarını fərdi maliyyə aləti və ya portfel səviyyəsində kredit riskinin qiymətləndirilməsində istifadə edir. Qeyd 29-a baxın.

Müştərilərə verilmiş kreditlər və avanslar üzrə ECL bütöv müddət üçün gözlənilən kredit zərərləri kimi qiymətləndirilseydi (hazırda 1-ci Mərhələyə aid olan və 12 aylıq ECL modeli ilə qiymətləndirilən zərərlər daxil olmaqla), 31 dekabr 2019-cu il tarixinə təxmin edilən ECL üzrə ehtiyat 522,998 AZN çox olardı.

Biznes modelin qiymətləndirilməsi. Maliyyə aktivləri biznes model əsasında təsnifləşdirilir. Biznes modeli qiymətləndirərkən rəhbərlik birləşmə səviyyəsini və maliyyə alətləri üzrə portfelleri müəyyən etmək üçün mülahizələrdən istifadə etmişdir. Satış əməliyyatlarını qiymətləndirərkən Bank onların əvvəlki dövrlərdə baş vermə tezliyini, müddətini və dəyərini, satış səbəblərini və gələcək satışlar ilə bağlı gözləntiləri nəzərə alır. Kredit keyfiyyətinin pisləşməsinə görə potensial zərərlərin azaldılmasına yönəldilmiş satış əməliyyatları "pul axınlarının əldə edilməsi" biznes modelinə uyğun hesab edilir. Kredit riskinin idarə olunması tədbirləri ilə bağlı olmayan ödəmə müddətinə qədər həyata keçirilən digər satışlar da nadir hallarda baş verməsi və dəyərinin ayrılıqda və ya məcmu olaraq əhəmiyyətli olmaması şərti ilə, "pul axınlarının əldə edilməsi" biznes modelinə uyğun hesab edilir. Bank satış əməliyyatlarının əhəmiyyətini satışların həcmi ilə portfelin orta müddəti ərzində biznes modeli qiymətləndirilən portfelin dəyərini müqayisə etməklə qiymətləndirir. Bundan əlavə, yalnız "stress" ssenarilərdə və ya Bankın nəzarətində olmayan, təkrar baş verməyən və Bank tərəfindən proqnozlaşdırıla bilməyən ayrıca hadisə ilə bağlı gözlənilən maliyyə aktivlərinin satışı biznes modelin məqsədi ilə əlaqəli olmayan satış əməliyyatı hesab olunur və müvafiq maliyyə aktivlərinin təsnifatına təsir göstərmir.

"Pul axınlarının əldə edilməsi və satılması" biznes modelində aktivlərin pul axınlarının əldə edilməsi üçün saxlanması nəzərdə tutulsa da, aktivlərin biznes modelin məqsədlərinə (likvidlik ehtiyaclarının idarə olunması, müəyyən faiz gəlirlərinin əldə edilməsi və ya maliyyə aktivlərinin müddətinin həmin aktivlərin maliyyələşdirdiyi öhdəliklərin müddəti ilə uyğunlaşdırılması) nail olmaq üçün satışı onun tərkib hissəsi hesab edilir.

Digər kateqoriyaya əsasən satış vasitəsilə mənfəət əldə etmək üçün nağd pul axınlarının reallaşdırılması məqsədilə idarə olunan maliyyə aktivləri üzrə portfeller daxildir. Bu biznes model adətən müqavilədə nəzərdə tutulan pul axınlarının əldə edilməsi ilə əlaqəlidir.

Bankın borc qiymətli kağızları yalnız "stress" ssenaridə satılacağı ehtimalına əsasən "pul axınlarının əldə edilməsi" biznes modelinə aid edilir.

Pul axınlarının yalnız əsas borc və faiz ödənişləri ("SPPI") meyarına uyğunluğunun qiymətləndirilməsi. Maliyyə aktivləri üzrə pul axınlarının yalnız əsas borc və faiz ödənişləri meyarına uyğunluğunu müəyyən etmək üçün mülahizələrin irəli sürülməsi tələb edilir.

Pulun zaman dəyəri elementi aşağıdakı hallarda dəyişdirilə bilər, məsələn, müqavilə üzrə faiz dərəcəsi mütemadi olaraq dəyişdikdə, lakin bu dəyişikliyin müddətli borc aləti üzrə faiz dərəcəsinin qüvvədə olduğu müddətə uyğun gəlmədikdə (məsələn, kredit üç aylıq banklararası faiz dərəcəsinə əsaslanır, lakin həmin faiz dərəcəsi hər ay dəyişdirilir). Pulun zaman dəyərinin dəyişdirilməsi effekti hər bir dövrdə və məcmu olaraq maliyyə alətinin istifadə müddəti ərzində müvafiq alət üzrə nağd pul axınlarını yalnız əsas borc və faiz ödənişləri meyarına uyğun olan nağd pul axınlarından ibarət baza borc aləti ilə müqayisə etməklə qiymətləndirilmişdir. Qiymətləndirmə maliyyə bazarlarında baş verə bilən əsaslandırılmış mümkün maliyyə stress-ssenariləri daxil olmaqla, bütün əsaslandırılmış mümkün ssenarilər üçün həyata keçirilmişdir. Ssenaridə nəzərdə tutulan nağd pul axınları bazadan əhəmiyyətli dərəcədə fərqləndikdə, qiymətləndirilən alət üzrə nağd pul axınları yalnız əsas borc və faiz ödənişləri meyarına uyğun gəlmir və maliyyə aləti sonradan FVTPL kateqoriyasında qeydə alınır.

Bank müqavilə üzrə nağd pul axınlarının müddətini və ya məbləğini dəyişən müqavilə şərtlərini müəyyən etmiş və nəzərdən keçirmişdir. Nağd pul axınları o halda yalnız əsas borc və faiz ödənişləri meyarına uyğun hesab edilir ki, kreditin şərtlərinə görə onu vaxtından əvvəl ödəmək mümkün olsun, vaxtından əvvəl ödənilən məbləğ əsas borcu və hesablanmış faizləri, eyni zamanda müqaviləyə vaxtından əvvəl xitam verilməsinə görə əsaslandırılmış əlavə kompensasiyanı özündə ehtiva edir. Aktiv üzrə əsas məbləğ əsas borc üzrə sonrakı ödənişlər (yəni, effektiv faiz metodundan istifadə etməklə müəyyən edilmiş faizsiz ödənişləri) çıxılmaqla, ilkin tanınma zamanı ədalətli dəyərə bərabərdir.

4. Uçot siyasətinin tətbiqi zamanı əhəmiyyətli ehtimallar və mülahizələr (davamı)

Bu qaydada istisna hal olaraq standart, həmçinin qabaqcadan ödəniş elementlərinə malik olan alətlərə yalnız əsas borc və faiz ödənişləri meyarına uyğun olmaq üçün aşağıdakı şərtlərə cavab verməyə imkan yaradır: (i) aktiv mükafat və ya güzəştə verildikdə (ii) qabaqcadan ödəniş məbləği müqavilə üzrə nominal dəyerdən və hesablanmış faizlərdən, ələcə də müqaviləyə vaxtından əvvəl xitam verilməsinə görə əsaslandırılmış əlavə kompensasiyadan ibarət olduqda və (ii) ilkin tanınma zamanı vaxtından əvvəl ödəniş elementinin ədalətli dəyəri əhəmiyyətsiz olduqda. Bankın kredit müqavilələri makroiqtisadi və ya normativ şərtlərdəki müəyyən dəyişikliklərə cavab olaraq faiz dərəcələrinin tənzimlənməsinə imkan verir. Rəhbərliyin öz mülahizəsi və qiymətləndirməsinə görə, bank sektorundakı rəqabət və borcalanların kreditləri yenidən maliyyələşdirmək qabiliyyəti faiz dərəcələrini bazar səviyyəsindən daha yuxarı müəyyən etməsinə mane olur və buna görə də pul axınları SPPI meyarına uyğun qiymətləndirilir.

Maliyyə aktivlərinin modifikasiyası. Maliyyə aktivləri müqavilə şərtlərinə uyğun olaraq modifikasiya edildikdə (məs: onların şərtlərinə yenidən baxıldıqda), Bank bu modifikasiyanın əhəmiyyətli olub olmadığını və ilkin aktivin tanınmasının dayandırılmasına və yeni aktivin ədalətli dəyərə tanınmasına gətirib çıxarmalı olub-olmadığını qiymətləndirir. Bu qiymətləndirmə əsasən müvafiq uçot siyasətində qeyd olunan keyfiyyət amillərinə əsaslanır və əhəmiyyətli mülahizələrin tətbiq olunmasını tələb edir. Xüsusilə, Bank şərtlərinə yenidən baxılmış dəyersizləşmiş kredit müqavilələrinin tanınmasının dayandırılması, ələcə də yeni tanınmış kreditlərin ilkin tanınma zamanı dəyersizləşmiş kreditlər kimi nəzərdən keçirilməsi kimi məsələlərə dair qərar qəbul edərkən mülahizə irəli sürür. Tanınmanın dayandırılması zərurəti ilə bağlı qərar belə modifikasiya nəticəsində risk və faydaların, yeni, gözlənilən nağd pul axınlarının (müqavilədə nəzərdə tutulmayan nağd pul axınları) dəyişməsindən asılıdır. Rəhbərlik belə kreditlərin modifikasiyası nəticəsində risk və faydaların dəyişmədiyini və buna görə də mahiyyət etibarilə bütün bu dəyişikliklərin və kreditlərin tanınmasının dayandırılmadığını və dəyersizləşmiş kreditlər mərhələsindən yenidən təsnifləşdirilmədiyini müəyyən etmişdir.

Maliyyə aktivlərinin silinmə siyasəti. Maliyyə aktivlərini bərpa etmək üçün Bankın bütün praktiki imkanları tükəndikdə və Bank belə aktivlərin bərpasına dair gözləntilərin əsaslandırılmadığı qənaətlə gəldikdə, maliyyə aktivləri tam və ya qismən silinir. Tənzimləyici orqanların ümitsiz maliyyə aktivləri ilə bağlı müəyyən etdiyi meyarlara cavab verən maliyyə aktivləri üçün 100% ehtiyat tanınır. Bundan əlavə, maliyyə aktivləri üzrə əsas məbləğ və ya faiz ödənişlərinin 90 gündən artıq gecikdirildiyi halda, hesablanmış faiz qalıqları üçün 100% ehtiyat tanınır. Maliyyə aktivlərinin silinməsi prosesi normativ tələblərə və bankdaxili qaydalara uyğun həyata keçirilir. Yekun məhkəmə qərarı olan işlər İdarə Heyətinin təqdimatına əsasən Müşahidə Şurasının protokolları əsasında məhkəmə qərarı ilə müəyyən edilmiş məbləğ miqdarında balansdankənar hesaba köçürülür. Silinmiş bütün maliyyə aktivləri normativ tələbə uyğun olaraq 5 il balansdankənar hesablarda uçota alınır. Rəhbərlik bərpasına dair əsaslandırılmış gözləntiləri olmayan aktivlər üçün aşağıdakı amilləri nəzərdən keçirmişdir: orta hesabla 497 gündən çox gecikdirilmiş korporativ kreditlər, 404 gündən artıq gecikdirilmiş ümumi məqsədli istehlak kreditləri, 381 gündən artıq gecikdirilmiş mikro kreditlər, likvidasiya prosesi və ya müflis olma proseduru, ələcə də təminatın ədalətli dəyərinin onun Bankın mülkiyyətinə keçməsi və ya məcburi şəkildə alınması üçün işlərin tamamlanmasına çəkilən xərclərdən az olması. Bu səbəbdən defolt olmuş kreditlərin ümumi balans dəyəri silinmişdir. Əvvəllər silinmiş məbləğlərin qaytarılması kredit zərərləri üzrə ehtiyatı azaldır.

Vergilər. Azərbaycanın qanunvericiliyi müxtəlif şərtlərə və tez-tez edilən dəyişikliklərə məruz qalır. Cari ilin mənfəəti kapitalaşdırılarsa, maliyyə təşkilatlarının 1 yanvar 2009-cu ildən etibarən (3 ardıcıl ildə) mənfəət vergisinin ödənilməsindən azad edilməsinə yol verən və Bankın fəaliyyətinə tətbiq edilən yeni qanun da daxil olmaqla, həmin qanunvericiliyin və dəyişikliklərin rəhbərlik tərəfindən şərhli müvafiq orqanlar tərəfindən mübahisələndirilə bilər. Nəticədə, əlavə iri vergi, cərimə və faiz hesabına bilər. Vergi yoxlamaları yoxlamanın keçirildiyi il də daxil olmaqla, vergi ödəyicisinin son üç təqvim ilindən çox olmayan fəaliyyətini ehatə edə bilər. Rəhbərlik hesab edir ki, 31 dekabr 2019-cu il tarixinə müvafiq qanunvericiliyin rəhbərlik tərəfindən tətbiq edilən şərhli münasibdir və Bankın vergi mövqeyi qəbul ediləcəkdir.

Təminatın dəyərinin müəyyən edilməsi. Rəhbərlik təminatın bazar dəyərini müntəzəm olaraq nəzərdən keçirir. Rəhbərlik təminatın ədalətli dəyərini cari vəziyyətə uyğunlaşdırmaq üçün öz mülahizəsindən və ya müstəqil rəyindən istifadə edir. Tələb edilən təminat məbləği və ya girov kontragentin kredit riskinin qiymətləndirməsindən asılıdır.

4. Uçot slyasetinin tətbiqlı zamanı əhəmiyyətli ehtimallar və mülahizələr (davamı)

Əlaqəli tərəflərlə əməliyyatların ilkin tanınması. Bank adı fəalliyəti gedişində əlaqəli tərəflərlə əməliyyatlar aparır. BMHS 9-a uyğun olaraq maliyyə alətləri ilkin olaraq ədaətli dəyerdə tanınmalıdır. Lakin həmin əməliyyatların bazar və ya qeyri-bazar faiz dərəcələrində həyata keçirilməsini müəyyən etmək məqsədilə bu cür əməliyyatlar üçün aktiv bazar mövcud olmadıqda peşəkar mülahizələrdən istifadə etmək lazım gəlir. Mülahizələrin irəli sürülməsinin əsasını əlaqəli olmayan tərəflərlə analoji əməliyyatların qiymətinin müəyyən edilməsi və effektiv faiz dərəcəsinin təhlili təşkil edir. Əlaqəli tərəflərlə əməliyyatların şərtləri haqqında məlumat Qeyd 31-də açıqlanır.

İcarə müddətinin müəyyən edilməsi. Bank müqaviləyə xitam verilməsi ilə bağlı bir tərəfin digərinə 3 ay əvvəl hər hansı bildiriş göndərməyəcəyi halda avtomatik olaraq yenilənən müddətsiz müqavilələr əsasında üçüncü tərəflərdən ofis binalarını icarəyə götürür. Bank belə müqavilələr üzrə ləğv etmə hüququ olmayan icarə müddətini müəyyən edərkən müqavilələrə xitam verilecəyi halda tətbiq ediləcək cərimələri, o cümlədən icarəyə götürülmüş əmlakın əsaslı təmiri, yerdəyişmə xərcləri və ya binaların Bankın fəalliyəti üçün əhəmiyyətli kimi iqtisadi antistimulları nəzərə alır. Bunun nəticəsində dəyərli əhəmiyyətli olan ofis sahələrinin icarə müddəti 3-5 il müəyyən edilmişdir.

Əmlak və avadanlıqların faydalı istifadə müddətinin yenidən nəzərdən keçirilməsi. Əmlak və avadanlıqların faydalı istifadə müddətinin müəyyən edilməsi oxşar aktivlər ilə bağlı mövcud təcrübəyə əsasən peşəkar mülahizələr tətbiq etməklə aparılmışdır. Belə aktivlərlə bağlı gələcək iqtisadi faydalar əsasən onların istifadəsi nəticəsində əldə ediləcəkdir. Lakin avadanlığın texniki və kommersiya baxımından köhnəlməsi və aşınması kimi digər amillər bu aktivlərlə bağlı iqtisadi faydaların azaldılmasına gətirib çıxarır. Rəhbərlik aktivlərin cari texniki vəziyyətini və bu aktivlərin Banka iqtisadi fayda gətirəcəyi təxmin edilən dövrü nəzərə alaraq, əsas vəsaitlərin qalan faydalı istifadə müddətini müəyyən edir. Bu zaman aşağıdakı əsas amillər nəzərə alınır: (a) aktivlərin gözənilən istifadə müddəti; (b) istisnar göstəriciləri və texniki xidmət qaydalarından asılı olan gözənilən fiziki köhnəlmə və aşınma; və (c) bazar şərtlərindəki dəyişikliklər nəticəsində avadanlığın texnoloji və kommersiya baxımından köhnəlməsi və aşınması.

5. Yeni və ya yenidən işlənmiş standartların və onlara dair şərhlərin tətbiqlı

BMHS 16-ya ("İcarə") keçid. Bank 1 yanvar 2019-cu il tarixindən etibarən BMHS 16-nı müəyyən sadələşmələr və istisnalar ilə birlikdə retrospektiv qaydada tətbiq etmişdir və BMHS 16-da nəzərdə tutulan keçid müddəalarına uyğun olaraq 2018-ci hesabat dövrü üzrə müqayisəli məlumatları dəyişdirməmişdir. Bu səbəbdən, icarənin uçotu ilə bağlı yeni tələblərdən yaranan yenidən təsnifləşdirmə və dəyişikliklər 1 yanvar 2019-cu il tarixinə bölüşdürülməmiş mənfəətə düzəliş kimi tanınır.

BMHS 16-ya keçid zamanı Bank daha əvvəl BMS 17-nin ("İcarə") müddəalarına uyğun olaraq "əməliyyat icarəsi" kimi təsnifləşdirdiyi icarə müqaviləsi üzrə öhdəlikləri tanımışdır.

Bu öhdəliklər 1 yanvar 2019-cu il tarixinə icarəyə verənin borc kapitalı üzrə artan faiz dərəcəsi ilə diskontlaşdırılmış icarə ödənişlərinin qalığı üzrə cari dəyərle qiymətləndirilmişdir. 1 yanvar 2019-cu il tarixinə icarə öhdəliklərinə tətbiq edilən icarəyə verənin borc kapitalı üzrə orta çəkili artan faiz dərəcəsi 8.34% təşkil etmişdir.

BMHS 16-nı ilk dəfə tətbiq edərkən Bank bu standartda nəzərdə tutulan aşağıdakı praktik istisnalardan istifadə etmişdir:

- əsaslı şəkildə oxşar xüsusiyyətlərə malik icarə portfeline vahid diskont dərəcəsinin tətbiq edilməsi,
- dəyersizləşmə təhlilinin aparılmasına alternativ olaraq icarə müqavilələrinin yükümlülüyü ilə bağlı əvvəlki qiymətləndirmələrə etibar edilməsi - 1 yanvar 2019-cu il tarixinə yükümlü müqavilələr mövcud olmamışdır,
- 1 yanvar 2019-cu il tarixinə qalan icarə müddəti 12 aydan az olan əməliyyat icarəsinin qısamüddətli icarə kimi uçota alınması,
- standartın ilk dəfə tətbiq olunma tarixinə ilkin birbaşa xərclərin istifadə hüquqlu aktivlərin qiymətləndirilməsinə aid edilməməsi, və
- icarə müqaviləsində icarənin uzadılması və ya ləğv edilməsi hüquqları nəzərdə tutulduqda icarə müddətinin müəyyən edilməsi zamanı əvvəlki dövrün məlumatlarından istifadə edilməsi.

Bank standartın ilk dəfə tətbiq olunduğu tarixdə müqavilənin özünün və ya ayrı-ayrı komponentlərinin icarə müqaviləsi olub-olmadığını yenidən qiymətləndirməmək qərarına gəlmişdir. Bunun əvəzində Bank BMS 17 ("İcarə") və BMHŞK 4-ə ("Müqavilədə icarə elementinin mövcudluğunun müəyyən edilməsi") uyğun olaraq, yeni standartda keçməzdən əvvəl bağlanmış müqavilələrin qiymətləndirilməsinə əsaslanır.

"Expressbank" ASC**31 dekabr 2019-cu il tarixinə maliyyə hesabatları üzrə qeydlər****5. Yeni və ya yenidən işlənmiş standartların və onlara dair şərhlərin tətbiqi (davamı)**

BMHS 16-da əks etdirilən qiymətləndirmə prinsipləri yalnız 1 yanvar 2019-cu il tarixindən sonra tətbiq edilir.

Aşağıdakı cədvəldə 31 dekabr 2018-ci il tarixinə emeliyyət icarəsi üzrə müqavilə öhdəlikləri ilə 1 yanvar 2019-cu il tarixinə uçota alınan icarə öhdəliklərinin müqayisəsi göstərilir (Qeyd 22):

<i>Min Azərbaycan manatı ilə</i>	1 yanvar 2019
31 dekabr 2018-ci il tarixinə keçmə hüququna malik olmayan emeliyyət icarəsi üzrə cəmi gələcək minimal icarə ödənişləri (Qeyd 22)	2,472
Müqavilələrin uzadılması və keçmə hüquqlarının uçotu metodunun dəyişdirilməsindən yaranan gələcək icarə ödənişləri	4,630
Cari dəyərin diskontlaşdırılmasının effekti	(1,467)
Öhdəlik kimi tanınmayan qısamüddətli icarə çıxılmaqla	(15)
Öhdəlik kimi tanınmayan azdəyərli aktivlərin icarəsi çıxılmaqla	(780)
1 yanvar 2019-cu il tarixinə tanınmış icarə öhdəliyi	4,840
Icarəyə verənlərə verilmiş avanslar	558
1 yanvar 2019-cu il tarixinə tanınmış istifadə hüquqlu aktivlər	5,398

* Keçmə hüququna malik olmayan icarə müqavilələrinə keçmə yalnız aşağıdakı hallarda mümkün olan müqavilələr daxildir: (a) az ehtimal olunan hadisə baş verdikdə, (b) icarəyə verənin razılığı ilə baş verdikdə, (c) icarəyə gətirən eyni icarəyə verənlə oxşar və ya bənzər aktivlə bağlı yeni icarə müqaviləsi bağlandıqda; və ya (d) icarə müqaviləsi bağlandığı zaman onun müddətinin uzadılmasına əsaslı şəkildə əminlik verən əlavə məbləğ icarəyə gətirən tərəfindən ödənildikdən sonra.

Uçot siyasətindəki dəyişiklik 1 yanvar 2019-cu il tarixinə maliyyə vəziyyəti haqqında hesabatda aşağıdakı maddələrə təsir göstərmişdir:

<i>Min Azərbaycan manatı ilə</i>	Qeyd	BMHS 16-ya keçidin təsiri
İstifadə hüquqlu aktivlərdə artım	13	5,398
Icarə öhdəliklərində artım	13	4,840
Sair aktivlərdə azalma	16	558

Müvafiq istifadə hüquqlu aktivlər 31 dekabr 2018-ci il tarixinə balans hesabatında tanınan icarə müqaviləsi üzrə əvvəlcədən ödənilmiş və ya hesablanmış icarə ödənişləri nəzərə alınmaqla, icarə öhdəliyinə bərabər məbləğdə qiymətləndirilmişdir. Standartın ilk dəfə tətbiq olunduğu tarixdə istifadə hüquqlu aktivlər üzrə dəyişikliklərin aparılmasını tələb edən yükümlü icarə müqaviləsi mövcud olmamışdır.

Uçota alınan istifadə hüquqlu aktivlərə aşağıdakı aktivlər aiddir:

<i>Min Azərbaycan manatı ilə</i>	31 dekabr 2019	1 yanvar 2019
Ofis sahələri	5,600	5,398
Cəmi istifadə hüquqlu aktivlər	5,600	5,398

Icarə öhdəlikləri aşağıdakı kimi tanınmışdır:

<i>Min Azərbaycan manatı ilə</i>	31 dekabr 2019	1 yanvar 2019
Qısamüddətli icarə öhdəlikləri	1,195	658
Uzunmüddətli icarə öhdəlikləri	3,714	4,182
Cəmi icarə öhdəlikləri	4,909	4,840

5. Yeni və ya yenidən işlənmiş standartların və onlara dair şərhlərin tətbiqi (davamı)

2015-2017-ci illər üzrə BMHS-lərin illik təkmilləşdirilməsinə daxil edilən BMS 12 "Mənfəət vergisi" standartına dəyişikliklər. Bank 1 yanvar 2019-cu il tarixindən BMS 12, *Mənfəət vergisi* standartına dəyişiklikləri tətbiq etmişdir. Bu dəyişikliklər nəticəsində BMHS-ə uyğun olaraq kapitalda əks etdirilən, lakin vergi uçotu məqsədləri üçün öhdəlik hesab edilən müddətsiz maliyyə alətləri üzrə vergi ödənişləri artıq birbaşa olaraq kapitalda deyil, mənfəət və ya zərərde tanınır. Bunun səbəbi vergi ödənişlərinin səhmdarlara ödənilən dividendlərlə deyil, bölüşdürülə bilən mənfəət yaradan keçmiş əməliyyat və ya hadisələrlə birbaşa əlaqəli olmasıdır. Bu dəyişiklik retrospektiv qaydada tətbiq edilmişdir və əvvəlki dövrün məlumatları dəyişdirilməmişdir.

Aşağıdakı yenidən işlənmiş standartlar 1 yanvar 2019-cu il tarixindən qüvvəyə minmiş, lakin Banka əhəmiyyətli dərəcədə təsir göstərməmişdir:

- BMHŞK 23 "Mənfəət vergisinin uçotundan yaranan qeyri-müəyyənlik" (7 iyun 2017-ci ildə dərc olunub və 1 yanvar 2019-cu il və ya bu tarixdən sonra başlayan illik dövrlər üçün qüvvəyə minir).
- BMHS 9-a dəyişikliklər - "Mənfi kompensasiyanı nəzərdə tutan vaxtıdan əvvəl həyata keçirilmiş ödənişlərin xüsusiyyətləri" (12 oktyabr 2017-ci ildə dərc olunub və 1 yanvar 2019-cu il və ya bu tarixdən sonra başlayan illik dövrlər üçün qüvvəyə minir).
- BMS 28-ə dəyişikliklər "Asılı və birgə müəssisələrdə uzunmüddətli iştirak payları" (12 oktyabr 2017-ci ildə dərc olunub və 1 yanvar 2019-cu il və ya bu tarixdən sonra başlanan illik dövrlər üçün qüvvəyə minir).
- BMHS 3, BMHS 11, BMS 12 və BMS 23-ə dəyişikliklər - 2015-2017-ci illər üzrə BMHS-lərin təkmilləşdirilməsi (12 oktyabr 2017-ci ildə dərc olunub və 1 yanvar 2019-cu il və ya bu tarixdən sonra başlanan illik dövrlər üçün qüvvəyə minir).
- BMS 19-a dəyişikliklər "Pensiya planının dəyişdirilməsi, azaldılması və tənzimlənməsi" (7 fevral 2018-ci ildə dərc olunub və 1 yanvar 2019-cu il və ya bu tarixdən sonra başlanan illik dövrlər üçün qüvvəyə minir).

6. Yeni uçot qaydaları

1 yanvar 2020-ci il və ya bu tarixdən sonra başlayan illik dövrlər üçün məcburi xarakter daşıyan və ya Bank tərəfindən vaxtıdan əvvəl tətbiq edilməyən bezi yeni standartlar və onlara dair şərhlər dərc olunmuşdur.

BMHS 17 "Sığorta müqavilələri" (18 may 2017-ci ildə dərc olunub və 1 yanvar 2021-ci il və ya bu tarixdən sonra başlanan illik dövrlər üçün qüvvəyə minir). BMHS 17 şirkətlərə sığorta müqavilələrinin uçotu üzrə mövcud praktikanı tətbiq etməyə icazə verən BMHS 4-ü əvəz edir. BMHS 4-ə əsasən investorlar analoji sığorta şirkətlərində maliyyə nəticələrini müqayisə etmək və üzleştirməkdə çətinlik çəkirdilər. BMHS 17 sığortaçının təkrar sığorta müqavilələri daxil olmaqla, bütün növ sığorta müqavilələrinin uçotu standartının prinsiplərinə əsaslanan yeganə standartdır. Bu standartın tələbinə görə sığorta müqavilələri qrupları (i) müqavilələrin yerinə yetirilməsi üçün nağd pul axınları üzrə mövcud olan bütün məlumatları müşahidə edilə bilən bazar məlumatlarına uyğun olaraq nəzərə alan riskə görə düzəldilmiş gələcək nağd pul axınlarının diskont dəyəri ilə (müqavilələrin yerinə yetirilməsi üzrə nağd pul axınları); (ii) müqavilələr qrupu üzrə bölüşdürülməmiş mənfəəti (müqavilələr üzrə servis marjası) toplamaqla (dəyər öhdəlik olduqda) və ya çıxmaqla (dəyər aktiv olduqda) tanınmalı və qiymətləndirilməlidir. Sığortaçılar sığorta müqavilələri qrupundan yaranan gəliri sığorta proqramını təqdim etdiyi dövr ərzində, ələcə də riskdən azad olduğu halda əks etdirəcəklər. Müqavilələr qrupu üzrə zərər mövcuddursa və ya mövcud olarsa müəssisə dərhal zərəri əks etdirəcək.

BMHS 3-ə dəyişikliklər "Biznes anlayışı" (22 oktyabr 2018-ci ildə dərc olunub və 1 yanvar 2020-ci il və ya bu tarixdən sonra başlanan illik hesabat dövrünün əvvəlindən həyata keçirilən satınalmalar üçün qüvvəyə minir). Bu dəyişikliklər biznes anlayışını dəyişdirir. Biznes resurslardan və birlikdə nəticə yaratmaq imkanı formalaşdıran əsas proseslərdən ibarətdir. Yeni təlimat erkən inkişaf mərhələsində olan və nəticə əldə etməyən şirkətlər də daxil olmaqla, resursların və əsas prosesin mövcudluğunu müəyyən etməyə imkan verən sistemli özündə əks etdirir. Müəssisənin biznes hesab edilməsi üçün heç bir nəticə olmadıqda, müştəkil işçi qüvvəsi olmalıdır. "Nəticə" anlayışı müştərilərə təqdim edilən mallara və göstərilən xidmətlərə, ələcə də investisiya gəlirləri və digər gəlirlərin yaradılmasına diqqətli yanaşma, xərclərin və digər iqtisadi faydaların azaldılması şəklində nəticələri nəzərə almamaq üçün məhdudlaşdırılmışdır. Bundan əlavə, bazar iştirakçılarının çatışmayan elementləri əvəz etməsi və ya əldə edilmiş biznesi və aktivləri inteqrasiya etməsi imkanının qiymətləndirilməsi artıq tələb olunmur. Müəssisə "konsentrasiya testi" tətbiq edə bilər. Əldə edilmiş ümumi aktivlərin ədalətli dəyəri bütövlükdə praktik olaraq vahid aktiv (yaxud oxşar aktivlər qrupu) şəklində konsentrasiya edildiyi halda, əldə edilmiş aktivlər biznes hesab edilməyəcəkdir.

6. Yeni uçot qaydaları (davamı)

BMS 1 və BMS 8-ə dəyişikliklər "Əhəmiyyətlilik anlayışı" (31 oktyabr 2018-ci ildə dərc olunub və 1 yanvar 2020-ci il və ya bu tarixdən sonra başlanan illik dövrlər üçün qüvvəyə minir). Bu dəyişikliklər bundan əvvəlki BMHS standartlarında qeyd olunan anlayışa dair tövsiyələri əlavə etmək, əhəmiyyətlilik anlayışı və onun tətbiq olunma qaydasını izah edir. Bundan əlavə, həmin anlayışın izahı təkmilləşdirilmişdir. Dəyişikliklər, həmçinin əhəmiyyətlilik anlayışının bütün BMHS standartlarında uyğun şəkildə istifadəsini təmin edir. Məlumat o halda əhəmiyyətli hesab olunur ki, onun ümumi təyinatlı maliyyə hesabatlarında təqdim edilməməsi, təhrif olunması və ya anlaşılıqlığının çətinləşdirilməsinin əsas istifadəçilərin xüsusi olaraq hesabat verən müəssisəyə aid olan maliyyə məlumatları əsasında qəbul etdikləri qərarlara təsir etmə ehtimalı əsaslandırılmış şəkildə gözənilsin. Hazırda Bank bu dəyişikliklərin onun maliyyə hesabatlarına təsirini qiymətləndirir.

Maliyyə hesabatlarının hazırlanması və təqdim olunması üzrə Konseptual Əsaslara düzəlişlər (29 mart 2018-ci ildə dərc olunub və 1 yanvar 2020-ci il və ya bu tarixdən sonra başlanan illik dövrlər üçün qüvvəyə minir). Yenidən işlənmiş Konseptual Əsaslara qiymətləndirməyə dair yeni bölmə, hesabatlarda maliyyə nəticələrinin əks etdirilməsinə dair tövsiyələr, təkmilləşdirilmiş anlayışlar və tövsiyələr (xüsusilə, öhdəliklər ilə bağlı anlayış) və maliyyə hesabatlarının hazırlanmasında idarəetmə rolu, ehtiyatlılıq və qiymətləndirmə ilə bağlı qeyri-müəyyənlik kimi mühüm məsələlərin izahı daxildir.

BMHS 9, BMS 39 və BMHS 7-yə dəyişikliklər - Baza faiz dərəcələrinin reforması (26 sentyabr 2019-cu il tarixində dərc olunub və 1 yanvar 2020-ci il və ya bu tarixdən sonra başlayan illik dövrlər üçün qüvvəyə minir). Dəyişikliklərin səbəbi LIBOR və digər banklararası faiz dərəcələri (IBOR) kimi baza faiz dərəcələrinin reforması olmuşdur. Dəyişikliklər IBOR dərəcələrinin reformasının birbaşa təsir etdiyi hedcinq münasibətləri üzrə xüsusi hedcinq uçotu tələblərinin tətbiqindən müvəqqəti azadolmanı nəzərdə tutur. BMHS 9 və BMS 39-a uyğun olaraq pul axınlarının hedcinq uçotu gələcək hedcləşdirilmiş pul axınlarının "yüksək ehtimal olunmasını" tələb edir. Bu pul axınlarının IBOR-dan asılı olduğu hallarda hazırkı dəyişikliklərdə nəzərdə tutulan azadolma müəssisələrdən hedcləşdirilmiş pul axınlarının əsaslandığı faiz dərəcəsinin reforma nəticəsində dəyişmədiyini ehtimal etməsinə tələb edir. Hedcinq uçotunun tətbiqi üçün hər iki standart (BMS 39 və BMHS 9) perspektiv qiymətləndirmənin aparılmasını tələb edir. Hazırda IBOR və IBOR əvəzetmə dərəcələri üzrə pul axınlarının bərabər olması gözənilməsinə görə bu, istənilən qeyri-efektivliyi azaltsa da, reforma tarixi yaxınlaşdıqca vəziyyət dəyişə bilər. Dəyişikliklər əsasən müəssisə hedcləşdirilən maddə, hedcinq aləti və ya hedcinq riskinin əsaslandığı baza faiz dərəcəsinin IBOR dərəcələrinin reforması nəticəsində dəyişmədiyini fərz edə bilər. IBOR dərəcələrinin reforması nəticəsində hedcləşdirmə BMS 39-a uyğun olaraq retrospektiv testin şərtlərinə riayət edilməsi üçün zəruri olan 80-125% diapazonunu keçə bilər. Bununla əlaqədar olaraq, BMS 39-a effektivliyin retrospektiv testinə dair istisnaları nəzərdə tutan düzəlişlər edilmişdir. Bu düzəlişlər retrospektiv effektivliyin yalnız göstərilən diapazondan artıq olmasına görə hedcinqin IBOR ilə bağlı qeyri-müəyyənlik dövründə dayandırılmamasını nəzərdə tutur. Buna baxmayaraq, hedcinq uçotu ilə bağlı digər tələblər, o cümlədən perspektiv qiymətləndirmə istənilən halda yerinə yetirilməlidir. Bəzi hedcləşdirmə hallarında hedcinq maddəsi və ya hedcinq riski müqavilədə nəzərdə tutulmayan IBOR dərəcəsi ilə bağlı risk komponentini əks etdirir. Hedcinq uçotunun tətbiqi üçün hər iki standart (BMHS 9 və BMS 39) müəyyən edilmiş risk komponentinin ayrıca identifikasiya edilə bilməsini və etibarlı qiymətləndirilməsini tələb edir. Dəyişikliklərə uyğun olaraq, risk komponenti davamlı deyil, yalnız hedcləşdirmənin ilkin müəyyən edilməsi zamanı ayrıca olaraq identifikasiya edilməlidir. Makro-hedcləşdirmə zamanı müəssisə hedcləşdirmə münasibətlərini tez-tez yenidən nəzərdən keçirdiyi zaman istisnalar hedcinq maddəsinin ilkin olaraq həmin hedcləşdirmə münasibətləri çərçivəsində müəyyən edildiyi andan tətbiq edilir. BMS 39 və BMHS 9-a uyğun olaraq hedcləşdirmə üzrə hər hansı qeyri-efektivlik mənfəət və ya zərər hesabatında əks etdirilməyə davam edəcək. Hazırkı dəyişikliklər istisnaların başa çatmasını müəyyən edən amilləri təyin edir və bu amillərə baza faiz dərəcəsinin reforması ilə bağlı yaranan qeyri-müəyyənliyin artıq mövcud olmaması daxildir. Dəyişikliklər müəssisələrdən belə qeyri-müəyyənliklərin birbaşa təsir göstərdiyi hedcləşdirmə münasibətləri, o cümlədən istisnaların tətbiq olunduğu hedcləşdirmə alətlərinin nominal dəyəri, istisna tətbiq edilərkən hər hansı əhəmiyyətli fərziyyə və ya mülahizələr haqqında əlavə məlumatın və IBOR reformasının müəssisəyə təsiri, ələcə də müəssisənin keçid prosesini necə idarə etdiyi barədə keyfiyyətli məlumatın investitorlara təqdim edilməsini tələb edir. Hazırda Bank bu dəyişikliklərin onun maliyyə hesabatlarına təsirini qiymətləndirir.

Öhdəliklərin qısamüddətli və ya uzunmüddətli kimi təsnifləşdirilməsi – BMS 1-ə dəyişikliklər (23 yanvar 2020-ci il tarixində dərc olunub və 1 yanvar 2022-ci il və ya bu tarixdən sonra başlayan illik dövrlər üçün qüvvəyə minir). Bu az əhəmiyyətli dəyişikliklər hesabat dövrünün sonunda mövcud olan hüquqlardan asılı olaraq, öhdəliklərin qısamüddətli və ya uzunmüddətli kimi təsnifləşdirildiyini izah edir. Müəssisə hesabat dövrünün sonunda öhdəliyin icrasını ən azı on iki ay müddətinə təxirə salmaq üçün əsaslı hüquqa malik olduqda, öhdəliklər uzunmüddətli kimi təsnifləşdirilir. Bu dəyişikliklər belə hüququn şərtsiz olmasını artıq tələb etmir. Rəhbərliyin hesabat tarixindən sonrakı dövr ərzində öhdəliyin icrasını təxirə salmaq hüququnun istifadəsinə dair gözləntiləri öhdəliklərin təsnifatına təsir göstərmir.

6. Yeni uçot qaydaları (davamı)

Öhdəliyin icrasının təxire salınması hüququ yalnız müəssisənin hesabat dövrünün sonuna hər hansı müvafiq şərtlərə riayət etdiyi halda mövcuddur. Öhdəlik hər hansı şərtin hesabat tarixində və ya ondan əvvəl pozulduğu halda qısamüddətli kimi təsnifləşdirilir (hətta kreditör bu şərtin pozulması ilə bağlı hesabat dövründən sonra rəsmi rəziliq təqdim etsə belə). Kredit müqaviləsinin şərti hesabat tarixindən sonra pozularsa, kredit uzunmüddətli öhdəlik kimi təsnifləşdirilir. Bundan əlavə, dəyişikliklər müəssisənin kapitalla çevirməklə ödəyə bildiyi borclar üzrə təsnifat tələblərini nəzərdə tutur. Ödəmə dedikdə öhdəliyin nağd pul, özündə iqtisadi səmərəni əks etdirən digər resurslar və ya müəssisənin öz pay alətləri ilə ödənilməsi nəzərdə tutulur. Bu dəyişiklik maliyyə alətinin tərkib hissəsi olan pay aləti kimi təsnifləşdirilən və konvertasiya oluna bilən alətlər üçün istisna nəzərdə tutur. Hazırda Bank bu dəyişikliklərin onun maliyyə hesabatlarına təsirini qiymətləndirir.

Yuxarıda başqa cür nəzərdə tutulmadığı hallarda, yeni standartlar və şərhlərin Bankın maliyyə hesabatlarına əhəmiyyətli dərəcədə təsiri gözlənilmir.

7. Pul vəsaitləri və onların ekvivalentləri

Pul vəsaitləri və onların ekvivalentləri aşağıdakılardan ibarətdir:

<i>Mln Azərbaycan manatı ilə</i>	2019	2018
Nağd pul	23,353	25,528
ARMB-dəki qalıqlar (məcburi ehtiyat depozitlərindən başqa)	15,133	91,175
Digər banklardakı müxbir hesablar və overmayt depozitlər	14,425	22,698
Pul vəsaitləri və onların ekvivalentləri	52,911	139,401

Digər kredit təşkilatlarındakı cari hesablar rezident və qeyri-rezident banklarda müvafiq olaraq 4,644 min AZN (2018: 2,001 min AZN) və 261 min AZN (2018: 3,524 min AZN) məbləğində müxbir hesablar üzrə falz hesablanmayan qalıqlardan ibarətdir.

31 dekabr 2019-cu il tarixinə Bank hər birinin ümumi qalığı 100 mln AZN-dən çox olan pul vəsaitləri və onların ekvivalentlərini 4 kontragent bankda (2018: 6 bank) yerləşdirmişdir. Həmin pul vəsaitlərinin cəmi 4,658 min AZN (2018: 5,468 min AZN) və ya pul vəsaitləri və onların ekvivalentlərinin 8.8%-ni (2018: 3.9%) təşkil etmişdir.

31 dekabr 2019-cu il tarixinə pul vəsaitləri və onların ekvivalentləri üzrə kredit riskinin ödəmə qabiliyyəti dərəcələrinə görə təhlili aşağıdakı cədvəldə göstərilir. Bankın kredit riskinin təsnifatı sistemi Qeyd 29-da təsvir edilir.

<i>Mln Azərbaycan manatı ilə</i>	ARMB-dəki qalıqlar, məcburi ehtiyatlar çıxılmaqla	Müxbir hesablar və overmayt depozitlər	Cəmi
- Ən yüksək dərəcə	-	14,118	14,118
- Yüksək dərəcə	15,133	205	15,338
- Orta dərəcə	-	102	102
Nağd pul çıxılmaqla, cəmi pul vəsaitləri və onların ekvivalentləri	15,133	14,425	29,558

7. Pul vəsaitləri və onların ekvivalentləri (davamı)

31 dekabr 2018-ci il tarixinə pul vəsaitləri və onların ekvivalentləri üzrə kredit riskinin ödəmə qabiliyyəti dərəcələrinə görə təhlili aşağıdakı cədvəldə göstərilir. Bankın kredit riskinin təsnifatı sistemi Qeyd 29-da təsvir edilir.

<i>Min Azərbaycan manatı ilə</i>	ARMB-dəki qalıqlar, məcburi ehtiyatlar çıxılmaqla	Müxbir hesablar və övəmayt depozitlər	Cəmi
- Ən yüksək dərəcə	-	20,493	20,493
- Yüksək dərəcə	91,175	2,027	93,202
- Orta dərəcə	-	172	172
- Xüsusi monitorinq tələb edir	-	6	6
Nağd pul çıxılmaqla, cəmi pul vəsaitləri və onların ekvivalentləri	91,175	22,698	113,873

Gözənilən kredit zərərlərinin qiymətləndirilməsi məqsədilə pul vəsaitləri və onların ekvivalentləri üzrə qalıqlar 1-ci Mərhələyə aid edilmişdir. Bu qalıqlar üzrə gözənilən kredit zərərlərinin məbləği əhəmiyyətli olmadığına görə Bank pul vəsaitləri və onların ekvivalentləri üzrə kredit zərərləri üçün ehtiyat yaratmamışdır. Gözənilən kredit zərərlərinin qiymətləndirilməsi yanaşması Qeyd 29-da göstərilir.

8. Kredit təşkilatlarından alınacaq vəsaitlər

Kredit təşkilatlarından alınacaq məbləğlər aşağıdakılardan ibarətdir:

<i>Min Azərbaycan manatı ilə</i>	2019	2018
ARMB-dəki məcburi ehtiyatlar	1,113	1,536
Digər banklarda və kredit təşkilatlarında yerləşdirilmiş ödəmə müddəti üç aydan çox olan depozitlər	1,588	1,279
Deyersizləşmə üzrə ehtiyat çıxılmaqla Kredit təşkilatlarından alınacaq məbləğlər	(28) 2,673	(28) 2,787

Kredit təşkilatları müştərilərdən müvafiq olaraq milli və xarici valyutada cəlb etdiyi vəsaitlərin əvvəlki ay üzrə orta həcmnin 0.5% və 1% (2018: 0.5% və 1%) məbləğində faiz hesablanmayan pul depozitini (məcburi ehtiyatlar) Mərkəzi Bankda saxlamalıdır.

Aşağıdakı cədvəldə 31 dekabr 2019-cu il tarixinə kredit riski səviyyələri əsasında kredit təşkilatlarından alınacaq vəsaitlər üzrə qalıqların kredit keyfiyyətinə görə təhlili, eləcə də gözənilən kredit zərərlərinin qiymətləndirilməsi məqsədilə onların üç mərhələ üzrə açıqlanması göstərilir. Bank tərəfindən istifadə edilən kredit riskinin təsnifatı sistemi və gözənilən kredit zərərlərinin (ECL) qiymətləndirilməsi yanaşması, o cümlədən digər banklardan alınacaq vəsaitlər üzrə qalıqlara tətbiq edilən defolt və kredit riskinin əhəmiyyətli dərəcədə artması (SICR) anlayışı haqqında məlumat Qeyd 29-da açıqlanır.

"Expressbank" ASC
31 dekabr 2019-cu II tarixinə maliyyə hesabatları üzrə qeydlər

8. Kredit təşkilatlarından alınacaq vəsaitlər (davamı)

Aşağıdakı cədvəldə 31 dekabr 2019-cu II tarixinə kredit təşkilatlarından alınacaq vəsaitlər üzrə qalıqların balans dəyəri, həmçinin bu aktivlər üzrə Bankın meruz qaldığı kredit riskinin maksimal dərəcəsi əks etdirilir:

	1-ci Mərhələ (12 aylıq ECL)	3-cü Mərhələ (dəyərsizləşmiş aktivlər üzrə bütöv müddət üçün ECL)	Cəmi
<i>Min Azərbaycan manatı ilə</i>			
Digər banklardakı depozitlər			
- Ən yüksək dərəcə	1,560	-	1,560
- Yüksək dərəcə	1,113	-	1,113
- Defolt	-	28	28
Ümumi balans dəyəri	2,673	28	2,701
Kredit zərərləri üzrə ehtiyat	-	(28)	(28)
Balans dəyəri	2,673	-	2,673

Aşağıdakı cədvəldə 31 dekabr 2018-ci II tarixinə kredit riski səviyyələri əsasında kredit təşkilatlarından alınacaq vəsaitlər üzrə qalıqların kredit keyfiyyətinə görə təhlili, eləcə də gözlənilən kredit zərərlərinin qiymətləndirilməsi məqsədilə onların üç mərhələ üzrə açıqlanması göstərilir:

	1-ci Mərhələ (12 aylıq ECL)	3-cü Mərhələ (dəyərsizləşmiş aktivlər üzrə bütöv müddət üçün ECL)	Cəmi
<i>Min Azərbaycan manatı ilə</i>			
Digər banklardakı depozitlər			
- Ən yüksək dərəcə	1,251	-	1,251
- Yüksək dərəcə	1,536	-	1,536
- Defolt	-	28	28
Ümumi balans dəyəri	2,787	28	2,815
Kredit zərərləri üzrə ehtiyat	-	(28)	(28)
Balans dəyəri	2,787	-	2,787

31 dekabr 2019-cu II tarixinə Bankın 3 kontragent bankda (2018: 3 bank) ümumi qalığı 100 min AZN-dən çox olan depozitləri olmuşdur. Həmin depozitlərin cəmi məbləği 2,673 min AZN (2018: 2,737 min AZN) və ya kredit təşkilatlarından alınacaq vəsaitlərin 100%-ni (2018: 98%) təşkil etmişdir.

"Expressbank" ASC**31 dekabr 2019-cu il tarixinə maliyyə hesabatları üzrə qeydlər****9. Müşərilərə verilmiş kreditlər və avanslar**

Müşərilərə verilmiş kreditlər və avanslar aşağıdakılardan ibarətdir:

<i>Mln Azərbaycan manatı ilə</i>	31 dekabr 2019	31 dekabr 2018
Müşərilərə verilmiş amortizasiya olunmuş dəyerdə ölçülən kreditlər və avansların ümumi balans dəyəri	227,361	265,146
Çıxılın: kredit zərərləri üzrə ehtiyat	(6,891)	(33,709)
Cəmi müşərilərə verilmiş kreditlər və avanslar	220,470	231,437

31 dekabr 2019 və 31 dekabr 2018-ci il tarixinə müşərilərə verilmiş amortizasiya olunmuş dəyerdə ölçülən kreditlər və avansların ümumi balans dəyəri və kredit zərərləri üzrə ehtiyatın kateqoriyalar üzrə təhlili aşağıdakı cədvəldə göstərilir:

<i>Mln Azərbaycan manatı ilə</i>	31 dekabr 2019			31 dekabr 2018		
	Ümumi balans dəyəri	Kredit zərərləri üzrə ehtiyat	Balans dəyəri	Ümumi balans dəyəri	Kredit zərərləri üzrə ehtiyat	Balans dəyəri
<i>Korporativ müşərilərə verilmiş kreditlər</i>						
Korporativ kreditlər	66,625	(4,898)	61,927	161,025	(31,816)	129,209
<i>Fiziki şəxslərə verilmiş kreditlər</i>						
Ümumi məqsədli istehlak kreditləri	105,527	(1,744)	103,783	57,835	(1,462)	56,373
İpoteka kreditləri	23,746	(105)	23,641	22,751	(26)	22,725
Mikro kreditlər	31,463	(344)	31,119	23,535	(405)	23,130
Cəmi müşərilərə verilmiş amortizasiya olunmuş dəyerdə ölçülən kreditlər və avanslar	227,361	(6,891)	220,470	265,146	(33,709)	231,437

Əlaqəli tərəflərlə emeliyyatlar haqqında ətraflı məlumat Qeyd 31-də açıqlanır.

9. Müşərilərə verilmiş kreditlər və avanslar (davamı)

Hesabat dövrünün əvvəli və sonu ilə müqayisəli dövrlər arasındakı müddətdə müştərilərə verilmiş amortizasiya olunmuş dəyərde ölçülən kreditlər və avanslar üzrə kredit zərərləri üçün ehtiyatda və ümumi balans dəyərində dəyişikliklər aşağıdakı cədvəldə göstərilir.

	Kredit zərərləri üzrə ehtiyat				Ümumi balans dəyəri			
	1-ci Mərhələ (12 aylıq ECL)	2-ci Mərhələ (SICR zamanı bütöv müddət üçün ECL)	3-cü Mərhələ (dəyərsliz- leşmiş aktivlər üzrə bütöv müddət üçün ECL)	Cəmi	1-ci Mərhələ (12 aylıq ECL)	2-ci Mərhələ (SICR zamanı bütöv müddət üçün ECL)	3-cü Mərhələ (dəyərsliz- leşmiş aktivlər üzrə bütöv müddət üçün ECL)	Cəmi
<i>Min Azərbaycan manatı ilə</i>								
Korporativ kreditlər								
1 yanvar 2019-cu il tarixinə	743	25,015	6,058	31,816	44,130	106,344	10,551	161,025
<i>Dövr üzrə kredit zərərləri üçün ehtiyata təsir edən dəyişikliklər:</i>								
<i>Kəçürmələr:</i>								
- bütöv müddət üçün gözlənilən kredit zərərinə (1-ci Mərhələdən 2-ci Mərhələyə)	(239)	215	-	(24)	(5,373)	5,373	-	-
- dəyərslizleşmiş aktivlərə (1-ci və 2-ci Mərhələdən 3-cü Mərhələyə)	(117)	(1,528)	1,899	254	(3,299)	(1,446)	4,745	-
Yeni yaradılmış və ya alınmış	991	-	-	991	47,369	-	-	47,369
Tanınması dayandırılmış və ya ödənilmiş	(541)	(23,321)	(1,897)	(25,759)	(28,946)	(105,104)	(3,448)	(137,498)
Diskontun amortizasiyası (3-cü Mərhələ üçün)	-	-	901	901	-	-	-	-
Ehtiyat üzrə digər hərəkətlər	19	-	1,496	1,515	(39)	344	420	725
Dövr üzrə kredit zərərləri üçün ehtiyat ayırmalarına təsir edən cəmi dəyişikliklər	856	381	8,457	9,694	53,842	5,511	12,268	71,621
<i>Dövr üzrə kredit zərərləri üçün ehtiyat ayırmalarına təsir etməyən dəyişikliklər:</i>								
Silinmələr	-	-	(4,996)	(4,996)	-	-	(4,996)	(4,996)
31 dekabr 2019-cu il tarixinə	856	381	3,461	4,698	53,842	5,511	7,272	66,625

9. Müştərilərə verilmiş kreditlər və avanslar (davamı)

	Kredit zərərləri üzrə ehtiyat				Ümumi balans dəyəri			
	1-ci Mərhələ (12 aylıq ECL)	2-ci Mərhələ (SICR zamani bütöv müddət üçün ECL)	3-cü Mərhələ (dəyersiz- ləmiş aktivlər üzrə bütöv müddət üçün ECL)	Cəmi	1-ci Mərhələ (12 aylıq ECL)	2-ci Mərhələ (SICR zamani bütöv müddət üçün ECL)	3-cü Mərhələ (dəyersiz- ləmiş aktivlər üzrə bütöv müddət üçün ECL)	Cəmi
<i>Min Azərbaycan manatı ilə</i>								
Korporativ kreditlər								
1 yanvar 2018-ci il tarixinə	7,605	2,246	2,944	12,795	132,120	5,410	6,365	143,895
<i>Dövr üzrə kredit zərərləri üçün ehtiyata təsir edən dəyişikliklər:</i>								
<i>Köçürmələr:</i>								
- bütöv müddət üçün gözlənilən kredit zərərinə (1-ci Mərhələdən 2-ci Mərhələyə)	(6,354)	22,884	-	16,530	(109,613)	109,613	-	-
- dəyersizləşmiş aktivlərə (1-ci və 2-ci Mərhələdən 3-cü Mərhələyə)	(3)	(1,773)	2,177	401	(98)	(4,354)	4,452	-
- 12 aylıq gözlənilən kredit zərərinə (2-ci və 3-cü Mərhələdən 1-ci Mərhələyə)	-	(102)	-	(102)	281	(281)	-	-
<i>Yeni yaradılmış ve ya alınmış</i>	<i>607</i>	<i>2,112</i>	<i>18</i>	<i>2,737</i>	<i>33,494</i>	<i>9,008</i>	<i>95</i>	<i>42,597</i>
<i>Tanınması dayandırılmış ve ya ödənilmiş</i>	<i>(264)</i>	<i>(176)</i>	<i>-</i>	<i>(440)</i>	<i>(15,537)</i>	<i>(19,142)</i>	<i>(781)</i>	<i>(35,460)</i>
<i>Ehtiyat üzrə digər hərəkətlər</i>	<i>(848)</i>	<i>55</i>	<i>1,602</i>	<i>809</i>	<i>3,483</i>	<i>6,321</i>	<i>1,103</i>	<i>10,907</i>
Dövr üzrə kredit zərərləri üçün ehtiyat ayırılmasına təsir edən cəmi dəyişikliklər	743	25,246	6,741	32,730	44,130	106,575	11,234	161,939
<i>Dövr üzrə kredit zərərləri üçün ehtiyat ayırılmasına təsir etməyən dəyişikliklər:</i>								
<i>Silinmələr</i>	<i>-</i>	<i>(231)</i>	<i>(683)</i>	<i>(914)</i>	<i>-</i>	<i>(231)</i>	<i>(683)</i>	<i>(914)</i>
31 dekabr 2018-ci il tarixinə	743	25,015	6,058	31,816	44,130	106,344	10,551	161,025

9. Müşərilərə verilmiş kreditlər və avanslar (davamı)

	Kredit zərərləri üzrə ehtiyat				Ümumi balans dəyəri			
	1-ci Mərhələ (12 aylıq ECL)	2-ci Mərhələ (SICR zamanı bütöv müddət üçün ECL)	3-cü Mərhələ (dəyersiz- leşmiş aktivlər üzrə bütöv müddət üçün ECL)	Cəmi	1-ci Mərhələ (12 aylıq ECL)	2-ci Mərhələ (SICR zamanı bütöv müddət üçün ECL)	3-cü Mərhələ (dəyersiz- leşmiş aktivlər üzrə bütöv müddət üçün ECL)	Cəmi
<i>Min Azərbaycan manatı ile</i>								
Ümumi məqsədli istehlak kreditləri								
1 yanvar 2019-cu il tarixinə	949	242	271	1,462	55,785	1,348	704	57,835
<i>Dövr üzrə kredit zərərləri üçün ehtiyata təsir edən dəyişikliklər:</i>								
<i>Köçürmələr:</i>								
- bütöv müddət üçün gözlənilən kredit zərərinə (1-ci Mərhələdən 2-ci Mərhələyə)	(101)	138	-	37	(919)	919	-	-
- dəyersizleşmiş aktivlərə (1-ci və 2-ci Mərhələdən 3-cü Mərhələyə)	(359)	(69)	606	178	(3,746)	(220)	3,966	-
- 12 aylıq gözlənilən kredit zərərinə (2-ci və 3-cü Mərhələdən 1-ci Mərhələyə)	6	(53)	(8)	(55)	237	(222)	(15)	-
<i>Yeni yaradılmış ve ya alınmış</i>	<i>1,075</i>	<i>-</i>	<i>-</i>	<i>1,075</i>	<i>90,780</i>	<i>-</i>	<i>-</i>	<i>90,780</i>
<i>Tanınması dayandırılmış ve ya ödənilmiş</i>	<i>(802)</i>	<i>(119)</i>	<i>(82)</i>	<i>(1,003)</i>	<i>(40,803)</i>	<i>(1,017)</i>	<i>(157)</i>	<i>(41,977)</i>
<i>Diskontun amortizasiyası (3-cü Mərhələ üçün)</i>			174	174	-	-	-	-
<i>Ehtiyat üzrə digər hərəkətlər</i>	<i>11</i>	<i>3</i>	<i>3,006</i>	<i>3,020</i>	<i>1,936</i>	<i>16</i>	<i>81</i>	<i>2,033</i>
Dövr üzrə kredit zərərləri üçün ehtiyat ayırmalarına təsir edən cəmi dəyişikliklər	779	142	3,967	4,888	103,270	822	4,579	108,671
<i>Dövr üzrə kredit zərərləri üçün ehtiyat ayırmalarına təsir etməyən dəyişikliklər: Sillimələr</i>	<i>-</i>	<i>-</i>	<i>(3,144)</i>	<i>(3,144)</i>	<i>-</i>	<i>-</i>	<i>(3,144)</i>	<i>(3,144)</i>
31 dekabr 2019-cu il tarixinə	779	142	823	1,744	103,270	822	1,435	105,527

9. Müştərilərə verilmiş kreditlər və avanslar (davamı)

	Kredit zərərləri üzrə ehtiyat				Ümumi balans dəyəri			
	1-ci Mərhələ (12 aylıq ECL)	2-ci Mərhələ (SICR zamanı bütöv müddət üçün ECL)	3-cü Mərhələ (dəyersiz- ləmiş aktivlər üzrə bütöv müddət üçün ECL)	Cəmi	1-ci Mərhələ (12 aylıq ECL)	2-ci Mərhələ (SICR zamanı bütöv müddət üçün ECL)	3-cü Mərhələ (dəyersiz- ləmiş aktivlər üzrə bütöv müddət üçün ECL)	Cəmi
<i>Min Azərbaycan manatı ile</i>								
Ümumi məqsədlə istehlak kreditləri								
1 yanvar 2018-ci il tarixinə	345	139	155	639	28,680	635	46	29,781
Dövr üzrə kredit zərərləri üçün ehtiyata təsir edən dəyişikliklər:								
Köçümlər:								
- bütöv müddət üçün gözlənilən kredit zərərinə (1-ci Mərhələdən 2-ci Mərhələyə)	(14)	123	-	109	(792)	792	-	-
- dəyersizləşmiş aktivlərə (1-ci və 2-ci Mərhələdən 3-cü Mərhələyə)	(8)	(41)	115	66	(147)	(97)	244	-
- 12 aylıq gözlənilən kredit zərərinə (2-ci və 3-cü Mərhələdən 1-ci Mərhələyə)	2	(12)	(2)	(12)	38	(35)	(3)	-
Yeni yaradılmış ve ya alınmış	769	105	83	957	42,292	309	247	42,848
Tanınması dayandırılmış ve ya ödenilmiş	(180)	(70)	(58)	(308)	(17,374)	(508)	(237)	(18,119)
Ehtiyat üzrə digər hərəkətlər	62	7	41	110	3,115	259	50	3,424
Dövr üzrə kredit zərərləri üçün ehtiyat ayırılmasına təsir edən cəmi dəyişikliklər	976	251	334	1,561	55,812	1,355	767	57,934
Dövr üzrə kredit zərərləri üçün ehtiyat ayırılmasına təsir etməyən dəyişikliklər:								
Silinmələr	(27)	(9)	(63)	(99)	(27)	(9)	(63)	(99)
31 dekabr 2018-ci il tarixinə	949	242	271	1,462	55,765	1,346	704	57,835

9. Müştərilərə verilmiş kreditlər və avanslar (davamı)

	Kredit zərərləri üzrə ehtiyat				Ümumi balans dəyəri			
	1-ci Mərhələ (12 aylıq ECL)	2-ci Mərhələ (SICR zamanı bütöv müddət üçün ECL)	3-cü Mərhələ (dəyersiz- ləmiş aktivlər üzrə bütöv müddət üçün ECL)	Cəmi	1-ci Mərhələ (12 aylıq ECL)	2-ci Mərhələ (SICR zamanı bütöv müddət üçün ECL)	3-cü Mərhələ (dəyersiz- ləmiş aktivlər üzrə bütöv müddət üçün ECL)	Cəmi
<i>Min Azərbaycan manatı ile</i>								
İpoteka kreditləri								
1 yanvar 2019-cu il tarixinə	15	-	11	26	21,890	578	283	22,751
Dövr üzrə kredit zərərləri üçün ehtiyata təsir edən dəyişikliklər:								
Köçümlər:								
- bütöv müddət üçün gözlənilən kredit zərərinə (1-ci Mərhələdən 2-ci Mərhələyə)	-	2	-	2	(241)	241	-	-
- dəyersizləşmiş aktivlərə (1-ci və 2-ci Mərhələdən 3-cü Mərhələyə)	-	-	-	-	(1,048)	(63)	1,111	-
- 12 aylıq gözlənilən kredit zərərinə (2-ci və 3-cü Mərhələdən 1-ci Mərhələyə)	4	-	(7)	(3)	575	(435)	(139)	1
Yeni yaradılmış ve ya alınmış	3	-	-	3	3,509	-	-	3,509
Tanınması dayandırılmış ve ya ödənilmiş	(2)	-	(1)	(3)	(1,406)	(7)	(2)	(1,415)
Diskontun amortizasiyası (3-cü Mərhələ üçün)	-	-	11	11	-	-	-	-
Ehtiyat üzrə digər hərəkətlər	67	-	1,092	1,159	(12)	35	(33)	(10)
Dövr üzrə kredit zərərləri üçün ehtiyat ayırmalarına təsir edən cəmi dəyişikliklər	67	2	1,106	1,195	23,267	349	1,220	24,836
Dövr üzrə kredit zərərləri üçün ehtiyat ayırmalarına təsir etməyən dəyişikliklər:								
Silinmələr	-	-	(1,090)	(1,090)	-	-	(1,090)	(1,090)
31 dekabr 2019-cu il tarixinə	67	2	16	105	23,267	349	130	23,746

9. Müştərilərə verilmiş kreditlər və avanslar (davamı)

	Kredit zərərləri üzrə ehtiyat				Ümumi balans dəyəri			
	1-ci Mərhələ (12 aylıq ECL)	2-ci Mərhələ (SICR zamanı bütöv müddət üçün ECL)	3-cü Mərhələ (dəyersiz- leşmiş aktivlər üzrə bütöv müddət üçün ECL)	Cəmi	1-ci Mərhələ (12 aylıq ECL)	2-ci Mərhələ (SICR zamanı bütöv müddət üçün ECL)	3-cü Mərhələ (dəyersiz- leşmiş aktivlər üzrə bütöv müddət üçün ECL)	Cəmi
<i>Min Azərbaycan manatı ile</i>								
<i>İpoteka kreditləri</i>								
1 yanvar 2018-ci il tarixinə	45	1	15	61	11,773	563	435	12,771
<i>Dövr üzrə kredit zərərləri üçün ehtiyata təsir edən dəyişikliklər:</i>								
<i>Köçürmələr:</i>								
<i>- bütöv müddət üçün gözənilən kredit zərərinə (1-ci Mərhələdən 2-ci Mərhələyə)</i>		-	-	-	(256)	256	-	-
<i>- 12 aylıq gözənilən kredit zərərinə (2-ci və 3-cü Mərhələdən 1-ci Mərhələyə)</i>	1	(1)	-	-	422	(333)	(89)	-
<i>Yeni yaradılmış ve ya alınmış</i>		-	-	-	10,771	87	-	10,858
<i>Tanınması dayandırılmış ve ya ödənilmiş</i>		-	-	-	(812)	(13)	(5)	(830)
<i>Ehtiyat üzrə digər hərəkətlər</i>	(31)	-	(4)	(35)	(8)	18	(58)	(48)
<i>Dövr üzrə kredit zərərləri üçün ehtiyat ayırılmasına təsir edən cəmi dəyişikliklər</i>	15	-	11	26	21,890	578	283	22,751
31 dekabr 2018-ci il tarixinə	15	-	11	26	21,890	578	283	22,751

9. Müştərilərə verilmiş kreditlər və avanslar (davamı)

	Kredit zərərləri üzrə ehtiyat				Ümumi balans dəyəri			
	1-ci Mərhələ (12 aylıq ECL)	2-ci Mərhələ (SICR zamanı bütöv müddət üçün ECL)	3-cü Mərhələ (dəyersiz- leşmiş aktivlər üzrə bütöv müddət üçün ECL)	Cəmi	1-ci Mərhələ (12 aylıq ECL)	2-ci Mərhələ (SICR zamanı bütöv müddət üçün ECL)	3-cü Mərhələ (dəyersiz- leşmiş aktivlər üzrə bütöv müddət üçün ECL)	Cəmi
<i>Min Azərbaycan manatı ilə</i>								
Mikro kreditlər								
1 yanvar 2019-cu il tarixinə	333	8	64	405	23,344	69	122	23,535
<i>Dövr üzrə kredit zərərləri üçün ehtiyata təsir edən dəyişikliklər:</i>								
<i>Köçürmələr:</i>								
- bütöv müddət üçün gözlənilən kredit zərərinə (1-ci Mərhələdən 2-ci Mərhələyə)	(9)	12	-	3	(283)	283	-	-
- dəyersizleşmiş aktivlərə (1-ci və 2-ci Mərhələdən 3-cü Mərhələyə)	(7)	(5)	32	20	(1,277)	(63)	1,340	-
- 12 aylıq gözlənilən kredit zərərinə (2-ci və 3-cü Mərhələdən 1-ci Mərhələyə)	-	(1)	-	(1)	2	(2)	-	-
<i>Yeni yaradılmış ve ya alınmış</i>	<i>277</i>	<i>-</i>	<i>-</i>	<i>277</i>	<i>27,520</i>	<i>-</i>	<i>-</i>	<i>27,520</i>
<i>Tanınması dayandırılmış ve ya ödənilmiş</i>	<i>(311)</i>	<i>(3)</i>	<i>(13)</i>	<i>(327)</i>	<i>(18,182)</i>	<i>(100)</i>	<i>(80)</i>	<i>(18,362)</i>
<i>Diskontun amortizasiyası (3-cü Mərhələ üçün)</i>	<i>-</i>	<i>-</i>	<i>3</i>	<i>3</i>	<i>-</i>	<i>-</i>	<i>-</i>	<i>-</i>
<i>Ehtiyat üzrə digər hərəkətlər</i>	<i>-</i>	<i>-</i>	<i>1,171</i>	<i>1,171</i>	<i>(31)</i>	<i>3</i>	<i>5</i>	<i>(23)</i>
Dövr üzrə kredit zərərləri üçün ehtiyat ayırmalarına təsir edən cəmi dəyişikliklər	283	11	1,257	1,551	31,093	190	1,387	32,670
<i>Dövr üzrə kredit zərərləri üçün ehtiyat ayırmalarına təsir etməyən dəyişikliklər: Sillənmələr</i>	<i>-</i>	<i>-</i>	<i>(1,207)</i>	<i>(1,207)</i>	<i>-</i>	<i>-</i>	<i>(1,207)</i>	<i>(1,207)</i>
31 dekabr 2019-cu il tarixinə	283	11	50	344	31,093	190	180	31,463

9. Müştərilərə verilmiş kreditlər və avanslar (davamı)

	Kredit zərərləri üzrə ehtiyat				Ümumi balans dəyəri			
	1-ci Mərhələ (12 aylıq ECL)	2-ci Mərhələ (SICR zamanı bütöv müddət üçün ECL)	3-cü Mərhələ (deyərsiz- leşmiş aktivlər üzrə bütöv müddət üçün ECL)	Cəmi	1-ci Mərhələ (12 aylıq ECL)	2-ci Mərhələ (SICR zamanı bütöv müddət üçün ECL)	3-cü Mərhələ (deyərsiz- leşmiş aktivlər üzrə bütöv müddət üçün ECL)	Cəmi
<i>Min Azərbaycan manatı ilə</i>								
Mikro kreditlər								
1 yanvar 2018-ci il tarixinə	115	23	86	224	9,720	105	142	9,967
<i>Dövr üzrə kredit zərərləri üçün ehtiyata təsir edən dəyişikliklər:</i>								
<i>Köçürmələr:</i>								
- bütöv müddət üçün gözlənilən kredit zərərinə (1-ci Mərhələdən 2-ci Mərhələyə)	(1)	4	-	3	(70)	70	-	-
- dəyərsizleşmiş aktivlərə (1-ci və 2-ci Mərhələdən 3-cü Mərhələyə)	-	(11)	35	24	(28)	(49)	77	-
- 12 aylıq gözlənilən kredit zərərinə (2-ci və 3-cü Mərhələdən 1-ci Mərhələyə)	-	(1)	-	(1)	2	(2)	-	-
Yeni yaradılmış və ya alınmış	318	4	1	323	21,195	27	1	21,223
Tanınması dayandırılmış və ya ödənilmiş	(76)	(8)	(18)	(102)	(7,679)	(76)	(55)	(7,810)
Ehtiyat üzrə digər hərəkətlər	(23)	(2)	19	(6)	204	(5)	16	215
Dövr üzrə kredit zərərləri üçün ehtiyat ayırmalarına təsir edən cəmi dəyişikliklər	333	9	123	465	23,344	70	181	23,595
<i>Dövr üzrə kredit zərərləri üçün ehtiyat ayırmalarına təsir etməyən dəyişikliklər:</i>								
<i>Silinmələr</i>	-	(1)	(59)	(60)	-	(1)	(59)	(60)
31 dekabr 2018-ci il tarixinə	333	8	64	405	23,344	69	122	23,535

9. Müştərilərə verilmiş kreditlər və avanslar (davamı)

Dövr ərzində müştərilərə verilmiş kreditlər və avanslar üzrə kredit zərərləri üçün ehtiyata müxtəlif amillər təsir göstərir və gözənilən kredit zərərlərinin qiymətləndirilməsi haqqında məlumat Qeyd 29-da göstərilir. Əsas dəyişikliklər aşağıdakı cədvəldə təqdim edilir:

- Dövr ərzində kredit riskinin əhəmiyyətli dərəcədə artması (və ya azalması) və ya dəyersizləşməsi və sonradan 12 aylıq və bütöv müddət üçün gözənilən kredit zərərlərinin artması (və ya azalması) səbəbindən 1-ci, 2-ci və 3-cü Mərhələlər arasında köçürmələr;
- Dövr ərzində tanınmış yeni maliyyə alətləri üzrə əlavə ehtiyatların hesablanması, eləcə də dövr ərzində maliyyə alətlərinin tanınmasının dayandırılması nəticəsində ehtiyatın azaldılması;
- Dövr ərzində silinmiş aktivlər üzrə ehtiyatların silinməsi.

Aşağıdakı cədvəldə amortizasiya olunmuş dəyerdə qiymətləndirilən və ECL üzrə ehtiyat tanınan müştərilərə verilmiş kreditlər və avanslar ilə bağlı kredit riskinin təhlili göstərilir. Müştərilərə verilmiş kreditlər və avansların balans dəyəri, həmçinin bu aktivlər üzrə Bankın məruz qaldığı kredit riskinin maksimal dərəcəsini əks etdirir.

31 dekabr 2019-cu il tarixinə kreditlərin keyfiyyətinə görə təhlili aşağıdakı cədvəldə göstərilir:

	1-ci Mərhələ (12 aylıq ECL)	2-ci Mərhələ (SICR zamanı bütöv müddət üçün ECL)	3-cü Mərhələ (dəyersiz- leşmiş aktivlər üzrə bütöv müddət üçün ECL)	Cəmi
<i>Min Azərbaycan manatı ilə</i>				
<i>Korporativ kreditlər</i>				
ödenişi 30 gündən az gecikdirilmiş	53,842	5,236	4,538	63,616
ödenişi 30-90 gün gecikdirilmiş	-	275	78	353
ödenişi 91-180 gün gecikdirilmiş	-	-	286	286
ödenişi 181-360 gün gecikdirilmiş	-	-	245	245
ödenişi 360 gündən çox gecikdirilmiş	-	-	2,125	2,125
Ümumi balans dəyəri	53,842	5,511	7,272	66,625
Kredit zərərləri üzrə ehtiyat	(856)	(381)	(3,461)	(4,698)
Balans dəyəri	52,986	5,130	3,811	61,927

Əlaqəli tərəflərə verilmiş korporativ kreditlər haqqında ətraflı məlumat Qeyd 31, səhifə 39-da açıqlanır.

9. Müştərilərə verilmiş kreditlər və avanslar (davamı)

	1-ci Mərhələ (12 aylıq ECL)	2-ci Mərhələ (SICR zamanı bütöv müddət üçün ECL)	3-cü Mərhələ (deyərsiz- leşmiş aktivlər üzrə bütöv müddət üçün ECL)	Cəmi
<i>Min Azərbaycan manatı ilə</i>				
Ümumi məqsədli istehlak kreditləri				
ödenişi 30 gündən az gecikdirilmiş	103,270	676	301	104,247
ödenişi 30-90 gün gecikdirilmiş	-	146	151	297
ödenişi 91-180 gün gecikdirilmiş	-	-	235	235
ödenişi 181-360 gün gecikdirilmiş	-	-	365	365
ödenişi 360 gündən çox gecikdirilmiş	-	-	383	383
Ümumi balans dəyəri	103,270	822	1,435	105,527
Kredit zərərləri üzrə ehtiyat	(779)	(142)	(823)	(1,744)
Balans dəyəri	102,491	680	612	103,783
İpoteka kreditləri				
ödenişi 30 gündən az gecikdirilmiş	23,267	349	-	23,616
ödenişi 30-90 gün gecikdirilmiş	-	-	66	66
ödenişi 91-180 gün gecikdirilmiş	-	-	64	64
Ümumi balans dəyəri	23,267	349	130	23,746
Kredit zərərləri üzrə ehtiyat	(87)	(2)	(16)	(105)
Balans dəyəri	23,180	347	114	23,641
Mikro kreditlər				
ödenişi 30 gündən az gecikdirilmiş	31,093	77	44	31,214
ödenişi 30-90 gün gecikdirilmiş	-	113	-	113
ödenişi 91-180 gün gecikdirilmiş	-	-	62	62
ödenişi 181-360 gün gecikdirilmiş	-	-	18	18
ödenişi 360 gündən çox gecikdirilmiş	-	-	56	56
Ümumi balans dəyəri	31,093	190	180	31,463
Kredit zərərləri üzrə ehtiyat	(283)	(11)	(50)	(344)
Balans dəyəri	30,810	179	130	31,119

9. Müştərilərə verilmiş kreditlər və avanslar (davamı)

31 dekabr 2018-ci il tarixinə kreditlərin keyfiyyətinə görə təhlili aşağıdakı cədvəldə göstərilir:

	1-ci Mərhələ (12 aylıq ECL)	2-ci Mərhələ (SICR zamanı bütöv müddət üçün ECL)	3-cü Mərhələ (dəyersiz- leşmiş aktivlər üzrə bütöv müddət üçün ECL)	Cəmi
<i>Min Azərbaycan manatı ilə</i>				
<i>Korporativ kreditlər</i>				
ödenişi 30 gündən az gecikdirilmiş	44,130	106,295	3,935	154,360
ödenişi 30-90 gün gecikdirilmiş	-	49	-	49
ödenişi 91-180 gün gecikdirilmiş	-	-	332	332
ödenişi 181-360 gün gecikdirilmiş	-	-	78	78
ödenişi 360 gündən çox gecikdirilmiş	-	-	6,206	6,206
Ümumi balans dəyəri	44,130	106,344	10,551	161,025
Kredit zərərləri üzrə ehtiyat	(743)	(25,015)	(6,058)	(31,816)
Balans dəyəri	43,387	81,329	4,493	129,209

Əlaqəli tərəflərə verilmiş korporativ kreditlər haqqında ətraflı məlumat Qeyd 31, səhifə 39-da açıqlanır.

9. Müştərilərə verilmiş kreditlər və avanslar (davamı)

	1-ci Mərhələ (12 aylıq ECL)	2-ci Mərhələ (SICR zamanı bütöv müddət üçün ECL)	3-cü Mərhələ (dəyersiz- leşmiş aktivlər üzrə bütöv müddət üçün ECL)	Cəmi
<i>Mln Azərbaycan manatı ilə</i>				
<i>Ümumi məqsədli istehlak kreditləri</i>				
ödenişi 30 gündən az gecikdirilmiş	55,785	1,123	99	57,007
ödenişi 30-90 gün gecikdirilmiş	-	223	14	237
ödenişi 91-180 gün gecikdirilmiş	-	-	214	214
ödenişi 181-360 gün gecikdirilmiş	-	-	163	163
ödenişi 360 gündən çox gecikdirilmiş	-	-	214	214
Ümumi balans dəyəri	55,785	1,346	704	57,835
Kredit zərərləri üzrə ehtiyat	(949)	(242)	(271)	(1,462)
Balans dəyəri	54,836	1,104	433	56,373
<i>İpoteka kreditləri</i>				
ödenişi 30 gündən az gecikdirilmiş	21,890	536	283	22,709
ödenişi 30-90 gün gecikdirilmiş	-	42	-	42
Ümumi balans dəyəri	21,890	578	283	22,751
Kredit zərərləri üzrə ehtiyat	(15)	-	(11)	(26)
Balans dəyəri	21,875	578	272	22,725
<i>Mikro kreditlər</i>				
ödenişi 30 gündən az gecikdirilmiş	23,344	18	8	23,370
ödenişi 30-90 gün gecikdirilmiş	-	51	-	51
ödenişi 91-180 gün gecikdirilmiş	-	-	1	1
ödenişi 181-360 gün gecikdirilmiş	-	-	32	32
ödenişi 360 gündən çox gecikdirilmiş	-	-	81	81
Ümumi balans dəyəri	23,344	69	122	23,535
Kredit zərərləri üzrə ehtiyat	(333)	(8)	(64)	(405)
Balans dəyəri	23,011	61	58	23,130

9. Müştərilərə verilmiş kreditlər və avanslar (davamı)

Müştəri hesablarının iqtisadi sektorlar üzrə təhlili aşağıda göstərilir:

Min Azərbaycan manatı ilə	2019		2018	
	Məbləğ	%	Məbləğ	%
Fiziki şəxslər	184,078	83%	137,532	52%
Ticarət və xidmət	20,453	10%	15,744	6%
Maliyyə təşkilatları	7,108	3%	3,994	2%
Daşınmaz əmlak	6,144	3%	145	-
İnşaat	1,004	1%	968	-
Kənd təsərrüfatı və qida sənayesi	975	-	1,537	1%
İstehsal	708	-	62,141	23%
Energetika	-	-	43,085	16%
Cəmi müştərilərə verilmiş amortizasiya olunmuş dəyerdə ölçülən kreditlər və avanslar	220,470		265,146	

31 dekabr 2019-cu il tarixinə Bankın kredit portfelində qalığı məcmu kapitalın 10%-dən yuxarı olan borcalanı olmamışdır (Qeyd 32). 31 dekabr 2018-ci il tarixinə Bank ilə əlaqəli tərəf olan iki ən iri borcalana verilmiş kreditlərin cəmi 105,150 mln AZN olmuşdur ki, bu da ümumi kredit portfelinin 40%-ni təşkil etmişdir. Bu kreditlər 2-ci Mərhələyə aid edilmişdir və 31 dekabr 2018-ci il tarixinə həmin kreditlər üzrə 24,681 min AZN məbləğində ehtiyat tanınmışdır. Həmin kreditlər 2019-cu il ərzində ödənilmiş və müvafiq ehtiyat geri qaytarılmışdır.

Azərbaycan Respublikasının Mərkəzi Bankının normativlərinə uyğun olaraq kreditlər yalnız İdarə Heyətinin qərarı ilə və ya xüsusi hallarda, məhkəmə qərarı ilə silinə bilər.

Tələb olunan girovun məbləği və növü biznes tərəfdaşının kredit riskinin qiymətləndirilməsindən asılıdır. Girov növlərinin münasibliyi və girovların qiymətləndirilməsi müvafiq qaydalarla tənzimlənir.

Rəhbərlik girovun bazar dəyərində nəzarət edir, müvafiq razılaşmaya uyğun olaraq əlavə girov tələb edir və kreditin zərərliyi üzrə ehtiyatın münasibliyini nəzərdən keçirdiyi zaman əldə etdiyi girovun bazar dəyərində nəzarət edir.

Kreditlər üzrə təminatın alınması ilə bağlı Bankın siyasəti hesabat dövrü ərzində əhəmiyyətli dərəcədə dəyişməmiş və əvvəlki dövrdən etibarən Bankın saxladığı təminatın ümumi keyfiyyətində ciddi dəyişiklik olmamışdır.

31 dekabr 2019-cu il tarixinə müştərilərə verilmiş amortizasiya olunmuş dəyerdə ölçülən kreditlər üzrə təminat haqqında məlumat aşağıda göstərilir:

Min Azərbaycan manatı ilə	Korporativ kreditlər	Ümumi məqsədli istehlak kreditləri	İpoteka kreditləri	Mikro kreditlər	Cəmi
Daşınmaz əmlak	48,902	2,998	23,641	13,356	88,897
Digər tərəflərin zəmanəti ilə verilmiş kreditlər	54	4	-	20	78
Pul depozitləri	3,521	8,993	-	-	12,514
Sair aktivlər	8,543	5,868	-	2,109	16,520
Cəmi	61,020	17,863	23,641	15,485	118,009
Təminatlı kreditlər	907	85,920	-	15,634	102,461
Cəmi müştərilərə verilmiş amortizasiya olunmuş dəyerdə ölçülən kreditlər və avansların balans dəyəri (amortizasiya olunmuş dəyerdə ölçülən hər bir kredit kateqoriyası üzrə kredit riskini əks etdirən məbləğ)	61,927	103,783	23,641	31,119	220,470

9. Müştərilərə verilmiş kreditlər və avanslar (davamı)

31 dekabr 2018-ci il tarixinə müştərilərə verilmiş amortizasiya olunmuş dəyerdə ölçülən kreditlər üzrə təminat haqqında məlumat aşağıda göstərilir:

<i>Min Azərbaycan manatı ilə</i>	Korporativ kreditlər	Ümumi məqsədli istehlak kreditləri	İpoteka kreditləri	Mikro kreditlər	Cəmi
Daşınmaz əmlak	41,194	4,573	21,819	11,053	78,639
Digər tərəflərin zəmanəti ilə verilmiş kreditlər	-	49	-	8	57
Pul depozitləri	4,185	3,639	-	8	7,832
Sair aktivlər	97	4,385	-	1,993	6,475
Cəmi	45,476	12,646	21,819	13,062	93,003
Təminatlı kreditlər	84,164	41,279	-	7,820	133,263
Cəmi müştərilərə verilmiş amortizasiya olunmuş dəyerdə ölçülən kreditlər və avansların balans dəyəri (amortizasiya olunmuş dəyerdə ölçülən hər bir kredit kateqoriyası üzrə kredit riskini əks etdirən məbləğ)	129,640	53,925	21,819	20,882	226,266

Sair aktivlər əsasən avtomobil, avadanlıq və qiymətli metaldan ibarətdir. Yuxarıda qeyd olunan məlumatda kreditin və ya qoyulmuş girovun balans dəyəri (bunlardan hansı daha aşağı olarsa) göstərilmişdir; digər məlumatlar isə təminatlı kreditlərin tərkibində açıqlanmışdır. Kreditlərin balans dəyəri girov qoyulmuş aktivlərin likvidlik səviyyəsinə görə bölüşdürülmüşdür.

Aşağıdakı cədvəldə təminatın dəyərinin kreditlərin ümumi balans dəyərindən əhəmiyyətli dərəcədə artıq olmasına görə Bankın gözlənilən kredit zərərləri üzrə ehtiyat tanımadığı kreditlərin balans dəyəri haqqında məlumat təqdim edilir.

<i>Min Azərbaycan manatı ilə</i>	31 dekabr 2019	31 dekabr 2018
<i>Korporativ müştərilərə verilmiş kreditlər</i>		
Korporativ kreditlər	19,096	18,454
<i>Fiziki şəxslərə verilmiş kreditlər</i>		
Ümumi məqsədli istehlak kreditləri	5,168	6,372
İpoteka kreditləri	9,991	14,664
Mikro kreditlər	6,033	4,674
Cəmi müştərilərə verilmiş amortizasiya olunmuş dəyerdə ölçülən əhəmiyyətli dərəcədə artıq təminatlı kreditlər və avanslar	40,288	44,164

Təminat və kreditin keyfiyyətini artıran digər mexanizmlər vasitəsilə amortizasiya olunmuş dəyərle ölçülən dəyersizləşmiş maliyyə aktivləri üzrə kredit riskinin azalma səviyyəsi aşağıdakı aktivlər üçün təminatın dəyərini ayrıca açıqlamaqla göstərilir: (i) girov təminatı və kreditin keyfiyyətini artıran digər mexanizmlər aktivin balans dəyərinə bərabər və ya ondan artıq olan aktivlər ("dəyərindən artıq təminatlı aktivlər") və (ii) təminat və kreditin keyfiyyətini artıran digər mexanizmlər aktivin balans dəyərindən az olan aktivlər ("dəyərindən az təminatlı aktivlər").

9. Müştərilərə verilmiş kreditlər və avanslar (davamı)

31 dekabr 2019-cu il tarixinə dəyersizləşmiş aktivlər üzrə təminatın effekti aşağıda göstərilir.

	Dəyərindən artıq təminatlı aktivlər		Dəyərindən az təminatlı aktivlər	
	Aktivlərin balans dəyəri	Təminatın ədalətli dəyəri	Aktivlərin balans dəyəri	Təminatın ədalətli dəyəri
<i>Min Azərbaycan manatı ilə</i>				
Dəyersizləşmiş aktivlər:				
<i>Amortizasiya olunmuş dəyerdə korporativ müştərilərə verilmiş kreditlər</i>				
Korporativ kreditlər	55,416	192,701	6,511	5,650
<i>Amortizasiya olunmuş dəyerdə fiziki şəxslərə verilmiş kreditlər</i>				
Ümumi məqsədli istehlak kreditləri	14,533	55,472	89,250	3,378
İpoteka kreditləri	23,641	41,232	-	-
Mikro kreditlər	13,800	53,715	17,319	1,694
Cəmi	107,390	343,120	113,080	10,722

31 dekabr 2018-ci il tarixinə dəyersizləşmiş aktivlər üzrə təminatın effekti aşağıda göstərilir.

	Dəyərindən artıq təminatlı aktivlər		Dəyərindən az təminatlı aktivlər	
	Aktivlərin balans dəyəri	Təminatın ədalətli dəyəri	Aktivlərin balans dəyəri	Təminatın ədalətli dəyəri
<i>Min Azərbaycan manatı ilə</i>				
Dəyersizləşmiş aktivlər:				
<i>Amortizasiya olunmuş dəyerdə korporativ müştərilərə verilmiş kreditlər</i>				
Korporativ kreditlər	37,328	107,057	91,881	10,935
<i>Amortizasiya olunmuş dəyerdə fiziki şəxslərə verilmiş kreditlər</i>				
Ümumi məqsədli istehlak kreditləri	12,930	47,046	43,443	245
İpoteka kreditləri	22,725	33,525	-	-
Mikro kreditlər	12,094	41,211	11,036	1,485
Cəmi	85,077	228,839	146,360	12,665

10. Borc qiymətli kağızlara investisiyalar

<i>Min Azərbaycan manatı ilə</i>	2019	2018
FVOCI kateqoriyasına aid edilən borc qiymətli kağızlar	-	511
Amortizasiya olunmuş dəyərle ölçülən borc qiymətli kağızlar	46,503	2,402
Cəmi borc qiymətli kağızlara investisiyalar	46,503	2,913

10. Borc qiymətli kağızlara investisiyalar (davamı)

31 dekabr 2019-cu il tarixinə borc qiymətli kağızlara investisiyaların qiymətləndirmə kateqoriyaları və növləri üzrə təhlili aşağıdakı cədvəldə göstərilir:

<i>Mln Azərbaycan manatı ilə</i>	Amortizasiya olunmuş deyerlə ölçülən qiymətli kağızlar	Cəmi
Azərbaycanın dövlət istiqrazları	26,017	26,017
Korporativ istiqrazlar	20,700	20,700
31 dekabr 2019-cu il tarixinə cəmi borc qiymətli kağızlara investisiyalar (ümumi balans dəyəri)	46,717	46,717
Kredit zərərləri üzrə ehtiyat	(214)	(214)
31 dekabr 2019-cu il tarixinə cəmi borc qiymətli kağızlara investisiyalar (balans dəyəri)	46,503	46,503

31 dekabr 2018-ci il tarixinə borc qiymətli kağızlara investisiyaların qiymətləndirmə kateqoriyaları və növləri üzrə təhlili aşağıdakı cədvəldə göstərilir:

<i>Mln Azərbaycan manatı ilə</i>	FVOCI kateqoriyasına aid edilən qiymətli kağızlar	Amortizasiya olunmuş deyerlə ölçülən qiymətli kağızlar	Cəmi
Azərbaycanın dövlət istiqrazları	-	2,402	2,402
Korporativ istiqrazlar	511	-	511
31 dekabr 2018-ci il tarixinə cəmi borc qiymətli kağızlara investisiyalar (ədələtili dəyər və ya ümumi balans dəyəri)	511	2,402	2,913
Kredit zərərləri üzrə ehtiyat	-	-	-
31 dekabr 2018-ci il tarixinə cəmi borc qiymətli kağızlara investisiyalar (balans dəyəri)	511	2,402	2,913

(a) FVOCI kateqoriyasına aid edilən borc qiymətli kağızlara investisiyalar

Aşağıdakı cədvəldə 31 dekabr 2018-ci il tarixinə FVOCI kateqoriyasına aid edilən borc qiymətli qiymətli kağızlar ilə bağlı kredit riskinin təhlili göstərilir. Bu borc qiymətli kağızlar üçün gözlənilən kredit zərərləri üzrə ehtiyat kredit riski səviyyələri əsasında tanınır. Bank tərəfindən istifadə edilən kredit riskinin təsnifatı sistemi və ECL-in qiymətləndirilməsi yanaşması, o cümlədən FVOCI kateqoriyasına aid edilən borc qiymətli kağızlara tətbiq edilən defolt və SICR anlayışları haqqında məlumat üçün Qeyd 29-a baxın:

<i>Mln Azərbaycan manatı ilə</i>	1-ci Mərhele (12 aylıq ECL)	Cəmi
Korporativ istiqrazlar - Orta dərəcə	511	511
Cəmi amortizasiya olunmuş deyerlə qiymətləndirilən aktivlərin ümumi balans dəyəri	511	511
Balans dəyəri (ədələtili dəyər)	511	511

FVOCI kateqoriyasına aid edilən borc qiymətli kağızlar üçün təminat alınmır.

10. Borc qiymətli kağızlara investisiyalar (davamı)

FVOCI kateqoriyasına aid edilən borc qiymətli kağızların müddəti 31 dekabr 2018-ci il tarixindən sonrakı bir il ərzində başa çatmışdır. Bu qalıqlar üzrə gözlənilən kredit zərərlərinin məbləği əhəmiyyətli olmadığına görə Bank kredit zərərləri üzrə ehtiyat yaratmamışdır.

(b) Amortizasiya olunmuş dəyerdə ölçülən borc qiymətli kağızlara investisiyalar

Aşağıdakı cədvəldə kredit riski səviyyələri əsasında amortizasiya olunmuş dəyerdə ölçülən borc qiymətli kağızların kredit keyfiyyətinə görə təhlili, eləcə də ECL-in qiymətləndirilməsi məqsədilə onların üç mərhələ üzrə açıqlanması göstərilir. Bank tərəfindən istifadə edilən kredit riskinin təsnifatı sistemi və ECL-in qiymətləndirilməsi yanaşması, o cümlədən amortizasiya olunmuş dəyərle ölçülən borc qiymətli kağızlara tətbiq edilən defolt və SICR anlayışları haqqında məlumat üçün Qeyd 29-a baxın. 31 dekabr 2019-cu il tarixinə amortizasiya olunmuş dəyərle ölçülən borc qiymətli kağızların balans dəyəri, həmçinin bu aktivlər üzrə Bankın məruz qaldığı kredit riskinin maksimal dərəcəsini əks etdirir:

<i>Min Azərbaycan manatı ilə</i>	2-ci Mərhələ (SICR zamanı bütöv müddət üçün ECL)	Cəmi
Dövlət istiqrazları		
- Yüksək dərəcə	26,017	26,017
Ümumi balans dəyəri	26,017	26,017
Kredit zərərləri üzrə ehtiyat	(10)	(10)
Balans dəyəri	26,007	26,007
Korporativ istiqrazlar		
- Yüksək dərəcə	20,700	20,700
Ümumi balans dəyəri	20,700	20,700
Kredit zərərləri üzrə ehtiyat	(204)	(204)
Balans dəyəri	20,496	20,496

BMHS 9 mərhələlərin müəyyən olunması yanaşmasında praktiki istisnadan istifadə etməklə, defolt olmamış aktivləri 2-ci Mərhələyə təsnifləşdirməyə və mərhələləri müəyyən etməyə imkan verir. Bu səbəbdən maliyyə aktivləri 2-ci Mərhələyə (aktiv defolt olmamış kimi tanındıqda) və ya 3-cü Mərhələyə (defolt şərtləri yerinə yetirildikdə) təsnifləşdirilir və hər iki mərhələdə ehtiyat bütöv müddət üçün tanınır. Bank müəyyən olunmuş PD reytingləri üzrə gələcək təxmin edilən nəticələri artıq özündə əks etdirən Keçid Matrisindən istifadə edir. Kənar reytinglər və müvafiq PD cədvəli haqqında məlumat Qeyd 29-da göstərilir.

Aşağıdakı cədvəldə 31 dekabr 2018-ci il tarixinə amortizasiya olunmuş dəyerdə ölçülən borc qiymətli kağızların kredit keyfiyyətinə görə təhlili göstərilir.

<i>Min Azərbaycan manatı ilə</i>	2-ci Mərhələ (SICR zamanı bütöv müddət üçün ECL)	Cəmi
Dövlət istiqrazları		
- Yüksək dərəcə	2,402	2,402
Ümumi balans dəyəri	2,402	2,402
Balans dəyəri	2,402	2,402

31 dekabr 2019-cu il tarixinə amortizasiya olunmuş dəyerdə ölçülən borc qiymətli kağızlar üçün təminat alınmamışdır (2018: təminat alınmamışdır).

Azərbaycanın dövlət istiqrazları Azərbaycan manatı ilə emissiya olunur və dövlət zəmanəti ilə təmin edilir. 31 dekabr 2018-ci il tarixinə belə istiqrazlar üzrə gözlənilən kredit zərərlərinin məbləği əhəmiyyətli olmamışdır.

"Expressbank" ASC

31 dekabr 2019-cu il tarixinə maliyyə hesabatları üzrə qeydlər

11. Əmlak və avadanlıqlar

Əmlak və avadanlıqların hərəkəti aşağıdakı kimi olmuşdur:

<i>Min Azərbaycan manatı ilə</i>	Torpaq və binalar	Mebel və avadanlıqlar	Kompüter və ofis avadanlığı	Neqliyyat vasitələri	Digər əsas vəsaitlər	İcayəyə götürülmüş aktivlərin əsaslı təmiri	Tikilməkdə olan aktivlər	Cəmi
31 dekabr 2017-ci il tarixinə ilkin dəyər	444	10,687	7,726	1,032	517	7,289	1,227	28,922
Əlavələr	-	1,226	-	189	48	586	2,743	4,792
Yenidən qiymətləndirmənin effekti	-	-	-	22	-	-	-	22
Silinmələr	(347)	(279)	(167)	(158)	(64)	-	(331)	(1,346)
31 dekabr 2018-ci il	97	11,634	7,559	1,085	501	7,875	3,639	32,390
Əlavələr	-	412	551	54	26	184	38	1,265
Yenidən qiymətləndirmənin effekti	-	-	-	(46)	-	-	-	(46)
Silinmələr	-	(248)	(88)	(64)	(19)	(1,669)	(298)	(2,386)
Köçürmələr	-	(61)	-	-	-	61	-	-
Dəyersizləşmə	-	(28)	-	-	-	(70)	(59)	(157)
31 dekabr 2019-cu il	97	11,709	8,022	1,029	508	6,381	3,320	31,066
31 dekabr 2017-ci il tarixinə yığılmış köhnəlmə	(60)	(7,573)	(4,988)	-	(378)	(5,370)	-	(18,367)
Köhnəlmə xərci	(2)	(1,280)	(1,058)	(55)	(59)	(749)	-	(3,203)
Yenidən qiymətləndirmənin effekti	-	-	-	44	-	-	-	44
Silinmələr	62	252	151	11	57	-	-	533
31 dekabr 2018-ci il	-	(8,601)	(5,895)	-	(378)	(6,119)	-	(20,993)
Köhnəlmə xərci	-	(604)	(664)	(153)	(50)	(472)	-	(1,943)
Yenidən qiymətləndirmənin effekti	-	-	-	141	-	-	-	141
Silinmələr	-	205	65	11	19	1,502	-	1,802
31 dekabr 2019-cu il	-	(9,000)	(8,494)	(1)	(409)	(5,089)	-	(20,993)
Xalis balans dəyəri								
31 dekabr 2017-ci il	384	3,113	2,738	1,032	141	1,919	1,227	10,554
31 dekabr 2018-ci il	97	3,033	1,664	1,085	123	1,756	3,639	11,397
31 dekabr 2019-cu il	97	2,709	1,528	1,028	99	1,292	3,320	10,073

Neqliyyat vasitələrinin yenidən qiymətləndirilməsi

31 dekabr 2013-cü il tarixindən etibarən Bank neqliyyat vasitələrinin qiymətləndirilməsi üçün tətbiq etdiyi uçot siyasətini yenidən qiymətləndirmə modelinə dəyişdirmişdir.

Neqliyyat vasitələri ilkin dəyər modelilə qiymətləndirilmiş olsaydı, balans dəyəri aşağıdakı kimi olardı:

"Expressbank" ASC**31 dekabr 2019-cu il tarixinə maliyyə hesabatları üzrə qeydlər****11. Əmlak və avadanlıqlar (davamı)**

<i>Min Azərbaycan manatı ilə</i>	2019	2018
İlkin dəyər	1,260	1,287
Yığılmış amortizasiya	(543)	(395)
Xalls balans dəyəri	717	892

Neqliyyat vasitələrinin ədalətli dəyəri müqayisəli bazar yanaşmasından istifadə etməklə müəyyən edilmişdir. Bu yanaşmaya əsasən qiymətləndirmə obyektinin dəyəri analoji obyektin xüsusiyyəti, yeri və ya vəziyyətindəki fərq nəzərə alınmaqla bazar əməliyyat qiymətlərinə əsasən müəyyən edilir. 31 dekabr 2019-cu il tarixinə, yeni yenidən qiymətləndirmə tarixinə əmlakın ədalətli dəyəri akkreditasiyalı müstəqil qiymətləndirici "Real Prays" tərəfindən aparılmış qiymətləndirmələrə əsasən müəyyən edilmişdir.

Tam amortizasiya olunmuş əmlak və avadanlıqların ümumi balans dəyəri 6,299 min AZN (2018: 5,509 min AZN) təşkil edir.

12. Qeyri-maddi aktivlər

Qeyri-maddi aktivlərin hərəkəti aşağıdakı kimi olmuşdur:

<i>Min Azərbaycan manatı ilə</i>	Lisensiyalar	Kompüter proqramları	Cəmi
İlkin dəyər			
31 dekabr 2017-ci il	2,177	3,133	5,310
Əlavələr	396	856	1,252
31 dekabr 2018-ci il	2,573	3,989	6,562
Əlavələr	5	102	107
31 dekabr 2019-cu il	2,578	4,091	6,669
Yığılmış amortizasiya			
31 dekabr 2017-ci il	(429)	(1,583)	(2,012)
Amortizasiya xərci	(335)	(346)	(681)
31 dekabr 2018-ci il	(764)	(1,929)	(2,693)
Amortizasiya xərci	(306)	(404)	(710)
31 dekabr 2019-cu il	(1,070)	(2,333)	(3,403)
Xalls balans dəyəri			
31 dekabr 2017-ci il	1,748	1,550	3,298
31 dekabr 2018-ci il	1,809	2,060	3,869
31 dekabr 2019-cu il	1,508	1,758	3,266

13. İstifadə hüquqlu aktivlər və icarə öhdəlikləri

Bank ofis sahələri icarəyə götürür. İcarə müqavilələri adətən 1-7 il müddətinə bağlanır.

31 dekabr 2018-ci il tarixinə qədər əmlak və avadanlıqların icarəsi maliyyə və ya əməliyyat icarəsi kimi təsnifləşdirilmişdir. 1 yanvar 2019-cu il tarixindən etibarən icarə müqavilələri icarəyə götürülmüş aktivlərin Bankın istifadəsi üçün hazır olduğu tarixdən başlayaraq müvafiq öhdəliklə birlikdə istifadə hüquqlu aktivlər kimi tanınır.

İstifadə hüquqlu aktivlərin icarə predmeti olan aktivlərin növünə görə təhليلi aşağıda göstərilir:

<i>Min Azərbaycan manatı ilə</i>	Ofis sahəsi	Cəmi
1 yanvar 2019-cu il tarixinə balans dəyəri	5,398	5,398
Əlavələr	1,792	1,792
Amortizasiya xərci	(1,602)	(1,602)
Sair	12	12
31 dekabr 2019-cu il tarixinə balans dəyəri	5,600	5,600

İcarə öhdəlikləri üzrə faiz xərci 585 min AZN təşkil etmişdir.

Qısamüddətli icarələr və qısamüddətli icarə kimi göstərilməyən azdəyərli aktivlərin icarə xərcləri ümumi və inzibati xərclərin tərkibində qeydə alınmışdır:

<i>Min Azərbaycan manatı ilə</i>	2019
Qısamüddətli icarə xərcləri	180
Qısamüddətli icarə kimi göstərilməyən azdəyərli aktivlərin icarə xərcləri	698

2019-cu il ərzində icarə müqavilələri üzrə cəmi ödənişlər 1,414 min AZN təşkil etmişdir.

İcarə müqavilələrində icarəyə verənin icarə predmeti olan aktivləri ilə bağlı təminat hüququndan başqa heç bir xüsusi şərt nəzərdə tutulmur. İcarə predmeti olan aktivlər kreditlər üzrə təminat kimi istifadə edilə bilər.

Bankın bir sıra icarə müqavilələrində icarə müddətinin uzadılması və ləğv edilməsi hüquqların nəzərdə tutulur. Bu hüquqlar Bankın fəaliyyətində istifadə olunan aktivlərin idarə olunmasında əməliyyat çevikliyinin artırılması üçün tətbiq olunur. İcarə müddətinin ləğv edilməsi hüququ Bank və icarəyə verənlər tərəfindən, uzadılma hüququ isə yalnız Bank tərəfindən icra edilə bilər.

14. Mülkiyyətə keçmiş əmlak

31 dekabr 2019 və 2018-ci il tarixinə Bankın mülkiyyətinə keçmiş və satış üçün nəzərdə tutulan əmlakı müvafiq olaraq 569 min və 1,444 min AZN məbləğində on altı və qırx sekkiz mənşildən ibarət olmuşdur. 31 dekabr 2019 və 2018-ci il tarixinə Bankın mülkiyyətinə keçmiş əmlakın ədalətli dəyəri təxminən onun balans dəyərinə bərabər olmuşdur.

Bankın daxili siyasətinə uyğun olaraq, mülkiyyətə keçmiş əmlak adı qaydada satılmalıdır. Əmlakın satılmasından daxilolmalar kredit qalıqlarının azaldılması və ya ödənilməsi üçün istifadə edilir. Bank əksər hallarda mülkiyyətə keçmiş əmlakdan biznes məqsədləri üçün istifadə etmir.

15. Digər dəyersizləşmə və ehtiyatlar

Deyersizləşmə üzrə digər ehtiyatların hərəkəti aşağıdakı kimi olmuşdur:

	Verilmiş zəmanətlər	İstifadə olunmamış kreditlər ilə bağlı öhdəliklər	Mülkiyyətə keçmiş girov	Cəmi
<i>Min Azərbaycan manatı ilə</i>				
31 dekabr 2017	-	-	-	-
BMHS 9-a keçid	(562)	(107)	-	(669)
Ehtiyatın bərpası/(yaradılması)	127	(20)	(961)	(854)
Silinmələr	-	-	961	961
31 dekabr 2018	(435)	(127)	-	(562)
Ehtiyatın bərpası/(yaradılması)	205	82	(944)	(657)
Silinmələr	-	-	944	944
31 dekabr 2019	(230)	(45)	-	(275)

Zəmanətlər və istifadə olunmamış kreditlər ilə bağlı öhdəliklər üçün ehtiyatlar sair öhdəliklərin tərkibində göstərilir (Qeyd 16). Kreditlərlə bağlı öhdəliklər və kredit keyfiyyəti haqqında məlumat üçün Qeyd 22-yə baxın.

16. Sair aktivlər və öhdəliklər

Sair aktivlər aşağıdakılardan ibarətdir:

<i>Min Azərbaycan manatı ilə</i>	2019	2018
Sair maliyyə aktivləri		
Zəmanətlər və akkreditivlər üzrə hesablanmış alınacaq faiz	388	406
Pul köçürmələri üzrə hesablaşmalar	3,450	4,032
Hesablanmış alınacaq komissiyalar	121	61
	3,959	4,499
Sair qeyri-maliyyə aktivləri		
Əmlak və avadanlıqların alınması üçün avans ödənişləri	415	337
Mənfiyyət vergisindən başqa digər vergilər	82	366
Avans ödənişləri və digər debitor borclar	1,493	1,599
Təxirə salınmış xərclər	188	164
Digər	7	1
	2,185	2,467
Sair aktivlər	6,144	6,966
Sair öhdəliklərə aşağıdakılar daxildir:		
<i>Min Azərbaycan manatı ilə</i>	2019	2018
Sair maliyyə öhdəlikləri		
Ödənilməkdə olan məbləğlər	5,255	6,064
Hesablanmış xərclər	1,078	934
	6,333	6,998
Sair qeyri-maliyyə öhdəlikləri		
Digər verg öhdəlikləri	571	745
Təxirə salınmış gəlir	1,144	259
Verilmiş zəmanətlər və kreditlərlə bağlı öhdəliklər üzrə ehtiyat	275	562
	1,990	1,566
Sair öhdəliklər	8,323	8,564

16. Sair aktivlər və öhdəliklər (davamı)

Əmlak və avadanlıqların, eləcə də xidmətlərin alınması üçün verilmiş 957 min AZN (2018: 957 min AZN) məbləğində avanslar istisna olmaqla, yuxarıda qeyd olunan qeyri-maliyyə aktivlərinin hesabat tarixindən sonra altı ay və daha çox dövr ərzində qaytarılması gözlənilir.

Sair maliyyə aktivlərinin hər bir kateqoriyasının ədalətli dəyəri haqqında məlumat üçün Qeyd 30-a baxın. Əlaqəli tərəflərlə əməliyyatlar haqqında məlumat Qeyd 31-də açıqlanır.

17. Müştərilərə ödəniləcək vəsaitlər

Müştərilərə ödəniləcək vəsaitlərə aşağıdakılar daxildir:

<i>Min Azərbaycan manatı ilə</i>	2019	2018
Carl hesablar	66,119	137,649
Müddətli depozitlər	116,830	106,028
Müştərilərə ödəniləcək vəsaitlər	182,949	243,677

31 dekabr 2019-cu il tarixinə müddətli depozitlər illik faiz dərəcəsi 0% - 16.5% (2018: 0.01% - 16.5%), ödəmə müddəti isə 2022-ci ildə (2018: 2022-ci il) başa çatan müştərilərə ödəniləcək vəsaitlərdən ibarətdir.

31 dekabr 2019-cu il tarixinə Bankın 10 ən iri müştərisinə ödəniləcək vəsaitlərin cəmi 25,087 min AZN olmuşdur ki, bu da müştəri portfelinin 14%-ni təşkil etmişdir (2018: 118,168 min AZN və ya 41%).

Müddətli depozitlər fiziki şəxslərə verilmiş 107,871 min AZN (2018: 95,408 min AZN) məbləğində depozitlərdən ibarətdir. Azərbaycanın Mülki Məcəlləsinə uyğun olaraq Bank bu depozitləri emanətinin tələbi ilə qaytarmalıdır. Müddətli depozit emanətinin tələbi ilə vaxtından əvvəl ödənilərsə və müqavilə digər faiz dərəcəsinə nəzərdə tutmursa, bu depozit üzrə faiz tələb əsasında depozitlərə tətbiq edilən dərəcə ilə ödənilir.

Müştərilərə ödəniləcək vəsaitlərə aşağıdakı növ müştəri hesabları daxildir:

<i>Min Azərbaycan manatı ilə</i>	2019	2018
Fiziki şəxslər	143,715	119,206
Özəl müəssisələr	33,802	41,007
Dövlət və büdcə təşkilatları	599	80,701
Fərdi sahibkarlar	4,833	2,763
Müştərilərə ödəniləcək vəsaitlər	182,949	243,677

Müştəri hesablarının iqtisadi sektorlar üzrə bölgüsü aşağıdakı kimi olmuşdur:

<i>Min Azərbaycan manatı ilə</i>	2019	%	2018	%
Fiziki şəxslər	143,715	79	119,206	49
Ticarət və xidmət	18,285	10	8,139	3
Sığorta	8,641	5	11,257	5
Fərdi sahibkarlar	4,833	3	2,763	1
Nəqliyyat və rabitə	2,425	1	1,553	1
Energetika	1,825	1	84,128	35
Sənaye və istehsal	1,381	1	13,821	6
Digər	832	-	668	-
Kənd təsərrüfatı	507	-	1,920	1
İnşaat	505	-	222	-
Müştərilərə ödəniləcək vəsaitlər	182,949	100	243,677	100

Müştəri hesablarının hər bir kateqoriyasının ədalətli dəyəri haqqında məlumat üçün Qeyd 30-a baxın. Əlaqəli tərəflərlə əməliyyatlar haqqında məlumat Qeyd 31-də açıqlanır.

18. Kredit təşkilatlarına ödeniləcək vəsaitlər

Kredit təşkilatlarına ödeniləcək vəsaitlər aşağıdakılardan ibarət olmuşdur:

<i>Min Azərbaycan manatı ilə</i>	2019	2018
Carı hesablar	10	9
Müddətli depozitlər	3,400	3,651
Kredit təşkilatlarına ödeniləcək vəsaitlər	3,410	3,660

19. Sair borclar

<i>Min Azərbaycan manatı ilə</i>	2019	2018
<i>Amortizasiya olunmuş dəyerdə ölçülən sair borclar</i>		
Azərbaycan Respublikasının Mərkəzi Bankından cəlb edilmiş müddətli borclar	2,735	-
Azərbaycan Respublikası İpoteka və Kredit Zəmanət Fondundan cəlb edilmiş borclar	23,463	20,608
Kənd Təsərrüfatı Nazirliyi yanında Aqrar Kredit və İnkişaf Agentliyindən cəlb edilmiş borclar	2,355	116
Cəmi amortizasiya olunmuş dəyerdə ölçülən sair borclar	28,553	20,724
Cəmi sair borclar	28,553	20,724

2019-cu ilin noyabr ayında Bank Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 28 fevral 2020-ci il tarixli Fərmanına uyğun olaraq, Mərkəzi Bankdan 5 il müddətinə illik 0.1% faiz dərəcəsi ilə 3,525 min AZN məbləğində borc vəsaiti cəlb etmişdir. Dövlətdən bazar faiz dərəcəsindən aşağı faizlə cəlb edilmiş borclar BMHS 9-a uyğun olaraq tanınır və qiymətləndirilir. Bazar faiz dərəcəsindən aşağı faizlə cəlb edilmiş borclar üzrə gəlir BMHS 9-a əsasən müəyyən edilmiş kreditin balans dəyəri ilə BMS 20-yə uyğun olaraq belə kreditlərdən əldə olunan gəlir arasında fərq kimi tanınır.

790 min AZN məbləğində fərq (Qeyd 16) BMS 20-yə uyğun olaraq dövlət subsidiyası kimi tanınır.

31 dekabr 2019-cu il tarixinə Bank Azərbaycan Respublikası İpoteka və Kredit Zəmanət Fondundan 23,463 min AZN və 2,355 min AZN məbləğində borc vəsaiti cəlb etmişdir (2018: 20,608 min AZN və 116 min AZN). Bu borc vəsaitləri üzrə illik faiz dərəcəsi müvafiq olaraq 1%-4% və 2%-3.6% (2018: illik 1%-4% və 2%) təşkil edir, ödəmə müddəti isə 2049-cu ilin sentyabr və 2025-ci ilin yanvar ayında başa çatır.

Sair borcların ədalətli dəyəri haqqında məlumat üçün Qeyd 30-a baxın. Sair borcların faiz dərəcəsi üzrə təhlili Qeyd 29-da göstərilir.

20. Vergilər

Mənfeət vergisi xərci aşağıdakılardan ibarətdir:

<i>Min Azərbaycan manatı ilə</i>	2019	2018
Carl vergi xərci	(1,979)	-
Təxirə salınmış vergi gəliri/(xərci)		
– müvəqqəti fərqlərin yaranması və ləğv edilməsi	381	(701)
Çıxılacaq: sair məcmu gəlirlərdə tanınmış təxirə salınmış vergi	19	13
Mənfeət vergisi (xərci)/gəliri	(1,579)	(688)

İl ərzində sair məcmu gəlirlərə aid edilmiş maddələrlə bağlı təxirə salınmış vergi aşağıda təqdim edilir:

<i>Min Azərbaycan manatı ilə</i>	2019	2018
Nəqliyyat vasitələrinin yenidən qiymətləndirilməsi	19	13
Sair məcmu gəlirlərə aid edilmiş mənfeət vergisi	19	13

Azərbaycanda hüquqi şəxslər fərdi qaydada mənfeət vergisi bəyannamələrini təqdim etməlidirlər. 2019 və 2018-ci il üzrə mənfeət vergisi dərəcəsi 20% olmuşdur. Effektiv mənfeət vergisi dərəcəsi yerli qanunvericiliyə uyğun mənfeət vergisi dərəcəsinə fərqlənir.

Aşağıdakı cədvəldə yerli qanunvericilik əsasında mənfeət vergisi xərci faktiki xərclərlə üzləşdirilir:

<i>Min Azərbaycan manatı ilə</i>	2019	2018
Mənfeət vergisi xərcindən əvvəlki mənfeət/(zərər)	21,093	(16,045)
Yerli qanunvericiliyə uyğun mənfeət vergisi dərəcəsi	20%	20%
Yerli qanunvericiliyə uyğun dərəcə ilə hesablanmalı olan mənfeət vergisi (xərci)/gəliri	(4,219)	3,209
Gəlirdən çıxılmayan xərclərin vergi effekti	(901)	(318)
Keçmiş illərin vergi zərəri	-	(3,579)
Keçmiş illərin tanınmamış vergi zərərinin istifadəsi	3,541	-
Mənfeət vergisi (xərci)/gəliri	(1,579)	(688)

Bank əvvəlki illərdə maliyyə hesabatlarında tanınmamış 17,888 min AZN məbləğində keçmiş illərin vergi zərərinin 17,705 min AZN-lik hissəsini 2019-cu il ərzində istifadə etmişdir. Qalan məbləğin istifadə müddəti 31 dekabr 2023-cü ilin sonunda başa çatır.

"Expressbank" ASC

31 dekabr 2019-cu il tarixinə maliyyə hesabatları üzrə qeydlər

20. Vergilər (davamı)

31 dekabr tarixinə təxirə salınmış vergi aktiv və öhdəlikləri və onların müvafiq illərdə hərəkəti aşağıdakı kimi olmuşdur:

	Müvəqqəti fərqlərin yaranması və ləğv edilməsi			Müvəqqəti fərqlərin yaranması və ləğv edilməsi					
	31 dekabr 2017	Bölüşdürülməmiş mənfəətdə (BMHS 9-un tətbiqi)	Mənfəət və zərərdə	Səhr məcmu gəlirdə	31 dekabr 2018	1 yanvar 2019-cu il tarixinə BMHS 16-nın tətbiqinin effekti	Mənfəət və zərərdə	Səhr məcmu gəlirdə	31 dekabr 2019
<i>Min Azərbaycan manatı ilə</i>									
Vergi bazasını azaldan müvəqqəti fərqlərin vergi effekti									
Pul vəsaitləri və onların ekvivalentləri	335	-	77	-	412	-	(439)	-	(27)
İnvestisiya qiymətli kağızları							43		43
Səhr aktivləri	822	-	(101)	-	721	112	(627)		206
Əmlak və əvəzliliklər	525	-	328	(13)	840	-	624	(19)	1,445
Qeyri-maddi aktivlər	14	-	44	-	58	-	57	-	115
İcarə öhdəlikləri						968	14	-	982
Keçmiş illərin vergi zərəri	803	-	957	-	1,760		(1,760)	-	-
Təxirə salınmış vergi aktivləri/(öhdəlikləri)	2,499	-	1,305	(13)	3,791	1,080	(2,089)	(19)	2,764
Vergi bazasını artıran müvəqqəti fərqlərin vergi effekti									
Səhr öhdəlikləri	-	134	130	-	264	-	(881)	-	(617)
Müştərilərə verilmiş kreditlər və avanslar	(2,722)	790	(2,123)	-	(4,055)	-	3,410	-	(645)
İstifadə hüquqlu aktivlər	-	-	-	-	-	(1,080)	(41)	-	(1,121)
Təxirə salınmış vergi öhdəlikləri	(2,722)	924	(1,993)	-	(3,791)	(1,080)	2,488	-	(2,383)
Təxirə salınmış xalis vergi öhdəlikləri	(223)	924	(688)	(13)	-	-	400	(19)	381

21. Nizamnamə kapitalı

<i>Səhmlərin sayı istisna olmaqla, Azərbaycan manatı ilə</i>	Dövrliyyədə olan səhmlər	Adi səhmlər	Xəzine səhmləri	Cəmi
1 yanvar 2018-ci il tarixinə	372,282	137,257	-	137,257
31 dekabr 2018-ci il tarixinə	372,282	137,257	-	137,257
Alınmış xəzine səhmləri	(87,026)	-	(24,712)	(24,712)
31 dekabr 2019-cu il tarixinə	305,256	137,257	(24,712)	112,545

Səhmdarların 13 oktyabr 2015-ci il tarixində keçirilmiş ümumi yığıncağında qəbul edilmiş qərara uyğun olaraq, bölüşdürülməmiş mənfəətin kapitala yönəldilməsi nəticəsində təsdiqlənmiş nizamnamə kapitalı 122,444 min AZN-dən 137,257 min AZN-dək 14,813 min AZN artırılmışdır. Bunun nəticəsində bir səhmin dəyəri 328.90 AZN-dən 368.69 AZN-dək artmışdır. 2019-cu il ərzində Bank iki səhmdarından 67,026 ədəd səhmi geri satın almışdır. Bu əməliyyat nəticəsində nizamnamə kapitalı 24,712 min AZN azalmışdır. 31 dekabr 2019-cu il tarixinə buraxılmış və tam ödənilmiş adi səhmlərin sayı 305,256 ədəd (2018: 372,282 ədəd) olmuşdur.

Səhmdarlar Bankın nizamnamə kapitalına qoyuluşlarını AZN ilə etmiş və dividend və hər hansı kapital ödənişlərini AZN ilə almaq hüququna malikdirlər.

22. Təhhdüdlər və şərtli öhdəliklər

Hüquqlı məsələlər. Adı fealiyyəti zamanı Bank məhkəmə iddiaları və şikayətləri ilə üzleşir. Rəhbərlik hesab edir ki, belə iddia və ya şikayətlərdən irəli gələn öhdəlik (əgər olarsa) Bankın maliyyə vəziyyəti və ya gələcək əməliyyat nəticələrinə mühüm mənfi təsir göstərməyəcəkdir.

Vergilər. Azərbaycanın vergi, valyuta və gömrük qanunvericiliyi müxtəlif şərtlərə və tez-tez edilən dəyişikliklərə məruz qalır. Bundan əlavə, Bankın əməliyyatları və fealiyyətinə tətbiq edilən vergi qanunvericiliyinin vergi orqanları tərəfindən şərh edilməsi rəhbərliyin şərhli ilə üst-üstə düşməyə bilər. Azərbaycanda son zamanlar baş vermiş hadisələr göstərir ki, vergi orqanları qanunvericiliyin şərh edilməsi və vergi hesablamalarının yoxlanılmasında daha sərt mövqə tuta bilərlər. Nəticədə, vergi orqanları əməliyyat və fealiyyət növləri ilə bağlı əvvəl irəli sürmədikləri iddiaları irəli sürə bilərlər. Nəticə etibarlı ilə əlavə iri vergi, cərimə və faiz hesablanı bilər. Vergi yoxlamaları həmin yoxlamaların keçirildiyi il də daxil olmaqla vergi ödəyicisinin son üç təqvim ilindən çox olmayan fealiyyətini əhatə edə bilər.

Rəhbərlik hesab edir ki, 31 dekabr 2019-cu il tarixinə onun tərəfindən müvafiq qanunvericiliyin şərhli düzgündür və vergi, valyuta və gömrük qanunvericiliyi ilə bağlı Bankın mövqələri dəyişilməyəcəkdir.

Azərbaycan Respublikasının Mərkəzi Bankının prudensial normativlərinə riayət edilməsi

Azərbaycan Respublikasının Mərkəzi Bankı banklardan yerli standartlara uyğun olan maliyyə hesabatları əsasında hesablanmış müəyyən normativlərə riayət etməyi tələb edir. Rəhbərlik hesab edir ki, Bank 31 dekabr 2019-cu il tarixinə prudensial normativləri yerinə yetirmişdir (Qeyd 4).

31 dekabr 2018-ci il tarixinə əməliyyat icarəsi üzrə müqavilə öhdəlikləri. Bank icarəyə götürən qismində çıxış etdiyi hallarda, 31 dekabr 2018-ci il tarixinə ləğv edilmiş hüququ olmayan əməliyyat icarəsi müqavilələri üzrə gələcək minimal icarə ödənişləri aşağıdakı kimi olmuşdur:

<i>Mln Azərbaycan manatı ilə</i>	2018
1 ilə qədər	2,073
1 ildən 5 ilə qədər	399
Cəmi əməliyyat icarəsi öhdəlikləri	2,472

Kreditlərə bağlı öhdəliklər. Bu əsətlərin əsas məqsədi lazım olduqda müştəriləri vəsaitlərə təmin etməkdir. Zəmanətlər və rezervli akkreditivlər müştəri üçüncü tərəflər qarşısında öhdəliklərini yerinə yetirə bilmədikdə Bankın ödənişlər edəcəyi ilə bağlı geri çağırılmayan öhdəlikləri əks etdirir və kreditlər ilə eyni risk səviyyəsi daşıyır. Sənədli akkreditivlər və kommersiya akkreditivləri, Banka müəyyən edilmiş məbləğə qədər və xüsusi şərtlərlə tələb təqdim etmək hüququnu üçüncü tərəfə verən, Bankın müştəri adından üzərinə götürdüyü yazılı öhdəlik olaraq, aid olduqları malların çatdırılması və ya pul depozitləri ilə təmin edilir və beləliklə də birbaşa borca müqayisədə daha aşağı riskə məruz qoyur.

Kreditlərin təqdim edilməsi üzrə öhdəliklərə kreditlər, zəmanətlər və ya akkreditivlər formasında kreditlərin verilməsi üçün rəhbərlik tərəfindən təsdiqlənmiş məbləğlərin istifadə edilməyən hissəsi daxildir. Kreditlərin verilməsi üzrə öhdəliklər ilə əlaqədar Bank istifadə edilməmiş məbləğlərin istifadə edilməli olduğu halda, potensial olaraq istifadə edilməmiş öhdəliklərin ümumi məbləğinə bərabər məbləğdə zərərin yaranması riskinə məruz qalır. Lakin, kreditlərin verilməsi üzrə öhdəliklərin böyük hissəsi müştərilərin ödəmə qabiliyyəti ilə bağlı müəyyən tələblərə əməl etməsindən asılı olduğuna görə, ehtimal edilən zərərlərin məbləği istifadə edilməmiş öhdəliklərin ümumi məbləğindən azdır.

Adətən uzunmüddətli öhdəliklər qısamüddətli öhdəliklər ilə müqayisədə daha yüksək kredit riskinə məlik olduğu üçün Bank kreditlərə bağlı öhdəliklərin ödəmə müddətinə qədər qalan müddətə nəzarət edir.

22. Təhhdələr və şərtli öhdəliklər (davamı)

Kreditlərlə bağlı öhdəliklər aşağıdakı kimi olmuşdur:

<i>Min Azərbaycan manatı ilə</i>	2019	2018
Kreditlərlə bağlı öhdəliklər		
Buraxılmış zəmanətlər	9,801	12,120
İstifadə olunmamış kredit xətləri üzrə öhdəliklər	19,479	15,908
Cəmi kreditlərlə bağlı öhdəliklər	29,280	28,028
Çıxılın: kreditlərlə bağlı öhdəliklər üzrə ehtiyatlar (Qeyd 15)	(275)	(562)
Ehtiyat çıxılmaqla, cəmi kreditlərlə bağlı öhdəliklər	29,005	27,466

Sığorta. Bank hazırda səhvlərdən və ya təhriflərdən irəli gələn öhdəliklərlə əlaqədar sığorta təminatı almamışdır. Hazırda məsuliyyətin sığortalanması Azərbaycanda geniş yayılmışdır.

23. Falz gəlir və xərcləri

Falz gəlir və xərcləri aşağıdakılardan ibarətdir:

<i>Min Azərbaycan manatı ilə</i>	2019	2018
Effektiv faiz metodundan istifadə etməklə hesablanmış faiz gəliri		
Müştərilərə verilmiş kreditlər və avanslar	33,626	30,371
Amortizasiya olunmuş dəyərde ölçülən investisiya qiymətli kağızlar	1,646	189
Kredit təşkilatlarından alınacaq vəsaitlər	815	1,212
Banklara verilmiş kreditlər	93	40
FVOCI kateqoriyasına aid edilən investisiya qiymətli kağızlar	22	12
Cəmi faiz gəlirləri	36,202	31,824
Falz xərcləri		
Müştərilərə ödəniləcək vəsaitlər	(9,152)	(7,772)
Sair borclar	(779)	(496)
Kredit təşkilatlarına ödəniləcək vəsaitlər	(715)	(607)
Cəmi faiz xərcləri	(10,646)	(8,875)
Sair oxşar xərclər		
İcarə öhdəlikləri	(585)	-
Cəmi sair oxşar xərclər	(585)	-
Cəmi faiz və sair oxşar xərclər	(11,231)	(8,875)
Xalis faiz marjası	24,971	22,949

24. Xalis haqq və komissiya gəlirləri

Xalis haqq və komissiya gəlirləri aşağıdakılardan ibarətdir:

<i>Min Azərbaycan manatı ilə</i>	2019	2018
Haqq və komissiya gəlirləri		
Plastik kart əməliyyatları	5,300	3,470
Hesablaşma əməliyyatları	3,811	3,541
Kassa əməliyyatları	1,404	873
Zəmanətlər və akkreditivlər	352	549
Digər	1	-
Cəmi haqq və komissiya gəlirləri	10,868	8,433
Haqq və komissiya xərcləri		
Plastik kart əməliyyatları	(5,327)	(3,270)
Hesablaşma əməliyyatları	(512)	(520)
Kassa əməliyyatları	(8)	(34)
Digər	(146)	(33)
Cəmi haqq və komissiya xərcləri	(5,993)	(3,857)
Xalis haqq və komissiya gəlirləri	4,875	4,576

25. Sair gəlirlər

Sair gəlirlər aşağıdakılardan ibarətdir:

<i>Min Azərbaycan manatı ilə</i>	2019	2018
Dövlət subsidiyası	789	-
Əmlak və əvəzliliklərin satışından gəlir	97	68
Subcərə gəlirləri	35	33
Digər	43	5
Mastercard layihələrindən gəlir	-	259
Cəmi sair gəlirlər	964	365

26. Ümumi, inzibati və işçi heyəti ilə bağlı xərclər

İşçi heyəti ilə bağlı xərclər aşağıdakılardan ibarətdir:

<i>Min Azərbaycan manatı ilə</i>	2019	2018
Əmək haqqı və mükafatlar	(14,363)	(12,785)
Sosial sığorta xərcləri	(2,499)	(2,916)
Sair	(377)	(488)
İşçi heyəti ilə bağlı xərclər	(17,239)	(16,187)

26. Ümumi, inzibati və işçi heyəti ilə bağlı xərclər (davamı)

Ümumi və inzibati xərclər aşağıdakılardan ibarətdir:

<i>Min Azərbaycan manatı ilə</i>	2019	2018
Köhnəlmə və amortizasiya xərcləri	(4,255)	(3,884)
Program təminatı ilə bağlı xərclər	(1,753)	(1,690)
Marketinq və reklam xərcləri	(938)	(720)
Binadan istifadə və icarə xərcləri	(878)	(2,816)
Mühafizə xidməti ilə bağlı xərclər	(773)	(780)
Əmanətlərin sığortalanması haqqı	(715)	(470)
Mətbəə və ofis xərcləri	(705)	(588)
Təmir və texniki xidmət xərcləri	(655)	(964)
Rəblətə xərcləri	(594)	(551)
Sair xərclər	(492)	(94)
Hüquq və məsləhət xidmətləri üzrə xərclər	(481)	(646)
Üzvlük haqları	(332)	(408)
Əməliyyat vergisi üzrə xərclər	(255)	(32)
Ezamliyyə və əlaqəli xərclər	(252)	(358)
Əmlak və avadanlıqların silinməsi üzrə xərclər	(242)	-
Nəqliyyat vasitələrinin istismarı xərcləri	(163)	(180)
Əmlak və avadanlıqların dəyersizləşməsi xərcləri	(157)	-
Kommunal xərclər	(142)	(131)
Hərrac ilə bağlı xərclər	(14)	(39)
Peniya və cərimələr	-	(2)
Ümumi və inzibati xərclər	(13,796)	(14,353)

27. Səhm üzrə mənfəət/(zərər)

Səhm üzrə əsas mənfəət/(zərər) pay səhmləri istisna olmaqla, Bankın səhmdarlarının payına düşən mənfəət və ya zərər il ərzində dövrüdə olan adi səhmlərin orta sayına bölməklə hesablanır.

Bank potensial olaraq səhm üzrə mənfəətin azaldılması effektivə malik olan adi səhmlərə sahib deyil. Buna görə, səhm üzrə azaldılmış mənfəət səhm üzrə əsas mənfəətə bərabərdir. Səhm üzrə mənfəət aşağıdakı kimi hesablanır:

<i>Səhmlərin sayı istisna olmaqla, Azərbaycan manatı ilə</i>	2019	2018
İl üzrə adi səhmlərin səhmdarlarının payına düşən mənfəət/(zərər)	19,514	(16,733)
Dövrüdə olan adi səhmlərin orta çəkili sayı (min ədədlə)	345	372
Adi səhm üzrə əsas və azaldılmış mənfəət/(zərər) (bir səhm üzrə AZN ilə)	57	(45)

28. Səqmentlər üzrə təhlil

Səqment məlumatları maliyyə hesabatlarının istifadəçilərinə, onun həyata keçirdiyi biznes fəaliyyətinin xüsusiyyəti və maliyyə təsirini, həmçinin fəaliyyət göstərdiyi iqtisadi mühitə qiymətləndirmə imkanı verir. Bank səqment məlumatlarını "idareetmə yanaşmasına" uyğun olaraq hazırlayır. Bu yanaşma fəaliyyətlə bağlı qərar qəbul edən səlahiyyətli şəxs tərəfindən müntəzəm olaraq nəzərdən keçirilən təşkilatın komponentləri haqqında daxili hesabatlar əsasında səqmentlərin təqdim edilməsini tələb edir. Bu, biznes səqmentlər üzrə maliyyə nəticələrinin qiymətləndirilməsi və resursların səqmentlərə bölüşdürülməsi üçün əsas olan təşkilati struktura uyğundur. Bu məsələ BMHS 8 "Əməliyyat səqmentləri" və səqment hesabatları formasında xüsusi açıqlamalar tələb edən digər standartlar ilə tənzimlənir.

Resursların bölüşdürülməsi və səqment üzrə fəaliyyət nəticələrinin qiymətləndirilməsi məqsədilə fəaliyyətlə bağlı qərar qəbul edən səlahiyyətli şəxsə təqdim edilən məlumatlar göstərilmiş xidmət növlərinə yönəldilir. İdarəetmə məqsədləri üçün Bankın fəaliyyəti üç əməliyyat səqmenti üzərində qurulur:

28. Səqmentlər üzrə təhlil (davamı)

- Korporativ bankçılıq – müəssisələrin hesablaşma və cari hesabları üzrə xidmətlərin göstərilməsi, depozitlərin qəbul edilməsi, overdraft şəklində kredit vəsaitlərinin təqdim edilməsi, kreditlərin və digər maliyyələşdirmə vəsaitlərinin təqdim edilməsi, xarici valyuta və töməmə maliyyə alətləri üzrə əməliyyatların həyata keçirilməsi.
- Fərdi bankçılıq – fiziki şəxslərə bank xidmətlərinin göstərilməsi, fiziki şəxslər üçün cari hesabların açılması, əmanətlərin qəbulu, depozitlərin cəlb edilməsi, pərakəndə investisiya vasitələrinin təqdim edilməsi, kredit və debet kartların açılması, istehlak və ipoteka kreditlərinin verilməsi.
- Xəzinedarlıq – banklararası kreditlərin və borcların verilməsi, qiymətli kağızların ticarətli, valyuta xidmətləri və digər xəzine funksiyaları.

Rəhbərlik resursların bölüşdürülməsi və fəaliyyət nəticələrinin qiymətləndirilməsi haqqında qərarların qəbul edilməsi məqsədilə biznes bölmələrinin nəticələrini ayrıca olaraq izləyir. Səqmentin nəticələri əməliyyat mənfəəti və ya zərərinə əsasən qiymətləndirilir. Mənfəət vergisi də səqment əsasında idarə olunur və əməliyyat səqmentlərinə ayrılır. Əməliyyat səqmentləri arasında transfer qiymətləri üçüncü tərəflərlə əməliyyatlarla oxşar qaydada, müstəqil tərəflər arasında əməliyyatlar kimi həyata keçirilir.

31 dekabr 2019-cu il tarixində başa çatan il üzrə əməliyyat səqmentlərinə dair gəlir və mənfəət göstəriciləri aşağıda təqdim edilir:

<i>Min Azərbaycan manatı ilə</i>	Qeyd	Fərdi bankçılıq	Korporativ bankçılıq	Xəzine	Bölüşdürülməmiş	Cəmi
Faiz gəlirləri	23	17,227	16,495	2,480	-	36,202
Faiz xərcləri	23	(5,066)	(4,851)	(729)	-	(10,646)
Səhr oxşar xərclər	23	(310)	(197)	(13)	(65)	(585)
Xalis faiz gəlirləri		11,851	11,447	1,738	(65)	24,971
Kredit zərərləri üzrə ehtiyat	9	946	18,044	(214)	-	18,776
Kredit zərərləri üzrə ehtiyatdan sonra xalis faiz gəlirləri		12,797	29,491	1,524	(65)	43,747
Haqq və komissiya gəlirləri	24	8,222	2,846	-	-	10,868
Xarici valyuta ilə əməliyyatlar üzrə zərər çıxılmaqla gəlir		30	-	3,176	-	3,206
Xarici valyuta mövqeyinin yenidən qiymətləndirilməsi üzrə xalis gəlir		-	-	(7)	-	(7)
Səhr gəlirlər	25	891	57	3	13	964
Qeyri-faiz gəlirləri		9,143	2,703	3,172	13	15,031
Haqq və komissiya xərcləri	24	(5,361)	(479)	(153)	-	(5,993)
Ümumi, inzibati və işçi heyəti ilə bağlı xərclər	26	(16,805)	(10,346)	(660)	(3,224)	(31,035)
Digər dəyersizləşmə və ehtiyatlar	15	(31)	(626)	-	-	(657)
Qeyri-faiz xərcləri		(22,197)	(11,451)	(813)	(3,224)	(37,685)
Vergidən əvvəlki mənfəət/(zərər)		(257)	20,743	3,883	(3,276)	21,093
Mənfəət vergisi (xərci)/gəlir	20	19	(1,552)	(291)	245	(1,579)
İL ÜZRƏ MƏNFƏƏT/(ZƏRƏR)		(238)	19,191	3,592	(3,031)	19,514

28. Səqmentlər üzrə təhlil (davamı)

31 dekabr 2018-ci il tarixində başa çatan il üzrə əməliyyat səqmentlərinə dair gəlir və mənfəət göstəriciləri aşağıda təqdim edilir:

<i>Min Azərbaycan manatı ilə</i>	Qeyd	Fərdi bankçılıq	Korporativ bankçılıq	Xəzinə	Bölgüdürlü-məməli	Cəmi
Falzl gəlirləri	23	9,444	20,976	1,404	-	31,824
Falzl xərcəri	23	(2,634)	(5,849)	(392)	-	(8,875)
Xalıl falzl gəlirləri		6,810	15,127	1,012	-	22,949
Kredit zərərləri üzrə ehtiyat	9	(687)	(15,820)	-	-	(16,307)
Kredit zərərləri üzrə ehtiyatdan sonra xalıl falzl gəlirləri		6,123	(493)	1,012	-	6,642
Haqq və komissiya gəlirləri	24	6,309	2,124	-	-	8,433
Xarici valyuta ilə əməliyyatlar üzrə zərər çıxılmaqla gəlir		17	-	3,744	-	3,761
Xarici valyuta mövqeyinin yenidən qiymətləndirilməsi üzrə xalıl gəlir		-	-	5	-	5
Sair gəlirlər	25	404	(29)	(2)	(8)	365
Qeyri-falzl gəlirləri		6,730	2,095	3,747	(8)	12,564
Haqq və komissiya xərcəri	24	(3,363)	(428)	(66)	-	(3,857)
Ümumi, inzibati və işçi heyəti ilə bağlı xərcər	26	(16,560)	(10,176)	(648)	(3,156)	(30,540)
Digər dəyərşizləşmə və ehtiyatlar	15	(7)	(847)	-	-	(854)
Qeyri-falzl xərcəri		(19,930)	(11,451)	(714)	(3,156)	(35,251)
Vergidən əvvəlki mənfəət/(zərər)		(7,077)	(9,849)	4,045	(3,164)	(16,045)
Mənfəət vergisi (xərci)/gəliri	20	(303)	(422)	173	(136)	(688)
İL ÜZRƏ MƏNFƏƏT/(ZƏRƏR)		(7,380)	(10,271)	4,218	(3,300)	(16,733)

29. Risklərin idarə edilməsi

Giriş. Öz fəaliyyəti gedişində Bank müxtəlif risklərə məruz qalır və bunları daimi müəyyən etmə, ölçmə və müşahidə etmə prosesləri, kredit limitlərinin müəyyən edilməsi və digər daxili nəzarət tədbirləri vasitəsilə idarə edir. Risklərin idarə edilməsi Bankın möhkəmliyi və mənfəətliliyi üçün mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Bankın hər bir əməkdaşı öz vəzifələri daxilində risklərə görə məsuliyyət daşıyır. Bank kredit riski, likvidlik riski, bazar riski və əməliyyat risklərinə məruz qalır.

Müstəqil riskə nəzarət prosesinə mühitdə, texnologiyada və sənayedə dəyişikliklər kimi biznes riskləri daxil deyildir. Onlar Bankın strateji planlaşdırma prosesi vasitəsilə nəzarət altında saxlanılır.

Risklərin idarə olunması strukturu. İdarə Heyəti risklərin müəyyən edilməsi və nəzarət edilməsinə görə ümumi məsuliyyət daşıyır, lakin risklərin idarə olunması və izlənməsi üçün məsuliyyəti ayrıca müstəqil orqanlar daşıyır.

İdarə Heyəti.

İdarə Heyəti risklərin idarə olunmasında ümumi yanaşma, risk strategiyaları və prinsiplərinin təsdiq edilməsi üçün məsuliyyətlidir.

Rəhbərlik.

İdarə Heyəti Bankda ümumi risk prosesinə nəzarət etmək üçün məsuliyyət daşıyır.

29. Risklərin idarə edilməsi (davamı)

Aktiv və Passivlərin İdarə Edilməsi ("APİK") Komitəsi.

APİK Bankın maliyyə idarəçiliyinin bütün aspektləri ilə bağlı strategiya və aletlərin işlənilib hazırlanması və tətbiqi üçün məsuliyyət daşıyır.

Risk Komitəsi

Risk Komitəsi risk strategiyasının işlənilib hazırlanması və risk prinsipləri, konsepsiyası, siyasəti və limitlərinin tətbiqi üçün ümumi məsuliyyət daşıyır. Komitə fundamental audit məsələləri üçün məsuliyyətlidir və müvafiq risk qərarlarını idarə və nəzarət edir.

Risklərin idarə olunması

Risklərin idarə olunması departamenti müstəqil nəzarət prosesini təmin etmək məqsədilə risklə bağlı prosedurların tətbiqi və dəstəklənməsi üçün məsuliyyət daşıyır.

Bankın xəzinedarlığı

Bankın xəzinedarlığı Bank aktivlərinin və öhdəliklərinin idarə olunması, eləcə də ümumi maliyyə strukturu üçün məsuliyyət daşıyır. Bundan əlavə, xəzinedarlıq Bankın maliyyələşdirmə və likvidlik riskləri üçün məsuliyyət daşıyır.

Daxili Audit

Daxili audit funksiyası hər il Bankda risklərin idarə olunması proseslərinin audit yoxlamasını apararaq, həm prosedurların münasibliyini, həm də Bankın prosedurlara riayət etməsini yoxlayır. Daxili Audit bütün qiymətləndirmələrin nəticələrini rəhbərliklə müzakirə edir və nəticə və tövsiyələr haqqında Audit Komitəsinə hesabat verir.

Risklərin ölçülməsi və hesabat sistemləri

Bankın riskləri həm adi şəraitdə yaranması ehtimal edilən zərəri, həm də statistik modelər əsasında maksimal faktiki zərərlərin qiymətləndirilməsi olan gözlənilməyən zərərləri əks etdirən metoddan istifadə etməklə ölçülür. Modelər keçmiş təcrübədən əldə edilmiş və iqtisadi şəraitləri nəzərə almaqla düzəlişlər edilmiş ehtimallardan istifadə edir. Bundan əlavə, Bank baş verməsi ehtimal edilməyən fəvqəladə hadisələr baş verdiyi təqdirdə daha pis hadisələrin ssenari modelərini hazırlayır.

Risklərin monitorinqi və nəzarət edilməsi ilk öncə Bankın müəyyən etdiyi limitlərə əsaslanır. Belə limitlər Bankın biznes strategiyasını və bazar mühitini, eləcə də Bankın qəbul etmək istədiyi risk səviyyəsini əks etdirir və bu zaman əsas diqqət ayrı-ayrı sahələrə yetirilir. Bundan əlavə, Bank bütün risk və əməliyyat növləri üzrə məcmu risk həcmi ilə bağlı olaraq ümumi risk daşımaq qabiliyyətinə nəzarət edir və ölçür. Bütün fəaliyyət növləri üzrə əldə edilmiş məlumat risklərin təhlil və nəzarət edilməsi və tez aşkar olunması məqsədilə yoxlanılır və işlənir. Müntəzəm olaraq fəaliyyət sahəsi və müştəri riskləri kəşiyində risklər haqqında məlumat təqdim edilir.

Həddindən artıq risk konsentrasiyası

Bu tip risklərin yaranma səbəbləri, biznes tərəfdaşlarının eyni və ya oxşar iş fəaliyyəti ilə məşğul olmasından, iş növünün eyni coğrafi regionda yer almasından, eyni iqtisadi xüsusiyyətlərə malik olan, iqtisadi və siyasi şərtlərdən asılı olan və bu səbəbdən müqavilələrdə göstərilmiş şərtlərin pozulma ehtimalını artıran risklər nəzərdə tutulur. Bankın artan fəaliyyətinin xüsusi coğrafi yerlərdə və fəaliyyət sahələrində konsentrasiyası nisbi həssaslığın yaranmasına səbəb ola bilər.

Həddindən artıq risk konsentrasiyasının təsiri altına düşməmək üçün, Bank daxili prosedurlarında müxtəlif xüsusiyyətlərə malik olan portfəllərin idarə edilməsi qaydaları ilə təmin olunur. Müəyyən edilmiş risk konsentrasiyası müvafiq qaydada nəzarət və idarə olunur.

Kredit riski. Kredit riski – Bankın sifarişçiləri, müştəriləri və ya biznes tərəfdaşları müqavilə öhdəliklərini yerinə yetirmədikləri üçün Bankın zərər çəkməsi riskidir. Bank kredit riskini ayrı-ayrı biznes tərəfdaşları və coğrafi və sənaye konsentrasiyaları üzrə Bankın qəbul etməyə hazır olduğu riskin həcmi üzrə limitləri müəyyən etməklə və həmin limitlərə riayət edilməni monitorinq etməklə idarə edir və nəzarət altında saxlayır.

Bank kredit keyfiyyətinin yoxlanılması prosesini təsis etmişdir ki, girovun müntəzəm qaydada yenidən baxılması da daxil olmaqla biznes tərəfdaşlarının krediti ödəmək qabiliyyətlərində mümkün dəyişikliklərin tez müəyyən edilməsi təmin edilsin. Biznes tərəfdaşları üzrə limitlər hər bir biznes tərəfdaşına risk reytingi verən kredit riskinin təsnifləşdirilməsi sistemindən istifadə etməklə müəyyən edilir. Kredit keyfiyyətinin müntəzəm qaydada yenidən baxılması prosesi Banka məruz qaldığı risklər nəticəsində potensial zərərli qiymətləndirmək və lazımi tədbirləri görmək imkanını yaradır. Kredit risklərini azaltmaq məqsədilə Bank fəal şəkildə girovdan istifadə edir.

29. Risklərin idare edilməsi (davamı)

Kreditlərlə bağlı öhdəliklər riski. Bankın müştərilərə verdiyi zəmanətlər əsasında Bank tərəfindən onların adından ödənişlər aparmaq zərurəti yaranabilir. Müştərilər bu ödənişləri Banka akkreditivin şərtləri əsasında qaytarırlar. Onlar Bankı kredit risklərinə oxşar risklərə məruz qoyur, bunlar da eyni nəzarət prosesləri və qaydaları ilə azaldılır. Maliyyə vəziyyəti haqqında hesabatın komponentləri üçün kredit riskinin maksimal həcmi daha yaxşı onların balans dəyərləri ilə əks etdirilir.

Maliyyə alətləri ədalətli dəyərle qeydə alınanda yuxarıda göstərilən məbləğlər dəyərin dəyişməsi nəticəsində gələcəkdə yaranabilən maksimal riskin həcmi deyil, cari kredit riskinin həcmi əks etdirir. Maliyyə alətlərinin hər bir sinfi üzrə kredit riskinin maksimal həcmi haqqında daha ətraflı məlumat xüsusi qeydlərdə açıqlanır.

Gözlənilən kredit zərərlərinin (ECL) qiymətləndirilməsi. ECL gələcək pul axınlarındakı azalmaların ehtimal ilə ölçülmüş cari dəyərinin qiymətləndirilməsidir (yeni, müəyyən müddət ərzində çəki qismində müvafiq defolt riskləri istifadə olunmaqla kredit zərərlərinin orta çəkisidir). ECL-in qiymətləndirilməsi obyektivdir və gələcəkdə makroiqtisadi vəziyyətin inkişafı üzrə gözlənilən defolt riskinin uyğunlaşdırılması yolu ilə müəyyən edilir. ECL-in qiymətləndirilməsi Bank tərəfindən istifadə olunan dörd parametrdən əsaslıda həyata keçirilir: defolt ehtimalı ("PD"), defolta məruz qalan dəyər ("EAD"), defolt baş verəcəyi halda itirilməsi gözlənilən məbləğ ("LGD") və diskont dərəcəsi ("DR").

Maliyyə zəmanətləri və kreditlərin verilməsi ilə bağlı öhdəliklər üzrə ECL-in qiymətləndirilməsi balans riskləri üçün yuxarıda qeyd edilən eyni mərhələləri əks etdirir və EAD-nin hesablanması hissəsində fərqlənir. EAD kreditə konvertasiya əmsalı ("CCF") və gələcək əməliyyatlar ("E") üzrə müqavilə öhdəliyindən ibarətdir. Korporativ müştərilər üçün açılan, lakin istifadə edilməyən kredit xətləri, fiziki şəxslərə verilmiş kredit kartları və maliyyə zəmanətləri üçün CCF defolt zamanı borcların statistik təhlili əsasında müəyyən edilir. Overdraftlar üçün CCF kredit limitlərinin müştərilər tərəfindən istənilən zaman istifadə edilə bilməsinə görə 100% müəyyən edilir.

Defolt anlayışı. Aşağıdakı halda Bank defolt vəziyyətinin yarandığını hesab edir.

- Kreditin ödənişi nəzərdə tutulan vaxtda müəyyən zaman anında 90 gündən artıq gecikdirildikdə.
- Kredit nəzərdə tutulan tarixədək 6 aydan az müddət ərzində restrukturizasiya edildikdə və 31-190 gün gecikdirildikdə.

Gözlənilən kredit zərərləri maliyyə alətinin *bütöv müddəti* üzrə modeləşdirilir. *Bütöv müddət* borc alətlərinin bitmə tarixində qalan müddət ərzində gözlənilən hər hansı qabaqcadan ödənişlər nəzərə alınmaqla müəyyənəşdirilir. Kreditlərin verilməsi üzrə öhdəliklər və maliyyə zəmanəti müqavilələri üçün bu, Bankın kredit vermək üçün cari müqavilə öhdəliyinə malik olduğu müddət ərzində müqavilə ilə müəyyən edilmiş müddətdir. Müqavilədə nəzərdə tutulan ödəmə müddəti əsasında bütöv müddət üzrə potensial zərərlərin müəyyən edilməsi prinsipinə istisna olaraq fiziki şəxslərə verilmiş kredit kartları üzrə bütöv müddət üçün potensial zərərlər kredit kartları üzrə müqavilələrin gözlənilən müddəti və daxili statistikaya əsaslanan dövr ərzində müəyyən edilir və orta hesabla 3-5 il təşkil edir.

"*Bütöv müddət üzrə ECL*" modelində maliyyə alətinin qalan müddəti ərzində bütün mümkün defolt hadisələrinin baş verməsi nəticəsində yaranan zərərlər qiymətləndirilir. "*12 aylıq ECL*" modeli hesabat dövründən sonra 12 ay ərzində və ya bitmə tarixinə bir ildən az qalmış maliyyə alətinin qalan müddəti ərzində hesablanır və bitmə tarixində qalan müddət üzrə gözlənilən kredit zərərlərinin bir hissəsini təşkil edir.

ECL-in qiymətləndirilməsi üçün Bank üç yanaşma tətbiq edir: (i) fərdi qaydada qiymətləndirmə; (ii) portfel əsasında qiymətləndirmə: eyni kredit riski reytingləri və eyni kredit portfel qəşmentləri üçün ECL-in hesablanması prosesində eyni kredit riski parametrləri (məsələn, PD, LGD) tətbiq edilir; və (iii) xarici reytinglər əsasında qiymətləndirmə.

Hazırkı maliyyə hesabatlarında tanınmış ECL səviyyəsi ilkin tanınmadan sonra borcalanın kredit riskinin əhəmiyyətli dərəcədə dəyişməsindən asılıdır. Bu yanaşma gözlənilən kredit zərərlərinin qiymətləndirilməsi üçün üç mərhələli modelə əsaslanır. 1-ci Mərhələ - ilkin tanınma zamanı dəyersizləşməmiş və həmin vaxtdan kredit riski əhəmiyyətli dərəcədə artmamış maliyyə aktivləri üzrə 12 aylıq ECL əsasında dəyersizləşmə ehtiyatı tanınır.

İlkin tanınma vaxtından etibarən kredit riski əhəmiyyətli dərəcədə artmış, lakin hələ dəyersizləşməmiş maliyyə aləti 2-ci Mərhələyə köçürülür və dəyersizləşmə ehtiyatı bütöv müddət üçün gözlənilən kredit zərərləri əsasında tanınır. Maliyyə aləti dəyersizləşdikdə 3-cü Mərhələyə köçürülür və dəyersizləşmə ehtiyatı bütöv müddət üçün gözlənilən kredit zərərləri əsasında tanınır. Aktivin 3-cü Mərhələyə köçürülməsi nəticəsində Bank faiz gəlirini ümumi balans dəyəri əsasında tanımağı dayandırır və faiz gəlirini hesablayarkən gözlənilən kredit zərərləri çıxılmaqla, balans dəyərinə aktivin effektiv faiz dərəcəsini tətbiq edir.

29. Risklərin idarə edilməsi (davamı)

Kredit riskinin əhəmiyyətli dərəcədə artması meyarı artıq yerinə yetirilmədikdə, maliyyə aləti 1-ci Mərhələyə geri köçürülür. Əgər maliyyə aktivləri kredit riskinin əhəmiyyətli artması nəticəsində 2-ci Mərhələyə köçürülmüşdürsə, Bank həmin kredit riskinin aktuallığının saxlanması və ya dəyişməsindən əmin olmaq üçün ona nəzarət edir.

Defolt vəziyyətindən qayıtma defolt zamanı ona səbəb olmuş hadisələrin başa çatmasından asılıdır. Bu zaman iki ssenari müşahidə oluna bilər:

- 90 gündən artıq vaxtı keçmiş maliyyə aktivinin gecikmə müddəti 30 günə çatdıqda, bu artıq defolt hesab edilmir;
- digər defolt hadisələrinin təsir etdiyi vaxtı keçmiş maliyyə aktivləri ardıcıl olaraq 6 ay ərzində hər hansı defolt meyarına cavab verəndikdə, defolt statusundan çıxır;

Bu məntiq gecikmənin aradan qaldırılmasından sonrakı dövrdə maliyyə aktivinin defolt vəziyyətinə yenidən qayıtması ehtimalına əsasən aparılan təhlil nəticəsində müəyyən edilir.

Maliyyə aktivlərinin mərhələlər üzrə təsnifatı. Hazırkı maliyyə hesabatlarında tanınmış ECL səviyyəsi maliyyə aktivinin üç mərhələli model üzrə hansı mərhələyə təsnifləşdirilməsindən asılıdır. 1-ci Mərhələdə - ilkin tanınma zamanı dəyersizləşməmiş və həmin vaxtdan kredit riski əhəmiyyətli dərəcədə artmamış maliyyə aktivləri üzrə 12 aylıq ECL əsasında dəyersizləşmə ehtiyatı tanınır. İkinci tanınma vaxtından etibarən kredit riski əhəmiyyətli dərəcədə artmış, lakin hələ dəyersizləşməmiş maliyyə aləti 2-ci Mərhələyə köçürülür və dəyersizləşmə ehtiyatı bütöv müddət üçün gözlənilən kredit zərərləri əsasında tanınır. Maliyyə aləti dəyersizləşdikdə 3-cü Mərhələyə köçürülür və dəyersizləşmə ehtiyatı bütöv müddət üçün gözlənilən kredit zərərləri əsasında tanınır. Aktivin 3-cü Mərhələyə köçürülməsi nəticəsində Bank faiz gəlirini ümumi balans dəyəri əsasında tanımağı dayandırır və faiz gəlirini hesablayarkən gözlənilən kredit zərərləri çıxılmaqla, balans dəyərinə aktivin nominal faiz dərəcəsini tətbiq edir.

Kredit riskinin əhəmiyyətli dərəcədə artması. İkinci tanınma vaxtından etibarən kredit riskində əhəmiyyətli dərəcədə artmağa olub-olmamasının qiymətləndirilməsi bütün portfel üzrə aparılır (2-ci Mərhələ). 2-ci Mərhələni müəyyən etmək üçün istifadə edilən meyarların uyğunluğu Bankın Risklərin İdarə Edilməsi Departamenti tərəfindən mütəmadi olaraq nəzərdən keçirilir və təhlil edilir. Maliyyə aktivlərinin ödənişi 30 gündən artıq gecikdirildiyi halda, ilkin tanınma vaxtından kredit riskinin əhəmiyyətli dərəcədə artması fərziyyəsi təkbiz edilmir.

Aşağıdakı keyfiyyət, kəmiyyət və ya məhdudlaşdırıcı meyarlardan bir və ya bir neçəsi baş verdiyi təqdirdə, Bank maliyyə alətinin 2-ci Mərhələyə aid olduğunu hesab edir:

- ödəniş 31-90 gün gecikdirildikdə;
- restrukturizasiya edilmiş kreditlər üzrə ödəniş 11-30 gün gecikdirildikdə;
- Loqistik modelə əsaslanan defolt ehtimalı əvvəlki hesabat dövrü ilə müqayisədə yarım standart kənarlaşma ilə artdıqda ($PD \cdot (1-PD)$ -ün kvadrat kökü));
- Loqistik modelə əsaslanan defolt ehtimalı 30%-dən yuxarı olduqda;
- Kənar reyting B3-dən aşağı olduqda;
- Kənar reyting bir pillə endikdə;
- Müştərinin maliyyə vəziyyətinin pisləşməsi ilə bağlı rəhbərlik tərəfindən hər hansı digər məlumat təqdim edildikdə.

Kredit riskinin əhəmiyyətli dərəcədə artması meyarı artıq yerinə yetirilmədikdə, maliyyə aləti 1-ci Mərhələyə geri köçürülür. Maliyyə aktivləri keyfiyyət göstəricisi əsasında 2-ci Mərhələyə köçürüldüyü halda, Bank həmin göstəricinin saxlanması və ya dəyişdirilməsindən əmin olmaq üçün ona nəzarət edir.

Defolt ehtimalı (PD). PD müəyyən müddət ərzində defoltun baş vermə ehtimalının qiymətləndirilməsidir. Hər bir maliyyə aktivləri üzrə hesablanmış bütöv müddət üçün PD əyrisi portfelin müddətindən, reytingindən və seqmentindən asılıdır. 12-aylıq defolt ehtimalı bütöv müddət üçün PD əyrisinin bir hissəsi kimi hesablanır. ECL-in hesablanması üçün iki növ defolt ehtimalından istifadə edilir: 12 aylıq və bütöv müddət üçün defolt ehtimalı. 12 aylıq defolt ehtimalının qiymətləndirilməsi əvvəlki dövrlər üzrə defolt haqqında mövcud olan ən son məlumatlara əsaslanır və zərurət yarıdıqda, dəstəklənən proqnoz məlumatları da nəzərə alınır. Bütöv müddət üçün defolt ehtimalı maliyyə alətinin qalan müddəti ərzində defoltun baş vermə ehtimalının qiymətləndirilməsini əks etdirir və maliyyə alətinin bütün müddəti ərzində 12 aylıq defolt ehtimalının məbləğinə bərabərdir. Bütöv müddət üzrə defolt ehtimalının hesablanması üçün Bank seqmentdən və kreditin növündən asılı olaraq aşağıda göstərilən müxtəlif statistik yanaşmalardan istifadə edir:

29. Risklərin idarə edilməsi (davamı)

Korporativ kreditlər üzrə defolt ehtimalı nəzərdə tutulan tarixin daxil olduğu il ərzində defolt olmuş müştərilərin nisbəti kimi qrup şəklində müəyyən edilir. Defolt miqyası müştəri bazasına görə müəyyən edilmişdir. Bank loqit model ilə transformasiya edilmiş defolt dərəcələrini defolt səviyyəsinin müddətli ərzində makroiqtisadi dəyişənlərin artım tempi üzərindən xətti rəqressiya edir. Dəyişənlərin seçimi üçün BIC (Bayes Məlumat Meyarı) və əlavə olaraq BIC meyarı ilə birlikdə Lasso LARS rəqressiyası istifadə edilir.

Ümumi məqsədli istehlak kreditləri üzrə defolt ehtimalı istehlakçı xüsusiyyətləri, davranış dəyişənləri və makroiqtisadi dəyişənlər kimi ilkin məlumatlardan istifadə etməklə loqistik rəqressiya metodu ilə modeləşdirilmişdir. Modeləşdirmə üçün yalnız 31 dekabr 2014-cü il tarixindən 30 sentyabr 2018-ci il tarixinə qədər olan rüblük dövrlər seçilmişdir. Həmin tarixlərə silinməmiş və qüvvədə olan kreditlər növbəti il ərzində defolta görə yoxlanılmışdır. Defolt hadisəsi onun baş verdiyi andan 3 ay sonra müşahidə edildiyinə görə 1 ilin defolt səviyyəsini yoxlamaq üçün bu müddət 1 il 3 aya qədər uzadılmışdır. Model başa çatdırıldıqdan sonra onun əsasında (ancaq modeləşdirmə üçün seçilmiş nümunə deyil) tam nümunə üçün defolt ehtimalı hesablanmış və polinomial rəqressiyadan istifadə edərək faktiki defolt dərəcələrinə qədər kalibrasiya edilmişdir.

İpoteka kreditləri üzrə defolt ehtimalı vintaj təhlili əsasında müəyyən edilir və bu zaman Bank müəyyən vaxt keçdikdən sonra müvafiq ay üzrə kreditlərin məcmu defolt dərəcəsini hesablayır. İpoteka kreditləri üzrə defolt ehtimalı kreditin yarandığı tarixdən sonrakı müddət və makroiqtisadi dəyişənlər kimi ilkin məlumatlardan istifadə edərək xətti rəqressiya üsulu ilə modeləşdirilir.

Mikro kreditlər üzrə defolt ehtimalı nəzərdə tutulan tarixin daxil olduğu il ərzində defolt olmuş kreditlərin nisbəti kimi qrup şəklində müəyyən edilir. Defolt miqyası kreditlərə görə müəyyən edilmişdir. 1-ci və 2-ci Mərhələlərə aid olan aktivlər modeləşdirmə məqsədləri üçün ayrılır. Bank loqit modeli ilə transformasiya edilmiş defolt dərəcələrini defolt səviyyəsinin müddətli ərzində makroiqtisadi dəyişənlərin artım tempi üzərindən xətti rəqressiya edir. Dəyişənlərin seçimi üçün BIC (Bayes Məlumat Meyarı) və əlavə olaraq BIC meyarı ilə birlikdə Lasso LARS rəqressiyası istifadə edilir.

Daxili reytinglər. PD modellərin hazırlanması məqsədilə hər bir maliyyə aktivli üzrə risk profilinin fərqləndirilməsi üçün sadələşdirilmiş davranış qiymətləndirmə modelləri hazırlanmış və təkmilləşdirilmişdir.

Kredit riskinin təsnifatı portfel riskləri üzrə daxili proseslərin qiymətləndirilməsi və idarə edilməsi üçün banklar tərəfindən geniş istifadə edilən vasitədir. Kredit riskinin təsnifatı ümumilikdə müəyyən zaman anında mövcud olan məlumata əsasən gələcəkdə baş verməsi ehtimal olunan hadisənin proqnozlaşdırılması üçün müəyyən edilmiş statistik metoddur. Bu, xüsusilə banklara kredit almaq üçün müraciət edən müştərinin (müraciətin qiymətləndirilməsi modeli) və ya portfelde artıq mövcud olan müştərinin defolt ehtimalını qiymətləndirməyə imkan yaradır (davranış qiymətləndirmə modeli).

Keçmiş ödəmə davranışının gələcək üçün effektiv göstərici olması kredit riskinin təsnifatı modelinin işlənilməsi üçün əsas fərziyyə hesab edilir və beləliklə, həmin modellər keçmiş məlumatlara əsasən hazırlanmışdır. Xüsusilə, davranış modellərinin hazırlanması zamanı əvvəlki defolt vəziyyəti, kreditlərin əvvəlki istifadəsi, əvvəlki ödənişlər və ya ödənişlərin toplanmasına dair məlumatlardan istifadə edilir. Praktikada, kredit riskinin təsnifatı nəticələri əlaqəli atributlar və çəki əmsalları ilə birlikdə yüksək proqnozlu məlumatların xüsusiyyətlərini özündə əks etdirir. Ümumi reyting hər bir xüsusiyyət üzrə ümumi göstəricilərdən formalaşır.

Kredit riskinin təsnifatı göstəricilərinə əsaslanan reytinglər oxşar risk profilili maliyyə aktivlərini əks etdirir. Bu səbəbdən, defolt ehtimalları Bankın ümumi mənsəli riskləri (seqment və reytinglər üzrə) əsasında hesablanır.

Kənar reytinglər. Kontragentlərə kənar reytinglər S&P, Moody's və Fitch kimi müstəqil beynəlxalq reyting agentlikləri tərəfindən təyin edilir. Bu reytinglər ictimaiyyətə açıqdır. Həmin reytinglər və müvafiq PD intervalları aşağıdakı maliyyə alətlərinə tətbiq edilir: ARMB-dən alınacaq vəsaitlər, müxtəlif hesablar üzrə qalıqlar, o cümlədən overnait depozitlər və müddətli depozitlər, borc qiymətli kağızlara investisiyalar.

Vahid şkalə üzrə ödəmə qabiliyyəti dərəcələri	Kənar beynəlxalq reyting agentliklərinin müvafiq reytingləri (Moody's)	Müvafiq PD intervalı
Ən yüksək dərəcə	Reytingi Aaa dan Ba1 dek	0,01% - 0,5%
Yüksək dərəcə	Reytingi Ba2 den B1 dek	0,51% - 3%
Orta dərəcə	Reytingi B2, B3	3% - 10%
Xüsusi monitorinq tələb edir	Reytingi Caa1+ den Ca- dek	10% - 99,9%
Defolt	Reytingi C	100%

29. Risklərin idarə edilməsi (davamı)

Vahid şkala üzrə kredit riskinin hər bir səviyyəsi üçün müəyyən ödəmə qabiliyyəti dərəcələri təyin olunur:

- *Ən yüksək dərəcə* – aşağı kredit riski olan yüksək keyfiyyətli aktivlər;
- *Yüksək dərəcə* – orta kredit riski olan kifayət qədər keyfiyyətli aktivlər;
- *Orta dərəcə* – qənaətbəxş kredit riski olan orta keyfiyyətli aktivlər;
- *Xüsusi monitorinq tələb edir* – daha ətraflı monitorinq və bərpəedici idarəetmə tələb edən kreditləşdirmə mexanizmləri; və
- *Defolt* – defolt hadisəsi baş vermiş kreditləşdirmə mexanizmləri.

Defolt baş verəcəyi halda itirilməsi gözlənilən məbləğ (LGD). LGD defolt baş verdiyi zaman yaranan zərərin qiymətləndirilməsidir. Bu, müqavilə üzrə ödənilməli gələcək pul axınları ilə borcalanın əldə etməsi gözlənilən pul axınları arasındakı fərqi əsaslandır. Gözlənilən zərərlər hesabat dövrünün sonunda cari dəyərə diskontlaşdırılır.

LGD kontragentin və maliyyə alətinin növündən asılıdır. LGD defolt hadisəsinin baş vermesindən sonra gözlənilən defolt vəziyyətindən qayıtma hallarına təsir edən amillər əsasında müəyyən edilir. LGD-nin hesablanması defolt vəziyyətindən qayıtma statistikasına əsasən hesablanır.

LGD defolt olmuş kredit üzrə zərərin həcmi ilə bağlı Bankın proqnozunu əks etdirir. LGD kontragentin növündən, iddianın növündən və prioritetindən, eləcə də girovun və ya digər kredit təminatının mövcudluğundan asılıdır. 12 aylıq və bütöv müddət üzrə LGD defolt hadisəsinin baş vermesindən sonra gözlənilən defolt vəziyyətindən qayıtma hallarına təsir edən amillər əsasında müəyyən edilir. LGD-nin qiymətləndirilməsi yanaşması üç mümkün metoda bölünə bilər:

- LGD-nin girovun müəyyən xüsusiyyətləri əsasında qiymətləndirilməsi;
- LGD-nin defolt vəziyyətindən qayıtma statistikasına əsasən portfel əsasında hesablanması; və ya
- LGD-nin fərqli amillər və ssenarilərdən asılı olaraq fərdi qaydada müəyyən edilməsi.

LGD-ni hesablayarkən Bank girovun proqnozlaşdırılan dəyəri, əvvəlki dövrlərdə satış üzrə güzəştlər, həmçinin daşınmaz əmlak, pul və likvid qiymətli kağızlar ilə təmin edilmiş kreditlərə dair digər amillər kimi müəyyən xüsusiyyətləri nəzərə alır. LGD korporativ kreditlər və təminatlı/təminatlısız fərdi kreditlər üzrə qalıqın ödənilməsi ilə bağlı mövcud olan ən son statistik məlumatlardan istifadə etməklə kollektiv əsasda hesablanır.

Defolta məruz qalan dəyər (EAD). EAD hesabat dövründən sonra riskin məbləğində gözlənilən dəyişiklikləri nəzərə alaraq, gələcək defolt tarixində riskin qiymətləndirilməsi, o cümlədən əsas borc və faizlərin ödənilməsi və kredit öhdəlikləri üzrə vəsaitlərin gözlənilən istifadəsidir.

Bərpa olunan kreditlər üzrə EAD Kredite Konvertasiya Əmsalından (CCF) istifadə etməklə qiymətləndirilir. CCF müəyyən müddət ərzində balansdan kənar məbləğlərin balans öhdəliyinə çevrilməsi ehtimalını əks etdirən göstəricidir. İstifadə edilməmiş kredit xətləri və maliyyə zəmanətləri üzrə CCF beynəlxalq "Basel 3" standartına əsasən müəyyən edilir.

EAD maliyyə alətinin növünə görə fərqlənən gözlənilən ödəniş qrafikinə əsasən müəyyən edilir. Amortizasiya olunan maliyyə alətləri və birdefələ kreditlər üçün EAD borcalan tərəfindən 12 ay müddətinə və ya bütöv müddət üzrə ödənişlər əsasında müəyyən edilir. Bu zaman borcalan tərəfindən gözlənilən artıq ödəmə də nəzərə alınır. Hesablamaya, həmçinin vaxtından əvvəl ödəniş və ya yenidən maliyyələşdirmə ehtimalları daxildir. Bərpa olunan kreditlər üçün EAD istifadə edilmiş vəsaitlərin cari qalıqını defolt anında qalan limitin gözlənilən istifadəsini nəzərdə tutan "Kredite Konvertasiya Əmsalına" əlavə etməklə proqnozlaşdırılır. Bu fərziyyələr kreditin növü, cari istifadə limiti və müəyyən borcalanın davranış xüsusiyyətlərindən asılı olaraq dəyişir.

Makroiqtisadi amillər. Bankın daxili proqnozları növbəti beş il ərzində gözlənilən makroiqtisadi inkişaf üzrə ən dəqiq təxminləri əks etdirir. Beş ildən sonra heç bir makroiqtisadi təsir nəzərə alınmamışdır. Müvafiq iqtisadi dəyişənlərin defolt ehtimalına təsiri həmin dəyişənlərdəki dəyişikliklərin əvvəlki dövrlərdə defolt səviyyəsinə təsirini aydınlaşdırmaq üçün statistik reqressiya təhlilindən istifadə etməklə müəyyən edilmişdir.

Digər iqtisadi proqnozlarda olduğu kimi, bu proqnozlarda da yüksək dərəcədə qeyri-müəyyənlik mövcuddur və bu səbədən, faktiki nəticələr proqnozlaşdırılan nəticələrdən əhəmiyyətli dərəcədə fərqlənə bilər. Bank hesab edir ki, bu proqnozlar mümkün nəticələrin ən dəqiq təxminlərini əks etdirir.

Bank gözlənilən kredit zərərlərinin qiymətləndirilməsi üçün dəstəkləyici proqnoz məlumatlarından, əsasən də özünün proqnoz makroiqtisadi modelinin nəticələrindən istifadə etmişdir. 31 dekabr 2019 və 31 dekabr 2018-ci il tarixinə ECL səviyyəsinə uyğun olan ən əhəmiyyətli proqnoz fərziyyələri aşağıdakılardır:

29. Risklərin idarə edilməsi (davamı)

Dəyişənlər	Korporativ kreditlər	Ümumi məqsədli istehlak kreditləri	Mikro kreditlər	İpoteka kreditləri
Nominal effektiv vayuta məzənnəsi	HƏ	HƏ	HƏ	HƏ
Qeyri-neft sektoru üzrə nominal effektiv vayuta məzənnəsi	HƏ			
Qeyri-neft sektoru üzrə real effektiv vayuta məzənnəsi			HƏ	
Son 12 aylıq ÜDM		HƏ		
Son 12 ay üzrə qeyri-neft sektorunun payına düşən ÜDM				HƏ
Son 12 aylıq real ÜDM	HƏ		HƏ	
Son 12 aylıq büdcə xərcləri	HƏ	HƏ		HƏ

Aşağıdakı ssenarilərdən istifadə edilir:

- 20% aşağı ehtimalı ssenari (orta hesabla 200 ən aşağı kvantil);
- 60% orta ehtimalı ssenari (orta hesabla 600 orta kvantil);
- 20% yüksək ehtimalı ssenari (orta hesabla 200 ən yüksək kvantil).

Yekun defolt ehtimalı dərəcələri bu ssenariləri əks etdirir və yuxarıda qeyd olunan ehtimal ilə ölçülmüş orta çəki əmsallarından ibarətdir.

Müəyyən zaman anı. Hazırkı maliyyə hesabatlarının hazırlanması üçün rəhbərlik tərəfindən hesablanan gözlənilən kredit zərərləri bütöv müddət üçün deyil, müəyyən zaman anındakı hesablamalara əsaslanır. Bu hesablama zamanı dəstəkləyici proqnoz məlumatlarından istifadə edilir. Bu zaman kredit riskinə təsir göstərən əsas makroiqtisadi dəyişənlərə dair bankdaxili proqnozlar PD göstəricilərinə təsir edir.

Ümumiyyətlə, ECL aşağıdakı kredit riski parametrlərinin hasilinə bərabərdir: yuxarıda müəyyən edilən və cari dəyərə diskontlaşdırılan EAD, PD və LGD. ECL hər bir fərdi kredit qalığının müvafiq müddəti ərzində (müəyyən edilmiş mərhələdən asılı olaraq) hər bir növbəti ay üçün kredit riski parametrlərini proqnozlaşdırmaqla müəyyən edilir. Bu üç komponentin hasilini tapılır və bərpə ehtimalını (yəni, maliyyə aktivinin əvvəlki ayda ödənilməsi və ya defolt olması) nəzərə alaraq onlara düzəliş edilir. Bu, hər bir gələcək dövr üçün ECL-in hesablanması effektiv şəkildə təmin edilir və sonradan hesabat tarixinə geri diskontlaşdırılaraq toplanır.

ECL modellərinə daxil edilmiş proqnoz məlumatları. ECL-in hesablanması zamanı dəstəkləyici proqnoz məlumatlarından istifadə edilir. Bank gözlənilən kredit zərərlərinə uyğun olan bezi əsas iqtisadi dəyişənləri müəyyən etmişdir. Bu iqtisadi dəyişənlərə dair proqnozlar ("əsas iqtisadi ssenari") Bank tərəfindən təqdim edilir və növbəti beş il üçün gözlənilən makroiqtisadi vəziyyətin ən dəqiq təxminlərini əks etdirir. Müvafiq iqtisadi dəyişənlərin PD-yə təsiri həmin dəyişənlərdəki dəyişikliklərin əvvəlki dövrlərdə defolt səviyyəsinə təsirini aydınlaşdırmaq üçün statistik reqressiya təhlilindən istifadə etməklə müəyyən edilmişdir.

Əsas iqtisadi ssenariyə əlavə olaraq, Bank ssenari çəkili ilə yanaşı digər mümkün ssenariləri də təmin edir. İstifadə edilən digər ssenarilərin sayı qeyri-xətilliyin təmin edilməsi üçün əsas məhsulun hər bir növünün təhlili əsasında müəyyən edilir. Ssenarilərin sayı və xüsusiyyətləri hər bir hesabat tarixində yenidən qiymətləndirilir. Ssenari çəkili seçilmiş hər bir ssenarinin əks etdirədiyi mümkün nəticələrin həcmi nəzərə alaraq, statistik təhlil və ekspert mülahizəsi əsasında müəyyən edilir. SICR hər bir əsas və digər ssenarilər üçün bütöv müddət üzrə PD-ni müvafiq çəki ssenarilərinə, eləcə də kəmiyyət və məhdudlaşdırıcı meyarlara vurmaqla qiymətləndirilir. Bu, bütöv maliyyə alətinin 1-ci, 2-ci və ya 3-cü Mərhələlərə aid edilməsini və 12 aylıq və ya bütöv müddət üzrə ECL-in qeydə alınmasını müəyyən edir. Bu qiymətləndirmədən sonra Bank ECL-i ehtimalı ilə ölçülmüş 12 aylıq ECL (1-ci Mərhələ) və ya ehtimalı ilə ölçülmüş bütöv müddət üzrə ECL (2-ci və 3-cü Mərhələlər) kimi qiymətləndirir. Ehtimalı ilə ölçülmüş bu ECL-lər müvafiq ECL modelindəki hər bir ssenarini sınaqdan keçirməklə və müvafiq ssenari çəkisinə vurmaqla (ilkin məlumatların çəkisindən fərqli olaraq) müəyyən edilir.

Hər bir iqtisadi proqnozda olduğu kimi, onların reallaşması ilə bağlı fərziyyələr və ehtimallar yüksək dərəcəli qeyri-müəyyənliklə əlaqəlidir və buna görə də faktiki nəticələr proqnozlaşdırılan nəticələrdən əhəmiyyətli dərəcədə fərqlənə bilər. Bank bu proqnozları mümkün nəticələrin ən dəqiq təxminləri kimi hesab edir və seçilmiş ssenarilərin mümkün ssenarilərin diapazonunu düzgün əks etdirməsini müəyyən etmək üçün Bankın fərqli portfelleri daxilində qeyri-xətilliyi və assimetriyalılığı təhlil etmişdir.

29. Risklərin idarə edilməsi (davamı)

Bektestinq. Bank maliyyə aktivləri üzrə təxminlər və faktiki zərərlər arasındakı fərqlərin azaldılması üçün öz metodologiya və fərziyyələrini müntəzəm olaraq nəzərdən keçirir. Belə fərqlərin təhlili (bek-testinq) ən azı ildə bir dəfə aparılır. ECL-in qiymətləndirilməsi metodologiyası üzrə bek-testinq nəticələri Bankın rəhbərliyinə təqdim edilir və səlahiyyətli şəxslərlə razılaşdırıldıqdan sonra modellərin və fərziyyələrin təkmilləşdirilməsi üçün növbəti addımlar müəyyən edilir.

Coğrafi risk konsentrasiyası. Bankın maliyyə aktiv və öhdəlikləri üzrə coğrafi konsentrasiya aşağıdakı kimi olmuşdur:

Min Azərbaycan manatı ilə	2019				2018			
	Azərbaycan	ƏT	MDB və digər ölkələr	Cəmi	Azərbaycan	ƏT	MDB və digər ölkələr	Cəmi
Maliyyə aktivləri								
Pul vəsaitləri və onların ekvivalentləri	38,747	13,631	533	52,911	118,704	19,963	734	139,401
Kredit təşkilatlarından alınacaq vəsaitlər	1,113	1,560	-	2,673	1,536	1,251	-	2,787
Müştərilərə verilmiş kreditlər və avanslar	220,470	-	-	220,470	231,437	-	-	231,437
Amortizasiya olunmuş dəyərlə ölçülən borc qiymətli kağızlara investisiyalar	41,636	4,867	-	46,503	2,402	-	-	2,402
FVOCI kateqoriyasına aid olan borc qiymətli kağızlara investisiyalar	-	-	-	-	511	-	-	511
Sair maliyyə aktivləri	3,313	268	378	3,959	4,088	134	277	4,499
Cəmi maliyyə aktivləri	305,279	20,326	911	326,516	358,678	21,348	1,011	381,037
Maliyyə öhdəlikləri								
Müştərilərə ödəniləcək vəsaitlər	(182,949)	-	-	(182,949)	(243,677)	-	-	(243,677)
Kredit təşkilatlarına ödəniləcək vəsaitlər	(3,410)	-	-	(3,410)	(3,660)	-	-	(3,660)
Sair borclar	(28,553)	-	-	(28,553)	(20,724)	-	-	(20,724)
İcarə öhdəlikləri	(4,909)	-	-	(4,909)	-	-	-	-
Sair maliyyə öhdəlikləri	(6,281)	(52)	-	(6,333)	(6,993)	(5)	-	(6,998)
Cəmi maliyyə öhdəlikləri	(226,102)	(52)	-	(226,154)	(275,054)	(5)	-	(275,059)
Cəmi xalis aktivlər	79,177	20,274	911	100,362	83,624	21,343	1,011	105,978

Likvidlik riski və maliyyələşdirmənin idarə edilməsi. Likvidlik riski adi və ya fəvqəladə şəraitdə ödəniş tarixində Bankın ödənişlə bağlı öhdəliklərini yerinə yetirə bilməməsi riskidir. Bu riski məhdudlaşdırmaq məqsədilə rəhbərlik minimal depozit bazası, likvidliyi nəzərə almaqla aktivləri idarə edir və gələcək pul vəsaitləri hərəkətlərinin və likvidliyin gündəlik monitorinqini həyata keçirir. Likvidliyin idarə edilməsi vasitələri və müvafiq hesabatlar Bankın İdarə Heyəti tərəfindən təsdiq edilir, Aktivlərin və Öhdəliklərin idarə edilməsi Departamenti tərəfindən hazırlanır və hər ay Aktivlər və Öhdəliklər Komitəsi tərəfindən nəzərdən keçirilir. Bank pul vəsaitlərinin hərəkəti gözlənilmədən kəsildiyi təqdirdə asanlıqla satıla bilən yüksək tələbatlı növbə-növ aktivlər portfeline sahibdir. Bundan əlavə, Bank ARMB-də pul depozitli (məcburi ehtiyat) yerləşdirmiş və onun məbləği cəlb edilmiş müştəri əmanətlərinin səviyyəsindən asılıdır.

29. Risklərin idarə edilməsi (davamı)

Likvidlik vəziyyəti Bank tərəfindən əsas etibarlı ilə ayrıca olaraq, Azərbaycan Respublikası Mərkəzi Bankının təyin etdiyi 30% minimal likvidlik əmsallarına əsaslanır. 31 dekabr tarixinə bu əmsallar aşağıdakı kimi olmuşdur:

	2019 (%)	2018 (%)
Anlı likvidlik əmsalı (bir gün ərzində alın və ya satıla bilən aktivlər/tələb əsasında ödənilən öhdəliklər)	96	85

Maliyyə öhdəliklərinin ödəniş tarixinə qalmış müddətlər üzrə təhlili. Aşağıdakı cədvəldə diskontlaşdırılmamış müqavilə öhdəlikləri əsasında Bankın 31 dekabrda maliyyə öhdəlikləri ödəniş tarixinə qalmış müddətlər üzrə təqdim edilir. Tələb əsasında ödənilməli öhdəliklər ödəniş tələbinin mümkün olan ən tez tarixdə verilmiş hesab olunur. Bununla bərabər Bank gözləyir ki, müştərilərin çoxu Bank ödənişi aparmalı olduğu ən tez tarixdə ödəniş tələb etməyəcək və cədvəl keçmiş müddətlər üçün əmanətlərin tələb edilməsi haqqında məlumat əsasında Bankın hesabladığı gözlənilən pul vəsaitləri hərəkətlərini əks etdirmir.

31 dekabr 2019-cu il tarixinə maliyyə alətlərinin ödəmə müddətləri üzrə təhlili aşağıda göstərilir:

<i>Min Azərbaycan manatı ilə</i>	3 aydan az	3 aydan 12 aya qədər	1 ildən 5 ilə qədər	5 ildən çox	Cəmi
Maliyyə öhdəlikləri					
Müştərilərə ödəniləcək vəsaitlər	88,006	82,886	18,270	-	189,162
Kredit təşkilatlarına ödəniləcək vəsaitlər	10	-	3,715	-	3,725
Sair borclar	-	66	6,454	38,494	45,014
İcarə öhdəlikləri	298	897	3,605	109	4,909
Sair maliyyə öhdəlikləri	6,333	-	-	-	6,333
Cəmi diskontlaşdırılmamış maliyyə öhdəlikləri	94,647	83,849	32,044	38,603	249,143

31 dekabr 2018-ci il tarixinə maliyyə alətlərinin ödəmə müddətləri üzrə təhlili aşağıda göstərilir:

<i>Min Azərbaycan manatı ilə</i>	3 aydan az	3 aydan 12 aya qədər	1 ildən 5 ilə qədər	5 ildən çox	Cəmi
Maliyyə öhdəlikləri					
Müştərilərə ödəniləcək vəsaitlər	155,306	64,588	31,484	-	251,378
Kredit təşkilatlarına ödəniləcək vəsaitlər	9	3,717	-	-	3,726
Sair borclar	1,958	4	275	30,966	33,203
Sair maliyyə öhdəlikləri	6,998	-	-	-	6,998
Cəmi diskontlaşdırılmamış maliyyə öhdəlikləri	164,271	68,309	31,759	30,966	295,305

Aşağıdakı cədvəldə Bankın maliyyə təəhhüdləri və şərti öhdəliklərinin müqavilə müddətləri göstərilir. Hər bir yerinə yetirilməmiş kredit öhdəliyi müştərinin icra edilməsini tələb edə bildiyi ən erkən tarixin təsadüf etdiyi müddətə daxil edilir. Buraxılmış maliyyə zəmanəti haqqında müqavilələrlə bağlı zəmanətin maksimal məbləği həmin zəmanətin tələb edilə bildiyi ən erkən dövrə aid edilir.

<i>Min Azərbaycan manatı ilə</i>	3 aydan az	3 aydan 12 aya qədər	1 ildən 5 ilə qədər	Cəmi
2019	3,132	11,197	14,951	29,280
2018	2,303	6,935	18,790	28,028

Bank bütün şərti öhdəliklərin və ya təəhhüdlərin öhdəlik müddəti tamamlanana qədər istifadə edilməsini gözləmir.

29. Risklərin idarə edilməsi (davamı)

Bank hər hansı bir təşkilatdan və ya fiziki şəxsdən əhəmiyyətli vəsait almır. Ödəmə müddətlərinin təhlili hər hansı konkret müddətdə əhəmiyyətli mənfi müddətlərin olmasını göstərmir.

Müştərilərə ödəniləcək vəsaitlərə fiziki şəxslərin və korporativ müştərilərin müddətli depozitləri də daxildir. Azərbaycan qanunvericiliyinə uyğun olaraq Bank bu depozitləri əmanətçinin tələbi ilə qaytarmalıdır (Qeyd 17).

Aşağıdakı cədvəldə aktiv və öhdəliklərin qaytarılma və ya ödəmə müddətlərinə görə təhlili göstərilir.

Mln Azərbaycan manatı ilə	2019			2018		
	Bir il erzində	Bir ildən artıq	Cəmi	Bir il erzində	Bir ildən artıq	Cəmi
Pul vəsaitləri və onların ekvivalentləri	52,911	-	52,911	139,401	-	139,401
Kredit təşkilatlarından alınacaq vəsaitlər	1,978	695	2,673	2,441	348	2,789
Müştərilərə verilmiş kreditlər və avanslar	123,975	96,495	220,470	168,862	62,575	231,437
Amortizasiya olunmuş dəyərle ölçülən borc qiymətli kağızlara investisiyalar	28,898	17,605	46,503	2,402	-	2,402
FVOCI kateqoriyasına aid olan borc qiymətli kağızlara investisiyalar	-	-	-	511	-	511
Əmlak və avadanlıqlar	-	10,073	10,073	-	11,397	11,397
Qeyri-maddi aktivlər	-	3,266	3,266	-	3,869	3,869
İstifadə hüquqlu aktivlər	-	5,600	5,600	-	-	-
Mülkiyyətə keçmiş əmlak	-	569	569	-	1,444	1,444
Təxirə salınmış mənfəət vergisi aktivləri	381	-	381	-	-	-
Sair aktivlər	6,144	-	6,144	6,966	-	6,966
Cəmi	214,287	134,303	348,590	320,583	79,631	400,214
Müştərilərə ödəniləcək vəsaitlər	166,590	16,359	182,949	216,427	27,250	243,677
Kredit təşkilatlarına ödəniləcək vəsaitlər	10	3,400	3,410	3,660	-	3,660
Sair borclar	65	28,488	28,553	1,962	18,762	20,724
İcarə öhdəlikləri	1,195	3,714	4,909	-	-	-
Carl mənfəət vergisi öhdəlikləri	1,979	-	1,979	-	-	-
Təxirə salınmış mənfəət vergisi öhdəlikləri	-	-	-	223	-	223
Sair öhdəliklər	8,323	-	8,323	8,564	-	8,564
Cəmi	178,162	51,961	230,123	230,836	46,012	276,848
Xalis	36,125	82,342	118,467	89,747	33,619	123,366

Bazar riski. Bazar riski maliyyə alətlərinin gələcək pul vəsaitləri axınının ədalətli dəyəri faiz dərəcəsi və valyuta məzənnələri kimi bazar parametrlərində dəyişikliklər nəticəsində təرددü eləməsi riskidir. Bankın əhəmiyyətli kapital, korporativ istiqraz və ya tövrə alətləri yoxdur.

Faiz dərəcəsi riski. Faiz dərəcəsi riski maliyyə aktivlərinin ədalətli dəyərinin və ya gələcək pul vəsaitləri hərəkətlərinin faiz dərəcəsinin artması/azalması nəticəsində ucuzlaşması/bahalaşması riskidir. Aktivlərin və öhdəliklərin idarə edilməsi Komitəsi müntəzəm qaydada aktivlərin və öhdəliklərin faiz dərəcələri strukturunu ətraflı təhlil edərək, ümumi faiz dərəcəsi spredlərini nəzərdən keçirir. 31 dekabr 2019 və 2018-ci il tarixinə Bankın dəyişən dərəcə ilə heç bir maliyyə aktivini və ya öhdəliyi olmamışdır.

29. Risklərin idarə edilməsi (davamı)

Valyuta riski. Valyuta riski – maliyyə alətinin dəyərinin xarici valyuta məzənnələrində dəyişmələrə görə tələddüdə etməsi riskidir. Bank özünün maliyyə vəziyyətinə və pul vəsaitlərinin hərəkətinə qüvvədə olan xarici valyuta məzənnələrindəki dəyişikliklərin təsiri göstərməsi riskinə məruzdur.

Aktivlərin və öhdəliklərin idarə edilməsi Komitəsi valyuta riskinə AZN devalvasiyasının və digər makroiqtisadi göstəricilərin qiymətləndirilmiş əsasında açıq valyuta mövqeyini idarə etməklə nəzarət edir. Bu, Banka imkan verir ki, valyuta dərəcələrinin milli valyutaya qarşı əhəmiyyətli dəyişməsindən zərərləri minimallaşdırsın. Azərbaycan Respublikasının Mərkəzi Bankını tələblərini yerinə yetirmək məqsədilə xəzinedarlıq Bankın açıq valyuta mövqeyinin gündəlik monitorinqini həyata keçirir.

Aşağıdakı cədvəldə Bankın 31 dekabr tarixinə ticarət üçün nəzərdə tutulmayan maliyyə aktivləri və öhdəlikləri və ehtimal edilən pul vəsaitlərinin hərəkəti üzrə iri risklərə məruz qaldığı valyutalar göstərilir. Təhlil valyutanın manata qarşı məzənnəsində məntəqi olaraq mümkün hərəkətin təsirini hesablayır, bu zaman mənfəət və ya zərər və sair məcmu gəlir haqqında hesabatda bütün digər göstəricilər dəyişməz qalır (valyuta məzənnələrinə həssas olan ticarət üçün nəzərdə tutulmayan maliyyə aktivləri və öhdəliklərinin ədalətli dəyərinə görə). Kapitala olan təsir mənfəət və ya zərər və sair məcmu gəlir haqqında hesabatda olan təsirdən fərqlənir. Cədvəldəki mənfəət və ya zərər və sair məcmu gəlir haqqında hesabatda və ya kapitalda potensial xalis azalma, müsbət məbləğ isə potensial xalis artımı əks etdirir.

31 dekabr 2019 və 2018-ci il tarixinə aktivlərin dəyərləri əsasında vergidən əvvəlki mənfəətə təsir aşağıdakı cədvəldə təqdim olunur:

	2019		2018	
	AZN/USD +30%	AZN/USD -15%	AZN/USD +30%	AZN/USD -15%
<i>Min Azərbaycan manatı ilə</i>				
Vergidən əvvəlki mənfəətə təsir	2,532	(1,266)	(7,718)	3,859

	2019		2018	
	AZN/EUR +30%	AZN/EUR -15%	AZN/EUR +30%	AZN/EUR -15%
<i>Min Azərbaycan manatı ilə</i>				
Vergidən əvvəlki mənfəətə təsir	1	-	(72)	38

Əməliyyat riski. Əməliyyat riski – sistemlərin nasazlığı, işçilərin səhvi, saxtakarlıq və ya xarici hadisələr nəticəsində yaranan riskdir. Nəzarət sistemi işləməyəndə əməliyyat riskləri nüfuza xələl gətirə, hüquqi nəticələrə və ya maliyyə zərərlərinə gətirib çıxara bilər. Bank bütün əməliyyat risklərinin aradan götürülməsini güman edə bilməz, lakin nəzarət sistemi və potensial risklərin izlənməsi və onlarla bağlı tədbirlərin görülməsi həmin risklərin idarə edilməsi üçün effektiv alət ola bilər. Nəzarət sistemində vəzifələrin səmərəli bölüşdürülməsi, giriş, təsdiqləmə və tutuşdurma prosedurları, heyətin təhliləndirilməsi və qiymətləndirilməsi prosesləri, ələcə də daxili audittən istifadə daxildir.

30. Maliyyə alətlərinin ədalətli dəyəri

Ədalətli dəyər iyerarxiyası. Aşağıdakı cədvəldə dövrü ədalətli dəyər qiymətləndirmələrinin aid edildiyi ədalətli dəyər iyerarxiyasının səviyyələri üzrə 31 dekabr 2019-cu il tarixinə ədalətli dəyerdə ölçülmüş maliyyə alətlərinin təhlili verilmişdir:

	Ədalətli dəyərin ölçülməsi üçün istifadə edilən göstəricilər				Cəmi
	Qiymətləndirmə tarixi	Feal bazarda müəyyən edilmiş qiymətlər (Səviyyə 1)	Müşahidə edilən ikinci əhəmiyyətli məlumatlar (Səviyyə 2)	Müşahidə edilməyən ikinci əhəmiyyətli məlumatlar (Səviyyə 3)	
<i>Min Azərbaycan manatı ilə</i>					
Ədalətli dəyərle ölçülən aktivlər					
Əmlak və avadanlıqlar – neqliyyat vasitələri	31 dekabr 2019	-	-	1,029	1,029
Ədalətli dəyəri açıqlanan aktivlər					
Pul vəsaitləri və onların ekvivalentləri	31 dekabr 2019	23,353	29,558	-	52,911
Amortizasiya olunmuş dəyərle ölçülən borc qiymətli kağızlara investisiyalar	31 dekabr 2019	46,586	-	-	46,586
Kredit təşkilatlarından alınacaq vəsaitlər	31 dekabr 2019	-	-	2,673	2,673
Müştərilərə verilmiş kreditlər və avanslar	31 dekabr 2019	-	-	216,199	216,199
Mülkiyyətə keçmiş əmlak	31 dekabr 2019	-	-	569	569
Ədalətli dəyəri açıqlanan öhdəliklər					
Müştərilərə ödəniləcək vəsaitlər	31 dekabr 2019	-	-	188,684	188,684
Kredit təşkilatlarına ödəniləcək vəsaitlər	31 dekabr 2019	-	-	3,698	3,698
Sair borclar	31 dekabr 2019	-	-	28,772	28,772

30. Maliyyə alətlərinin ədalətli dəyəri (davamı)

Aşağıdakı cədvəldə dövrü ədalətli dəyər qiymətləndirmələrinin aid edildiyi ədalətli dəyər iyerarxiyasının səviyyələri üzrə 31 dekabr 2018-ci il tarixinə ədalətli dəyərde ölçülmüş maliyyə alətlərinin təhlili verilmişdir:

	Ədalətli dəyərin ölçülməsi üçün istifadə edilən göstəricilər				Cəmi
	Qiymətləndirmə tarixi	Real bazarda müəyyən edilmiş qiymətlər (Səviyyə 1)	Müşahidə edilən ilkin əhəmiyyətli məlumatlar (Səviyyə 2)	Müşahidə edilməyən ilkin əhəmiyyətli məlumatlar (Səviyyə 3)	
<i>Min Azərbaycan manatı ilə</i>					
Ədalətli dəyərle ölçülən aktivlər					
FVOCI kateqoriyasına aid olan borc qiymətli kağızlara investisiyalar	31 dekabr 2018	511	-	-	511
Əmlak və avadanlıqlar – neqliyyat vasitələri	31 dekabr 2018	-	-	1,085	1,085
Ədalətli dəyəri açıqlanan aktivlər					
Pul vəsaitləri və onların ekvivalentləri	31 dekabr 2018	139,401	-	-	139,401
Amortizasiya olunmuş dəyərle ölçülən borc qiymətli kağızlara investisiyalar	31 dekabr 2018	2,402	-	-	2,402
Kredit təşkilatlarından alınacaq vəsaitlər	31 dekabr 2018	-	-	2,787	2,787
Müştərilərə verilmiş kreditlər və avanslar	31 dekabr 2018	-	-	223,833	223,833
Mülkiyyətə keçmiş əmlak	31 dekabr 2018	-	-	1,444	1,444
Ədalətli dəyəri açıqlanan öhdəliklər					
Müştərilərə ödəniləcək vəsaitlər	31 dekabr 2018	-	-	250,666	250,666
Kredit təşkilatlarına ödəniləcək vəsaitlər	31 dekabr 2018	-	-	3,729	3,729
Sair borclar	31 dekabr 2018	-	-	20,724	20,724

30. Maliyyə alətlərinin ədalətli dəyəri (davamı)

Ədalətli dəyərlə əks etdirilməyən maliyyə aktiv və öhdəliklərinin ədalətli dəyəri

Aşağıdakı cədvəldə Bankın maliyyə vəziyyəti haqqında hesabatında ədalətli dəyərlə əks etdirilməmiş maliyyə alətlərinin balans və ədalətli dəyəri kateqoriyalar üzrə müqayisə edilir. Cədvəldə qeyri-maliyyə aktiv və öhdəliklərin ədalətli dəyəri göstərilir:

<i>Min Azərbaycan manatı ilə</i>	Balans dəyəri 2019	Ədalətli dəyər 2019	Balans dəyəri 2018	Ədalətli dəyər 2018
Maliyyə aktivləri				
Pul vəsaitləri və onların ekvivalentləri	52,911	52,911	139,401	139,401
Amortizasiya olunmuş dəyərlə ölçülən borc qiymətli kağızlara investisiyalar	-	-	2,402	2,402
Kredit təşkilatlarından alınacaq vəsaitlər	2,673	2,673	2,787	2,787
Müştərilərə verilmiş kreditlər və avanslar	220,470	216,199	231,437	223,633
Sair maliyyə aktivləri	4,499	4,499	4,808	4,808
Maliyyə öhdəlikləri				
Müştərilərə ödəniləcək vəsaitlər	182,949	188,684	243,677	250,666
Kredit təşkilatlarına ödəniləcək vəsaitlər	3,410	3,698	3,660	3,729
Sair borclar	28,553	28,772	20,724	20,724
Sair maliyyə öhdəlikləri	6,998	6,998	5,155	5,155

Maliyyə hesabatlarında ədalətli dəyərlə hələ qeydə alınmamış maliyyə alətləri üçün ədalətli dəyərlərin müəyyən edilməsi üçün istifadə edilən metod və fərziyyələr aşağıda əks etdirilir.

Ədalətli dəyərləri təxminən balans dəyərlərinə bərabər olan aktivlər. Tez satıla bilən və ödəmə müddəti qısa (üç aydan az) olan maliyyə aktivləri və öhdəlikləri ilə bağlı olaraq ehtimal edilir ki, onların balans dəyərləri təxminən ədalətli dəyərlərinə bərabərdir. Bu fərziyyə həmçinin tələb əsasında depozitlərə və xüsusi ödəmə müddəti olmayan əmanət hesablarına da tətbiq edilir.

Amortizasiya hesablanmış dəyərlə uçota alınan maliyyə aktivləri və maliyyə öhdəlikləri. Kotirovka edilməyən alətlər, müştərilərə verilmiş kreditlər və avanslar, kredit təşkilatlarından alınacaq vəsaitlər, müştərilərə və kredit təşkilatlarına ödəniləcək vəsaitlər, sair borclar, sair maliyyə aktivləri və öhdəliklərinin ədalətli dəyəri oxşar şərtləri, kredit riski və qalıq müddətləri olan borclar üçün hazırda mövcud olan dərəcələri istifadə etməklə gələcək pul vəsaitlərinin hərəkətinin diskontlaşdırılması modeli ilə qiymətləndirilir.

31. Əlaqəli tərəflər haqqında məlumatların açıqlanması

BMS 24 "Əlaqəli tərəflər haqqında məlumatların açıqlanması" standartına uyğun olaraq tərəflər o halda əlaqəli tərəf hesab edilir ki, bir tərəf digər tərəfə nəzarət etmək və ya maliyyə və ya əməliyyat qərarlarının qəbul edilməsində mühüm təsir göstərmək iqtidarındadır. Hər bir potensial əlaqəli tərəf münasibətlərini nəzərdən keçirdikdə, diqqət bu münasibətlərin yalnız hüquqi formasına deyil, mahiyyətinə də yönəldilməlidir.

Əlaqəli tərəflər əlaqəli olmayan tərəflərin həyata keçirə bilmədiyi əməliyyatlarda iştirak edə bilər. Əlaqəli tərəflər arasında əməliyyatlar əlaqəli olmayan tərəflər arasında əməliyyatlarla eyni şərtlər, müddət və məbləğdə aparılır.

"Expressbank" ASC
31 dekabr 2019-cu il tarixinə maliyyə hesabatları üzrə qeydlər

31. Əlaqəli tərəflər haqqında məlumatların açıqlanması (davamı)

İlin sonuna əlaqəli tərəflərlə əməliyyatlar üzrə qalıqlar aşağıda göstərilir:

Min Azərbaycan manatı ilə	2019				2018					
	Səhmdarlar	Ümumi nəzarətdə olan müəssisələr	Əsas idarəedici heyət	Digər əlaqəli tərəflər	Cəmi	Səhmdarlar	Ümumi nəzarətdə olan müəssisələr	Əsas idarəedici heyət	Digər əlaqəli tərəflər	Cəmi
1 yanvar tarixinə ümumi kreditlər	31	106,695	877	29	107,632	23	111,287	617	25	111,952
İl ərzində verilmiş kreditlər	-	170	602	-	772	30	8,819	629	66	9,544
İl ərzində ödənilmiş kreditlər	(12)	(105,377)	(1,281)	(21)	(106,691)	(22)	(13,410)	(369)	(62)	(13,863)
Digər hərəkətlər	-	(292)	(111)	-	(403)	-	-	-	-	-
Məzənnə fərqinə təsir	-	-	-	-	-	-	(1)	-	-	(1)
31 dekabr tarixinə ümumi kreditlər	19	1,196	87	8	1,310	31	106,695	877	29	107,632
Çıxılısın: 31 dekabr tarixinə dəyərsizləşmə ehtiyatı	-	(197)	(1)	-	(198)	-	(24,995)	(73)	-	(25,068)
31 dekabr tarixinə xalis kreditlər	19	999	86	8	1,112	31	81,700	804	29	82,564
1 yanvar tarixinə depozitlər	-	-	2	173	175	-	-	385	364	749
İl ərzində alınmış depozitlər	-	2,380	32	223	2,635	-	-	383	8	391
İl ərzində ödənilmiş depozitlər	-	(1,188)	(2)	(3)	(1,193)	-	-	(766)	(199)	(965)
Digər hərəkətlər	-	-	(2)	-	(2)	-	-	-	-	-
31 dekabr tarixinə depozitlər	-	1,192	30	393	1,615	-	-	2	173	175
31 dekabr tarixinə cari kreditlər	147	1,643	48	63	1,901	107	16,273	16	90	16,486
Təhhdüdlər və buraxılmış zəmanətlər	-	7,098	155	17	7,270	-	11,856	183	-	12,039

"Expressbank" ASC
31 dekabr 2019-cu il tarixinə maliyyə hesabatları üzrə qeydlər

31. Əlaqəli tərəflər haqqında məlumatların açıqlanması (davamı)

Əlaqəli tərəflərlə əməliyyatlar üzrə gəlir və xərclər aşağıdakı cədvəldə göstərilir:

Min Azərbaycan manatı ilə	31 dekabr 2019-cu il tarixində				31 dekabr 2018-ci il tarixində					
	Səhmdarlar	Ümumi nəzarət altında olan müəssisələr	Əsas idarəedici heyət	Digər əlaqəli tərəflər	Cəmi	Səhmdarlar	Ümumi nəzarət altında olan müəssisələr	Əsas idarəedici heyət	Digər əlaqəli tərəflər	Cəmi
Kreditlər üzrə faiz gəliri	6	3,599	44	3	3,652	9	9,322	72	5	9,408
Kreditin dəyersizləşməsi (xərc)/gəliri	-	24,798	72	-	24,870	1	(18,541)	(54)	1	(18,593)
Depozitlər üzrə faiz xərci	-	(4)	(2)	(4)	(10)	-	-	(9)	(8)	(17)
Haqq və komissiya gəlirləri	14	486	4	-	504	15	890	3	1	909
Sair əməliyyat gəliri/xərci	16	174	-	-	190	17	635	(3)	-	649

31 dekabr 2018-ci il tarixinə Bank ilə əlaqəli tərəf olan iki ən iri borcalana verilmiş kreditlərin cəmi 105,150 min AZN olmuşdur ki, bu da ümumi kredit portfelinin 40%-ni təşkil etmişdir. Bu kreditlər 2-ci Mərhələyə aid edilmişdir və 31 dekabr 2018-ci il tarixinə həmin kreditlər üzrə 24,681 min AZN məbləğində ehtiyat tanınmışdır. Həmin kreditlər 2019-cu il ərzində ödənilmiş və müvafiq ehtiyat geri qaytarılmışdır.

31 dekabr 2019 və 2018-ci il tarixinə Bankın 5 nəfər ilə təmsil olunan əsas idarəedici heyətinə ödənişlər aşağıdakı kimi olmuşdur:

Min Azərbaycan manatı ilə	2019	2018
Əmək haqqı və digər qısamüddətli ödənişlər	688	590
Əmək müqaviləsinə xitam verilməsinə görə kompensasiya ödənişləri	117	-
Sosial sığorta ödənişləri	125	130
Cəmi əsas idarəedici heyətə ödənişlər	930	720

32. Kapitalın adekvatlığı

Bank tərəfindən kapitalın idarə edilməsinin məqsədləri (i) Azərbaycan Respublikasının Mərkəzi Bankının (ARMB) müəyyən etdiyi kapital tələblərinin yerinə yetirilməsi, (ii) Bankın daim fəaliyyət göstərən müəssisə kimi fəaliyyətinə davam etməsi imkanının təmin edilməsi və (iii) fəaliyyətin heyata keçirilməsi və səhmdar dəyərinin maksimal artırılması məqsədilə yüksək kredit reytinglərinin və kapitalın adekvatlığı reytinglərinin dəstəklənməsinin təmin edilməsidir. ARMB-nin müəyyən etdiyi kapitalın adekvatlığı əmsallarına uyğunluq hər ay Bankın Baş İcraçı Direktoru və Baş Mühasibi tərəfindən nəzərdən keçirilən və imzalanan həmin əmsalların hesablanması təsvir edilən hesabatlar vasitəsilə nəzərdən keçirilir. Kapitalın idarə edilməsinin digər məqsədləri hər il qiymətləndirilir.

Bank iqtisadi şərait və fəaliyyətinin risk xüsusiyyətləri dəyişdikcə kapital strukturunu idarə edir və müvafiq düzəlişlər aparır. Kapitalın strukturunu saxlamaq və ya bu strukturda düzəlişlər etmək məqsədilə Bank səhmdarlara ödənilən dividend ödənişlərinin məbləğində düzəlişlər edə, kapitalı səhmdarlara qaytara bilər. Keçən illərlə müqayisədə məqsəd siyasət və proseslərdə ciddi dəyişikliklər baş verməmişdir.

ARMB-nin tələblərinə əsasən banklar və ya bank qrupu: (a) məcmu kapitalın minimum məbləğini 50,000 min AZN (2018: 50,000 min AZN) həcmində saxlamalı; (b) məcmu kapitalın risk dərəcəsi üzrə ölçülmüş aktivlərə nisbətini ("cəmi kapital adekvatlığı əmsalı") minimum 10% (2018: 10%) və ya daha yuxarı saxlamalı və (c) 1-ci dərəcəli kapitalın risk dərəcəsi üzrə ölçülmüş aktivlərə nisbətini ("1-ci dərəcəli kapitalın adekvatlıq əmsalı") minimum 5% (2018: 5%) və ya daha yuxarı saxlanılmasını təmin etməlidir.

Rəhbərlik hesab edir ki, Bank 2019-cu il ərzində kapitalın adekvatlığı əmsalına riayət etmişdir.

31 dekabr 2019 və 2018-ci il tarixinə Bankın kapitalın adekvatlığı əmsalı aşağıdakı kimi olmuşdur:

<i>Min Azərbaycan manatı ilə</i>	2019	2018
1-ci dərəcəli kapital	88,509	112,682
2-ci dərəcəli kapital	21,937	2,147
Məcmu kapital	110,446	114,829
Risk dərəcəsi üzrə ölçülmüş aktivlər	255,276	278,031
1-ci dərəcəli kapitalın adekvatlığı əmsalı	35%	23%
Məcmu kapitalın adekvatlığı əmsalı	43%	24%

33. Hesabat tarixindən sonrakı hadisələr

2020-ci ilin əvvəlində Çin və onun hədudlarından kənar yayılmış yeni koronavirus (Covid-19) infeksiyası biznes və iqtisadiyyata mənfi təsir göstərmişdir. Bu pandemiya hazırkı maliyyə hesabatlarının təsdiqləndiyi tarixə hələ də davam etdiyinə görə onun beynəlxalq ticarətə və Banka mənfi təsirinə ilkin olaraq gözlənilməyindən daha da ciddi ola biləcəyi görünür. Bankın əməliyyat apardığı bezi valyutaların mövqeyi zəifləmiş, birja qiymətləri aşağı düşmüş və emtəe qiymətləri əhəmiyyətli dərəcədə azalmışdır. Digər tərəfdən, neftə olan tələbatın azalması və dünya bazarında neftin qiymətinin aşağı düşməsi Bankın əməliyyat mühitinə birbaşa təsir göstərə bilər.

Bank COVID-19 (koronavirus) pandemiyasını və onun Banka cari və gələcək potensial təsirini nəzərdən keçirmişdir. Rəhbərlik bu vəziyyəti 31 dekabr 2019-cu il tarixinə maliyyə hesabatlarında aktiv və öhdəliklərin qiymətləndirilməsinə təsir göstərməyən düzəliş edilməsini tələb etməyən hesabat tarixindən sonrakı hadisə hesab edir. Bu hadisənin makroiqtisadi proqnozlara təsiri Bankın 2020-ci il üzrə BMHS 9-a uyğun gözlənilən kredit zərərləri ilə bağlı ehtiyatların hesablanması zamanı nəzərə alınacaqdır.

Bank bu pandemiyanın onun fəaliyyətinə potensial təsirini qiymətləndirmiş və hesabat tarixindən sonra baş vermiş bu hadisənin mövcudluğunu və 2020-ci il və sonrakı dövrlərdə Banka və onun maliyyə nəticələrinə potensial təsiri ilə bağlı qiymətləndirməni təsvir etmək üçün müvafiq açıqlamaları maliyyə hesabatlarına daxil etmişdir.

33. Hesabat tarixindən sonrakı hadisələr (davamı)

COVID-19 (Koronavirus) pandemiyasının və neft qiymətlərinin azalmasının iqtisadiyyata və Bankın kredit portfeline təsirini qiymətləndirmək məqsədilə ssenari təhlili aparılmışdır. Yuxarıda qeyd edilən hadisələr nəticəsində yaranmış qeyri-müəyyənliyi nəzərə alaraq, Bank kredit portfelinin pisləşməsinə təxmin edir. Məlum olduğu kimi, COVID-19 (Koronavirus) pandemiyası bir neçə sənaye sektoru və ümumilikdə iqtisadiyyatın qismən fəalliyətinin təcrid olunmasına səbəb olmuşdur. Qeyd edildiyi kimi, Azərbaycan hökuməti COVID-19 pandemiyasından zərər çəkmiş sahibkarlıq subyektlərinə və işsiz əhaliyə dəymiş zərər azaltmaq üçün mallye dəstəyi göstərməyi planlaşdırır.

31 dekabr 2019-cu il tarixinə ümumi kredit portfeli 227,360 min AZN təşkil etmişdir ki, bunun 97,520 min manatı (43%) korporativ müştərilərə, 129,840 (57%) min manatı isə istehlakçılara verilmiş kreditləri əks etdirir. Bundan əlavə, Bankın balansdankənar öhdəlikləri 33,860 min AZN təşkil etmişdir.

COVID-19 (Koronavirus) pandemiyasının bir neçə sektora birbaşa təsiri 20,300 min AZN (ümumi biznes kreditləri portfelinin 21%) həcmində qiymətləndirilir. Bank balansdakı kredit qalığının ilin ikinci rübündə 2-ci Mərhələyə köçürülməyini təxmin edir. Pandemiyanın istehlak kreditlərinə təsiri müvəqqəti olacaq və qısa müddətdə kredit portfelinin pisləşməsi müşahidə olunacaq. Bundan sonra, iqtisadi təcridə aradan qaldırıldıqca vəziyyət tədricən yaxşılaşacaq və istehlak kreditlərinin keyfiyyəti əvvəlki səviyyəyə qayıdacaqdır. Bank yalnız rəsmi iş yeri, əmək haqqı, iş təcrübəsi və qənaətbəxş kredit tarixçəsi olan müştərilərə istehlak kreditləri vermişdir. Rəhbərlik hesab edir ki, belə müştərilərin böyük əksəriyyəti iş yerlərini itirməmiş və karantin qaydaları yumşaldıldıqdan sonra kreditlərini vaxtında ödəyəcəklər. Yuxarıda qeyd edilən gözləntiləri nəzərə alaraq, (eyni vaxtda) aşağıdakı fərziyyələrə əsasən ssenari təhlili aparılmışdır:

- Korporativ kreditlər – birbaşa təsire məruz qalan sektorlar 2-ci Mərhələyə köçürülməyə
- 1-ci Mərhələdə üzrə defolt ehtimalı korporativ kreditlər üçün 25% artacaq
- 1-ci Mərhələdə üzrə defolt ehtimalı istehlak kreditləri üçün 25% artacaq
- Makroiqtisadi şərtlər 20% pisləşəcək
- Bütün segmentlər üçün LGD 20% artacaq

Bu fərziyyələri eyni vaxtda nəzərə alaraq, Bank ümumi gözlənilən zərərin 4,660 min AZN (segmentlər üzrə: korporativ kreditlər - 4,130 min AZN və istehlak kreditləri - 530 min AZN) artacağını gözləyir. Başqa sözlə, yuxarıda göstərilən ssenarilər eyni zamanda reallaşarsa, kredit zərərləri üzrə ehtiyatın təminat nisbəti 3.03%-dən 5.21%-ə yüksələcəkdir.

23 aprel 2020-ci il tarixində Azərbaycan Respublikasının Mərkəzi Bankının İdarə Heyəti tərəfindən qəbul edilmiş "Koronavirus pandemiyası şəraitində əhəlinin və biznesin dəstəklənməsi istiqamətində əlavə tədbirlər barədə" qərarın tətbiqi mexanizmi üzrə müzakirələr aparılmışdır:

Fiziki şəxslər. Kredit öhdəliklərinin (əsas borc və ya faiz üzrə) gecikdirilməsi halında kreditlər gecikdirilmiş borclar siyahısına daxil edilməyəcək və cərimə faizi tutulmayacaq. Borcalanların kredit tarixçəsi 30 sentyabr 2020-ci il tarixində Mərkəzi Bankın Mərkəzləşdirilmiş Kredit Reyestrinə neqativ formada daxil edilməyəcək. Azərbaycan Respublikası İpoteka və Kredit Zəmanət Fondunun vəsaitləri hesabına (1 mart 2020-ci il tarixinə kimi) verilmiş ipoteka kreditləri borcalanların müraciəti əsasında 30 sentyabr 2020-ci il tarixində restrukturizasiya ediləcək.

2) Hüquqi şəxslər və fərdi sahibkarlar. 1 mart 2020-ci il tarixinə keyfiyyətli qənaətbəxş olan və kredit faizləri dövlət tərəfindən subsidiyalaşdırılan sahibkarlıq fəalliyəti ilə məşğul olan hüquqi və ya fiziki şəxslərə verilmiş kreditlər borcalanların müraciəti əsasında restrukturizasiya ediləcəkdir. Kreditin restrukturizasiya olunub-olunmamasından asılı olmayaraq, kredit öhdəliklərinin (əsas və faiz) gecikdirilməsi halında kreditlər gecikdirilmiş borclar siyahısına daxil edilməyəcək və cərimə faizi tutulmayacaq. Borcalanların kredit tarixçəsi 30 sentyabr 2020-ci il tarixində Mərkəzi Bankın Mərkəzləşdirilmiş Kredit Reyestrinə neqativ formada daxil edilməyəcək. Bundan əlavə, Sahibkarlığın İnkişafı Fondunun vəsaitləri hesabına verilmiş kreditlərin müddəti sahibkarların müraciəti əsasında uzadıla bilər. Bu tədbirlərin həyata keçirilməsi ilə bağlı ətraflı planlar banklarla Azərbaycan Respublikasının Mərkəzi Bankı arasında müzakirə edilir.

Bank 1-ci rübün nəticələrinə görə bütün bütün prudensial normativləri yerinə yetirmişdir.

34. İxtisarlər

Hazırkı maliyyə hesabatlarında istifadə olunmuş ixtisarlərin siyahısı aşağıda göstərilir:

İxtisarlər	Tam adı
AC	Amortizasiya olunmuş dəyər
BIC	Bayes Məlumat Meyarı
CCF	Kreditə Konvertasiya Əmsali
EAD	Defolta məruz qalan dəyər
ECL	Gözlənilən kredit zərərləri
FVOCI	Ədalətli dəyərin dəyişməsi sair məcmu gəlirə aid edilən
FVTPL	Ədalətli dəyərinin dəyişməsi mənfəət və ya zərəre aid olunan
LGD	Defolt baş verəcəyi halda itirilməsi gözlənilən məbləğ
PD	Defolt ehtimalı
SICR	Kredit riskinin əhəmiyyətli dərəcədə artması
SPPI	Yalnız əsas borc və faiz ödənişləri
SPPI təhlili	Maliyyə alətləri üzrə pul axınlarının yalnız əsas borc və faiz ödənişlərindən ibarət olmasının qiymətləndirilməsi